

STOFFERING VAN DE BAROKKE KERK VAN SINT-PIETERS TE GENT

door

Architect-Dr. R. A. C. van DRIESSCHE

BEELDHOUKUNST

Westgevel

Na de terugkeer van de monniken in 1585 naar hun verwoeste kerk en klooster — en veel later nog — waren de bestellingen van beeldhouwwerk eerder van gering belang¹. Overvloedig daarentegen zijn de gegevens over de kunstenaars, die instonden voor het sculpturaal ensemble van de barokkerk. In de nis boven het hoofdportaal stond vroeger het beeld van de H. Benedictus tussen die van de H.H. Petrus en Paulus. Alle drie waren zij het werk van de gekende beeldhouwer Delsaert.

In het centrum van het driehoekig fronton bevindt zich het wapen van de abdij, geflankeerd door de kolossale ligbeelden van „de Hoop” en „de Liefde”. Deze halfverheven beeldhouwwerken, eveneens van Delsaert (1677) werden gedurende de Franse Revolutie beschadigd en na 1851 hersteld. Hun kleinere, doch mooiere kleiarden modellen werden in 1781 nog in de prelatuur bewaard².

De Koepelbeelden

De binnenstoffering van de kerk stelt het geloof voor, terwijl in de koepel de geweldige gestalten zweven van de vier Evangelisten (afb. 1). Het houten model, tot op heden in de sacristij voorhanden (afb. 2-3), werd zoals ons uit de bouwgeschiedenis bekend is, in 1717 gemaakt door Jacques Colin.

Volgens de traditie zijn kwetstige beelden het oeuvre van het trio Jan van Boecksent (1660-1743), Pieter de Sutter (1693-1743) en Pieter Verschaffelt (1710-1793). In zijn „Voyage pittoresque” spreekt Descamps echter niet over deze beeldhouwers³.

(1) d. 1-4, 5¹, 10.

(2) E. Malingié, *Le livre des jours*, Univ. Bib. R.U.G. hs. G. nr. 11201 D.I. 1779-1793, pp. 49-50; Ph. Kervijn de Volkaersbeke, *Rapport sur l'état des monuments historiques et artistiques de la ville de Gand*, in: *Messagers des Sciences Historiques*, Gent, 1851, p. 328; E. De Busscher, *L'Abbaye de St.-Pierre à Gand*, Gent, 1869, pp. 74-75; R. van Driessche, *De Sint-Pietersabdij te Gent en haar kunstschaten*, onuitgegeven doctoraal proefschrift, HIKO-RUG, 1949, pp. 103-113.

(3) P.F. de Goesin, *Notice et description des tableaux et statues exposés au musée du département de l'Escaut, situé à Gand dans l'Eglise de la ci-devant Abbaye de St.-Pierre*, Gent, 1802, p. 8; E. de Busscher, o.c., 75-76; P. Verhaeghen, *De oude kerken van Gent*, D. II, Antwerpen, 1938, p. 116; J.B. Descamps, *Voyage*

In de archieven komt alleen P. de Sutter als beeldhouwer voor. Deze meester maakte tussen 1721-22 drie beelden van Evangelisten, terwijl het vierde reeds vroeger gereed was gekomen. De modellen in klei werden gebakken door Jan Willems. Het plaatsen van de Evangelisten viel samen met het voltooiën van de koepel in 1722⁴.

Naar onze mening is de kans groot dat Broeder van Boecksent en Verschaffelt geen aandeel hebben genomen in het tot stand komen van de prachtige koepelbeelden. De H.H. Lucas en Johannes zijn zittend voorgesteld; laatstgenoemde figuur beweegt zich volledig buiten het vlak van de nis, terwijl het beeld van de H. Mattheus er volledig binnen blijft. Bij de H. Marcus wordt het plan eventjes door de rechterschouder doorbroken.

Christus, de Apostelbeelden, de Latijnse Kerkleraren en de vier Kardinale Deugden

Mogen wij Paul Vitry⁵ geloven dan zouden de apostelbeelden en de vier Latijnse Kerkleraren het werk zijn van J.B. Gillis (Antwerpen 1717-1752) en J.B. van Helderbergh (Antwerpen 1684 - Gent 1734).

Over J.B. van Helderbergh staat bepaald vast dat hij op 16 juni 1728 boven het St.-Benedictusaltaar een „Croonement” uitvoerde. Zijn zoon Livinus, heeft in de loop van 1729-39 andere opdrachten voor de abdij uitgevoerd.

Het beeld dat Paus Gregorius XIV voorstelt werd door Livinus in de periode 1748-1751 gemaakt⁶.

In 1819 werden de apostelbeelden hersteld door V. Block⁷.

Descamps schrijft aan J.B. Gillis, niet alleen de „Vier Kardinale Deugden” toe, maar ook al de andere beelden uit de pijlernissen.

Voor het eerst duikt in 1744 de naam van J.B. Gillis op, wanneer hij bij contract van 10 november beloofde te maken: 1. het groot Christusbeeld uit twee blokken; 2. een H. Petrus; 3. een H. Paulus; 4. twee beelden: de „Hoop” en de „Liefde” in lindenhout uit te voeren en te plaatsen voor de kapel van Schreyboom.

De eerste drie beelden in witte Bentheimersteen meten respectievelijk ± 2,50 m en 2,00 m. Vijf jaar later zou J.B. Gillis de beelden maken van de „Vier Kardinale Deugden”, die in het koor van de kerk staan, samen met vier apostelbeelden in de voorkerk⁸.

Het Christusbeeld (afb. 4), met lichtjes naar rechts gebogen hoofd, ademt rust en majesteit. Bij de H.H. *Petrus* (afb. 5) en *Paulus* (afb. 6) werden de karakters sterk beklemtoond.

pittoresque de la Flandre et du Brabant avec des réflexions relativement aux arts et quelques gravures, Parijs, 1769, pp. 212-213.

(4) M. Vanroose, *De beeldhouwkunst van de 17e eeuw*, in: *Gent, Duizend jaar Kunst en Cultuur*, Gent, D. I, 1975, p. 494; d. 19¹⁻³, 20, 21,

(5) P. Vitry, in: A. Michel, *Histoire de l'art*, D. VII, Parijs, 1905-1929, pp. 362-363.

(6) d. 18-22, 24-26, 28, 30, 32, 33, 39¹⁻².

(7) d. 80.

(8) J.B. Descamps, o.c., p. 212; d. 34, 35¹⁻³, 41.

J.G. Gillis vervaardigde, zoals we reeds weten, de marmeren beelden van de „Vier Kardinale Deugden” staande in de koorsluiting. Hiervan dienden vooraf modellen te worden gemaakt, wat tevens het geval is geweest voor de sculpturen van de westgevel. J. Cocx werkte naar een schilderij toen hij in 1651 het O.L.Vrouw altaar oprichtte.

Justitia (afb. 7) vertoont geen inscriptie, wijl *Prudentia* (afb. 8) is getekend : „1751 J.B. Gillis F. antipae”. Dit beeld is een weinig achterwaarts gebogen, zodat men het karakteristiek gotisch „dehanchement” verkrijgt. *Fortitudo* (afb. 9) is gratievol gekleed in doorzichtige fijne draperieën, die de buitengewone elegantie van het lichaam beklemtonen. Dit beeld herinnert onwillekeurig aan de delikate werken van de Parijzenaar Jean Goujon. *Temperantia* (afb. 10) is innig met het voorgaande verwant. De beelden van Sterkte en Matigheid zijn de mooiste van deze stijlvolle groep⁹.

Deze vier beelden, waarvan de structuur onderling sterk verschilt, geven ons een verre naklank van de verfijnde Franse smaak van de renaissance. De lichamen zijn zeer soepel voorgesteld en de draperingen vol harmonie.

De modellering van de gezichten en de fijnheid van de ledematen wijzen op een meester aan wie geen enkel geheim van deze kunst vreemd bleef.

De beelden van Christus, St.-Paulus en de Vier Kardinale Deugden zijn stellig het werk van J.B. Gillis. Ze onderscheiden zich door de manier waarop de draperingen zijn behandeld en de zeer elegante opstelling van de personages. Daarenboven laat de bewerking van de haarlokken en de kalme ietwat droefgeestige gelaatsuitdrukking geen twijfel bestaan, vooral wanneer men ze vergelijkt met de overige beelden.

Stijlcritisch menen wij dan ook volgende beelden aan Gillis te mogen toeschrijven : *Johannes*, *Mattheus*, *Simon*, *Judas-Taddeus*, *Bartholomeus*, *Jacob-Minor* en *Ambrosius* (afb. 11-17). Laatst genoemd beeld toont in de houding, zowel als in de manier waarop de rijk versierde mantel is behandeld, veel verwantschap met „*Justitia*”. Hetzelfde plooienspel in het kleed, ook de wijze waarop de mantel over het linkerbeen hangt, klopt volkomen, de gelaatsuitdrukking is identisch met die van de H. Petrus. Drie beelden waarin we een zekere invloed van Gillis menen te bespeuren, vooral in de plooiënbehandeling, zijn deze van *Philippus*, *Andreas* en *Thomas* (afb. 18-20).

Zij worden gekenmerkt door de eenvoudige drapering en de bezonken rust van de gelaatsuitdrukking, die evenals bij de Kardinale Deugden, nog een naglans zijn van de renaissance-eenvoud.

Zoals bepaald vaststaat beitelde Livinus van Helderbergh het prachtig beeld van de H. Gregorius. Wij durven dan ook veronderstellen dat hij, behalve hoger genoemd werk, ook de beelden op zijn actief heeft die meer getuigen van sappige barokstijl.

Bezien we het beeld van de H. *Gregorius* (afb. 21). In tegenstelling met wat wij hoger aanstipten als algemeen stijlkenmerk, heeft men in

(9) Paul Vitry, in : o.c., pp. 362-363 ; P. Verhaegen, o.c., pp. 119-120.

dit kalm en statig beeld nog de brede vlakken en realistische uitdrukking. Dit hoeft ons niet te verwonderen, want Helderbergh heeft hier de toenmaals regerende paus Gregorius XIV uitgebeeld. Hij gebruikte trouwens hetzelfde model in het Paulus medaillon van de sacristijdeur.

Augustinus (afb. 22) daarentegen herinnert in niets aan voorgaand werk.

Jacobus-Major (afb. 23) gelijkt in houding en drapering enigszins op „*Prudentia*”.

Hiëronimus (afb. 24) is theatraal voorgesteld. Naar de draperingen te oordelen zou men geneigd zijn, ook dit beeld aan Gillis toe te schrijven. De pathetische houding laat dit echter niet toe, temeer daar een stijlvergelijking met het *St.-Pietersmedaillon* van de sacristijdeur (afb. 25) in 1739 door L. van Helderbergh uitgevoerd in diens voordeel pleit.

In contradictie met de opvattingen van de tijd waarin ze ontstonden, vormden de nisbeelden een aanvullend element van een decoratief geheel. Op archivalische en stijlcritische gronden komen drie meesters in aanmerking voor de uitvoering van dit puik ensemble nl. : Pieter de Sutter voor de koepelbeelden, J.B. Gillis en Livinus van Helderbergh respectievelijk voor het Christusbeeld, de Kardinale Deugden, de Kerkleraren en de Apostelbeelden.

DE PORTIEKEN

Het westportaal (afb. 26) van de kerk werd in 1626-29 opgericht door Jac. Cocx. Twee korinthische zuilen worden verbonden door een segmentbogig gevelveld, met in het midden een engelenkopje. De dagkanten van de rondbogig afgedekte ingang zijn versierd met festoenwerk, waartussen de emblemen van de abdij zijn verwerkt. Het engelenkopje werd in 1939 door Verhaegen hersteld. Cocx maakte ook aan de beeldnissen van de pijlers van de kerk, acht schelpen ; ook beitelde hij in 1634 een St.-Godelieve en een Mariabeeldje¹⁰.

Beeldhouwer Servaes Manillus kapte gedurende 1649-1652 de kapitelen voor het portaal van de nieuwe kerk. Samen met J. Sauvage maakte hij in 1652-1655 het tabernakel van het hoogaltaar van Lucas Faydherbe te Watervliet.

Cocx heeft ook de twee marmeren portalen (afb. 27) op zijn actief die de benedenkerk van de koorgang scheiden. Zij zijn opgetrokken uit zwart, wit en rood marmer. Deze portalen worden geflankeerd door Ionische zuilen met engelenkopje en vruchtenkrans en afgedekt door een gebroken driehoekig gevelveld. In de boogzwikken bevindt zich aan weerskanten een engelenkopje met gespreide vlerken. In het midden, boven de sluitsteen staat het wapen van de abdij.

Voor de St.-Jacobskerk te Brugge maakte J. Cocx in 1628-1629 het doksaal, dat compositorisch aanleunt bij dit uit Zinnik door Jan van Hertsen (1615) en stijlcritische verwantschap vertoont met dat van Arthus

(10) R. van Driessche, o.c., pp. 113-114 ; M. Vanrooze, o.c., p. 492 ; d. 74^e, 74⁸⁻¹¹.

Quellien de Jonge uit de kathedraal te Brugge (1678-1682).

Dit laatste vormt een overgangswerk tot de volledige barokoplossing van het doksaal ¹¹.

DE KOORAFSLUITING

Eertijds werd het koor afgesloten met een dubbele marmeren portiek, geflankeerd door Ionische zuilen. Tot in 1781 diende zij als rugleuning voor de koorstoelen van abt en prior. Volgens de Busscher waren deze portieken het werk van de Gentse architect Jan Simoens, zij hadden de plaats ingenomen van het oude doksaal dat abt Standaert liet afbreken. Dit doksaal werd geschraagd door de restanten van de „ijzeren zolder”, die later verhuisde naar de proosdij ¹².

Eigenaardig genoeg komt Simoens in de rekeningen alleen maar voor in verband met : veranderingswerken aan de vensters, het werk onder de nieuwe boekerij (1753-1754), het kiezen van arduin voor de nieuwe infirmerie en het uitvoeren (1761-1781) van opmetingen, kortom als meester-metser. Daarentegen komen de gebroeders P. en J. Thomas sinds 1751 regelmatig voor als marmerbewerkers. Thomas leverde reeds in 1754 o.a. het zwart en rood marmer, alsmede in 1757 de vier zuilen aan het koor ¹³.

Meester Pieter Colman, vervaardigde in 1758 de twee marmeren medaillons (afb. 28-29) van de koordeuren.

In 1759 maakte hij een model van het frontonsluitstuk met bijpassende bloemen. Voor hoger genoemde medaillons leverde de weduwe van goudsmid Lenoir de koperen en vergulde stralen ¹⁴.

Op 10 oktober 1839 schonk Dom Gregorius Gheersen aan de kerkraad 6.349,20 frank ten einde een nieuw doksaal op te richten. Uiteindelijk werd op 22 oktober 1845 beslist het doksaal aan de kooringang af te breken en het nieuw te bouwen naar ontwerp van L. Roelandt. Bij aanbesteding van 4 en 7 mei 1846 werden de werken toegewezen aan P. Coppieters, F.J. de Smet en G. Geill. Tegen 1 mei 1847 moest alles kant en klaar zijn. Reeds op 3 januari 1847 werd besloten het oude kerkportaal te verkopen en de fries van het nieuwe doksaal van een inschrift te voorzien ¹⁵. Het oude doksaal is ons bekend door de geschriften van Dom Cornelissen, E. Malingié, het boek van J.B. Descamps ¹⁶ en een tekening van 1838 bewaard in het atlas Goetghebuer van het Gents stadsarchief.

Twee niet verbonden portieken, afgedekt met een sterk inspringende lijst, bekroond met een balusterborstwering, maskeerden de ingangspijlers aan het koor. De open middenruimte en de zijdoorgangen waren voorzien van deuren met balusterwerk, die in 1756 hersteld werden door Jan de

(11) M. Konrad, *Antwerpener Binnenräume im Zeitalter des Rubens*, in: *Belgische Kunstdenkmäler*, D. II, München, 1923, p. 220.

(12) E. de Busscher, o.c., p. 78-79.

(13) R. van Driessche, o.c., pp. 114-117; d. 44¹⁻², 45, 46, 47³, 51, 60, 61⁴, 62.

(14) d. 53-59.

(15) E. de Busscher, o.c.; i.c., d. 86-90.

(16) E. Malingié, o.c., D. I, p. 83; J.B. Descamps, o.c., pp. 212-213.

Pré. Hun gewicht bereikte 1982 pond¹⁷. Waarschijnlijk waren die koordeuren best te vergelijken met deze van St.-Jacobskerk te Antwerpen.

Het huidige halfcirkelvormig doksaal (afb. 30), opgetrokken in zwart, wit en rood marmer, gaat in zijn algemene conceptie terug op dit van 1781. De Korinthische kapitelen werden vervangen door Ionische met rozenkrans terwijl het hoofdgelstel met gebroken driehoekig fronton als bekroning een balusterborstwering kreeg.

De zwikken van de centrale ingang zijn versierd met een schelp waaruit een lauwerkrans ontspruit. Boven de sluitsteen is het volgende opschrift aangebracht :

„D. O. M.”
 „Anno Dni M.D.CCCXLVII”
 „Deine oedes has sacras administrarent”
 „Rev. Dom B.R. Simoens, B.M.V. Pastor”
 „et oeditui Dni”
 „H. Nuytens, S. Bauwens, Gust. Cnudde”
 „Eques H. Bauwens, Thesaur J.B. de Potter”
 „Em. van den Hecke, T. de Valenzi, S.L. Delbecque”
 „odeum hoc erexit”
 „ad forman a Lud. Roelandt, archit. inventam
 „G.F. Geill, marmorius.”

In het tympanon houden putti de gekroonde cartouche met het monogram van de H. Maagd omgeven met volutwerk en vruchtenkrans. De zijingangen (afb. 28-29) zijn afgedekt door een lijstwerk met schelpmotief. Boven de deur bevindt zich een korfboogvormig gevelveld, waarin zich de medaillons van Christus en O.L.Vrouw bevinden, omkranst door wolken waarin drie engelenkopjes zweven. Boven Christus en Maria bemerkt men een strik die bevestigd is aan een ring, neerhangend uit een bewerkt schelpmotief, waaruit twee rozentwijgen ontspruiten. Deze beeldschilden zijn vermoedelijk deze in 1758 uitgevoerd door Pieter Colman.

HET HOOGALTAAR

Het hoogaltaar werd samen met het retabel in 1625-1626 gemaakt door de meester-schrijnwerkers en beeldsnijders Jan van der Eecken en Egbert van Eyll¹⁸.

In 1713 ging J.B. de Vree een akkoord aan voor het leveren en plaatsen van een altaar in de kerk volgens een vooraf bepaald plan. De abdijsorgde voor het lindenhout en het verguldsel. Dit altaar moest vóór Pasen 1714 geplaatst zijn.

In 1751 werden voor het hoogaltaar koperen platen geleverd en tot en met 1756 allerlei zilverwerk door de edelsmeden Michiel de Grave en Jan-Baptist Lenoir¹⁹. Dit altaar overleefde zijn voltooiing nauwelijks

(17) d. 49, 53, 54

(18) R. van Driessche, o.c., pp. 121-123 ; d. 5¹.

(19) d. 16-17¹⁻³, 45, 47¹⁻², 48, 49, 63.

twee eeuwen. Grondige restauraties werden in 1832 uitgevoerd aan het tabernakel, de krullen van de kroonlijst, de acht kapitelen, de engelenkopjes en het Christusbeeld met bekroning. Na 1839 ruimde het plaats voor een banaal witgeschilderd houten altaar, dat op zijn beurt in 1921 vervangen werd door het huidige marmeren altaar (afb. 31) ontworpen door Valentin Vaerwijck en uitgevoerd door Oscar Sinia²⁰.

Het altaar van 1713 bestond uit een podium van drie marmeren treden waarop een vrijstaande tombe met tabernakel en prachtig kruisbeeld. Op de altaartafel bevonden zich op twee gradijnen zes grote en zes kleine zilveren kandelaars. Het kruis was ongeveer 4 m hoog en op zijn voet was een reliëf aangebracht voorstellend „Mozes met de koperen slang”. Het geheel werd opgehoogd door massief zilver, verlevendigd door vermiljoen en gebruneerd koper, dat vanaf 1754 o.m. geleverd werd door de wed. van goudsmid Lenoir²¹.

HET ST.-PIETERSALTAAR

Nu toegewijd aan het H. Hart, werd het St.-Pietersaltaar vermoedelijk tussen 1744-1748 veranderd door Jacobus Martens. Deze meester vergrootte in 1782 eveneens het altaar van de Schreyboomkapel²².

In diezelfde periode gaf abt Standaert aan de abdij van Oudenburg een altaar ten geschenke, dat hij in de St.-Martensabdij te Doornik had aangekocht²³.

Geplaatst tegen de eindmuur van de zuidelijke zijbeuk vertoont het St.-Pietersaltaar (afb. 32) een renaissance-ordonnantie. De gegroefde zuilen zijn tot op een derde van de hoogte versierd met gevlochten rankwerk en cherubijnenkopjes. Korinthische kapitelen, rustend op consoles dragen een zwak entablement met tandlijst. Bovenaan — tronend op de wolken en omgeven door putti — bevindt zich het beeld van God de Vader. Vroeger bevatte de middennis een schildenij „St.-Pieter door een engel uit de gevangenis verlost”.

Alhoewel het beeld van God de Vader (afb. 33) aanknopingspunten bezit met dit van het doksaal van de St.-Salvatorkerk te Brugge²⁴, mist het toch die grandioze schilderachtige barok-uitdrukking eigen aan het werk van Artus Quellien de Jongere.

Waarschijnlijk zijn de zijgroepen voorstellend de H. Anna met Maria en de H. Joachim met het Jezuskind, afkomstig uit het Recolettenklooster te Gent en is het Jahwebeeld toe te schrijven aan Karel van Poucke²⁵.

(20) E. Malingié, o.c., D. I, pp. 72-74; E. de Busscher, o.c., p. 86; d. 84, 95A-1, 96, 97.

(21) J.B. Descamps, o.c., p. 212; R. van Driessche, o.c., pp. 123-124, d. 47¹⁻², 48-49.

(22) d. 35^{4,5}, 38, 70

(23) d. 27, 29.

(24) Ad. Duclos, Bruges, Histoire et Souvenirs, Brugge, 1910, p. 463; V. Vermeersch, Brugges kunstbezit, Brugge, 1973, D. II, pp. 107-111.

(25) E. de Busscher, o.c., p. 89.

HET ST.-BENEDICTUSALTAAR

Dit altaar (afb. 34) bevindt zich tegen de achterwand van de noordelijke kooromgang. Het is een meesterwerk van de Antwerpenaar Octaaf Herry, die het in 1667 heeft geplaatst ²⁶. Hoewel een portiekaltaar bezit het alle kenmerken van de barokplastic. Boven de altaartombe loopt een horizontaal register met beeldversiering. In het midden bevindt zich een cartouche met Christusmonogram, gehouden door putti en omgeven met neuten, engelenkopjes en vruchtentrossen. De sokkels van de gedraaide zuilen zijn omhangen met vruchtenslingers; deze van de beeldnissen zijn met een cartouche versierd. Figuratieve kapitelen dragen een horizontaal sterk geprofileerd en gebroken hoofdstel. Daarboven staat het beeld van de H. Benedictus in een met festoenen omgeven nis (afb. 35) met boogvormig fronton, dat rust op gedraaide zuiltjes. Een gestyleerd bladmotief met aan weerszijden een cherubijnkopje, bevindt zich tussen de boog van het middenpaneel en het hoofdstel; in de zwikken van de boog komen gevleugelde putti voor. Naar buiten gekeerde rolschelpen, met gevleugelde engelenkopjes lopen over de neuten. Op rolschelpen vereren engelen met wuivende palmtakken de H. Benedictus.

Zowel door de compositie als door de versiering is dit altaar veruit het prachtigste van de St.-Pieterskerk. Stijlcritisch gezien, sluit het aan bij de altaren van de Zoete Naam Jezus (1654) en van O.-L.-Vrouw, beide te Antwerpen in de St.-Pauluskerk, die waarschijnlijk door de Antwerpse beeldhouwer Pieter Verbruggen de Oude werden gemaakt en niet, zoals beweerd werd door Hans van Mildert ²⁷.

Herry heeft, zoals bekend, ook gewerkt aan het koorgestoelte van de St.-Pieterskerk, waaraan eveneens Artus Quellien de Oude meehielp. Vooral in de beelden van het St.-Benedictusaltaar treft een zekere verwantschap met gekende werken van Quellien. In deze beelden vindt men derhalve terug, de grote liefde voor brede vlezige en levendige vormen, duidelijk zichtbaar onder het dun eenvoudig gewaad. Overal treft ons de kalme en edele houding, dat rustig kijken van uit de hoogte.

De twee engelen op de rolschelpen sluiten stijlcritisch aan bij deze van de biechtstoelen (1658) uit de zuidkooromgang van de St.-Jacobskerk te Antwerpen (toegeschreven aan Quellien senior). Zij zijn dezelfde als deze die zich in de St.-Pauluskerk bevinden, tussen de H. Rosa en de H. Jozef.

De putti en de siermotieven van het register boven het altaar vertonen verwantschap met het portaal van het trouwzaaltje, dat in 1667 in de St.-Jacobskerk te Antwerpen door Artus Quellien werd gemaakt. Evenals bij dit portaal treft men hier, in de omlijsting van het Christusmonogram,

(26) R. van Driessche, Het orgel en het St.-Benedictusaltaar der St.-Pieterskerk te Gent in: Vereniging van de Oudheidkundige en Geschiedkundige Kringen van België, 32e zitting Congres van Antwerpen 1947, pp. 330-338; d. 44².

(27) Ad. Jansen, Het O.-L.-Vrouwaltaar in de St.-Pauluskerk te Antwerpen, in: Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore van Antwerpen, 3e en 4e aflevering, jg. 4, Antwerpen, 1941, pp. 137-142.

een serafijn aan, gedraaid om de as, zodat een vleugel voorwaarts komt, de andere achterwaarts en het hoofdje opzij ligt.

De kapitelen bestaan — in plaats van acanthusbladen — uit dieren en vruchten. De zware festoenen „fruitagen”, druiventrossen, pruimen, peren enz., verwerkt met rozen, schijnen uit de rolschelpen op natuurlijke wijze te ontspruiten. De guirlandes neerhangend van de sokkels van de zuilen en van de penanten van de bovenste nis, hebben een zogenaamde Lodewijk XV-strik; deze om de nis zelf hebben deegvormige bladeren en één vrij uiteinde. Zij zijn samengesteld uit ooft en bladwerk niet meer in festoenen gevlochten, maar in natuurlijke verhouding tot elkaar opgesteld.

Hetzelfde principe is in geheel 't altaar doorgevoerd. De volle plastic heerst er, zowel in de ornamentiek als in de beelden van de vier engelen en van St.-Benedictus. De ornamentiek overweegt, en weinig ruimte wordt vrijgelaten in het te versieren vlak.

In de ontwikkelingsgeschiedenis van het portiekaltaar overtreft het St.-Benedictusaltaar zijn prototypes (O.-L.-Vrouw en Zoete Naam) uit de St.-Pauluskerk te Antwerpen en neemt dan ook een eervolle plaats in tussen onze beste barokaltaren.

HET O.-L.-VROUWALTAAR

Op 16 augustus 1651 beloofde J. Cocx het O.-L.-Vrouwaltaar te maken. Als voorbeeld zou hij een schilderij volgen hangend in de O.-L.-Vrouwkapel²⁸.

In dit altaar (afb. 36) treedt het constructief principe op de voorgrond. De middenruimte wordt ingenomen door een rondbogig afgedekte nis, waarin zich het beeldje van O.-L.-Vrouw ter Rieven bevindt; dit ter vervanging van het schilderij „De instelling van de Rozenkrans” door Don Antonio van den Heuvel. Aan de zijkanten wordt deze nis geflankeerd door Korinthische zuilen. In het hoofdgestel is een gebogen geprofileerde lijst aangebracht met een engelenkopje met gespreide vleugels.

Uit de rolschelpen hangt een guirlande die neerkomt op de boogvormig gebroken architraaf waaronder men, in het midden, een gevleugeld engelenkopje bemerkt, zwevend boven volgend inschrift:

„Sancta Maria
In monte Blandinio
Ora pro nobis”.

Boven de architraaf is nog een tweede met voluten geflankeerde nis met vruchtenhanger. In deze nis, afgedekt met gebroken driehoekig fronton en engelenkopje, bevindt zich een gotisch madonnabeeldje. Op de altaartombe waren koperen beeldjes geplaatst. P. Thomas maakte in 1751-1754 voor dit altaar een nieuwe tombe.

Of de versiering die Mathias Milesens in 1641-1652 op een altaar aanbracht in verband staat met het O.-L.-Vrouwaltaar van J. Cocx valt

(28) R. van Driessche, De St.-Pietersabdij en haar kunstschaten, pp. 127-131; d. 12.

te betwijfelen. Vermoedelijk gaat het hier om een kerststalletje²⁹.

Daterend uit het midden van de 17e eeuw, vertoont het O.-L.-Vrouwaltaar in zijn frontale opbouw nog de sterk gesloten omtrek, eigen aan het begin van de eeuw. Toch bezit het reeds de algemene renaissance-ordonnantie, die onze Vlaamse-Italianiserende architecten (Francart, Cobergher, Huyssens) in hun kerkgevels toepasten. In grote lijnen vindt men in dit muuraltaar het schema terug van de voorgevel van de Begijnhofkerk te Mechelen (Francart).

De pilasterbeelden van de O.-L.-Vrouwkapel zijn waarschijnlijk afkomstig uit de afgebroken O.-L.-Vrouwparochiekerk. Het staat evenwel vast dat al de marmeren beelden en consoles uit de St.-Michielskerk en het St.-Lievensbeeld uit de St.-Veerlekerk in 1799 naar de St.-Pieterskerk werden overgebracht³⁰.

Door de kalme gelaatsuitdrukking en de plooiënbehandeling lijkt de groep van de *H. Anna* weinig karakteristiek voor de baroksculptuur. Bij *Joachim* met het Jezuskind is, evenals bij de voorgaande groep, het plooienspel van kleed en mantel in zeer grote vlakken gehouden. Deze zijn in zekere zin niet vrij te pleiten van plompheid, ook waarneembaar in gezicht, baard, haarlokken. Onwillekeurig ondergaat men de indruk dat dit beeld wel van een andere hand zou kunnen zijn.

Zacharias is voorgesteld als Joods priester, zijn vrouw *Elisabeth* (afb. 37-38) houdt Johannes bij de hand; de groep vertoont voornamelijk in de bewegingen veel verwantschap met die van de *H. Anna*. Ze staan op gebeeldhouwde consoles versierd met twee gevleugelde engelenkopjes. De brede gewelfbogen van de kapel rusten op figuratieve korbelen (afb. 39).

Al deze beelden zijn van een tamelijk gedrongen factuur, wat hen een weinig elegant voorkomen geeft.

Ook de details van handen, haarlokken en plooiën zijn minder verzorgd, zodat zij de indruk geven niet volledig te zijn afgewerkt, ofwel het product zijn van een tweederangsmeester. Zij worden dan ook in hoge mate overtroffen door al het ander beeldhouwwerk in de kerk.

Overleden op het kasteel van de abdij te Zwijnaarde werd Isabella van Oostenrijk (1501-1526), jongste zuster van Keizer Karel V en gemalin van de Deense koning Christiaan II, begraven in het koor van de abdijkerk.

Het door de iconoclasten vernield mausoleum werd ontworpen door Mabuse en o.m. uitgevoerd door Jan de Heere. In een van de zuidtraveeën van de voorkerk staat nu nog een kleine marmeren tombe, die moet opgetrokken zijn uit fragmenten van het vroeger monument. Op een onderstel van rood marmer treft men een cenotaaf aan waarvan de wanden bestaan uit diamantkoppen waarboven een zwart marmeren plaat ligt met terugwijkend lijstwerk. Aan dit grafmonument zullen wij een afzonderlijke studie wijden.

(29) d. 4, 13, 44¹.

(30) E. de Busscher, o.c.; p. 90; d. 79.

HET KOORGESTOELTE

De thesis dat het barokke koorgestoelte uitgevoerd werd door Rombaut Pauli, en dat het een kopij was van dit, door Jacob de Baerze aangevat en voltooid in 1409 door Jan Bulteel, mist, zoals wij reeds in 1945 hebben aangetoond, iedere grond.

Op 27 november 1638 ging de abdij een kontrakt aan met de Antwerpenaar Jan de Juploy tot het maken van een nieuw koorgestoelte. Daartoe deed hij beroep op een schare van befaamde Antwerpse beeldhouwers waaronder wij o.m. citeren : Erasmus Colijn (Erasmus I Quellien?), Artus Quellien de Oude, Adriaan Dembry, Gillis en Octaaf Herry die allen gewerkt hebben naar een wel gecoördineerd plan. In de Franse tijd werd dit prachtig gestoelte op 17 maart 1799 openbaar verkocht. De verdienstelijke Gentenaar Karel van Poucke deed echter een gedeelte van de beelden, de stoelen van de abt en de proost inhouden. Op 26 februari 1810 kwam wat er was van overgebleven terug onder de hamer. Uit de beschrijvingen van Dom Cornelissen in 1777 en E. Malingié in 1779-1793 kan men zich een betrekkelijk goed idee vormen van het uitzicht van dit verdwenen meesterwerk van de Antwerpse 17e eeuwse houtsculptuur. In grote lijnen moet het aangeknoopt hebben bij de koorgestoelten uit de St.-Paulus en de St.-Jacobskerk te Antwerpen ³¹. De kans blijft dus open dat sommige gedeelten misschien nog bestaan. Waar ze te zoeken, is echter een andere vraag.

DE KOORLESSENAAR

De koorlessenaar, werk van Rombaut Pauli ³² moest in pracht niet onderdoen voor het koorgestoelte. Een zingende cherubijn, staande op de ineengestremelde staarten van drie dolfijnen, droeg de wereldkogel op het hoofd, waarboven zich een adelaar verhief met in de klauw het wapen van de abdij. Zijn uitgespreide wieken dienden als lessenaar, en een bloemenslinger hing vanuit zijn snavel tot op de grond. Dit stuk werd vermoedelijk ook in 1799 verkocht.

De herkomst van de huidige koorlessenaar (afb. 40) is onbekend. Hij stelt de Franse adelaar voor, die met geopende vleugels rust op een gecanneleerde zuil.

(31) E. Malingié, o.c., pp. 70-71, 83 ; E. de Busscher, o.c., p. 85 ; W. Rogghé, *Promenades historiques et topographiques dans la ville de Gand*, D. II, Gent, 1883, p. 81 ; V. van der Haeghen, *La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand*, Brussel, 1906, p. 58 ; R. van Driessche, *Het barokke koorgestoelte van de St.-Pieterskerk te Gent*, in : *Koninklijke Oudheidkundige Kring van Antwerpen*, jaarboek 20 en 21, 1944-45, pp. 102-120 ; d. 77-78.

(32) E. Malingié, o.c., p. 72 ; E. de Busscher, o.c., p. 85 ; R. van Driessche, *De St.-Pietersabdij en haar Kunstschaten*, p. 148.

HET ORGEL

De rol van het orgel bestond en bestaat erin de goddelijke diensten op te luisteren.

Vermoedelijk werd ook het orgel van de abdijkerk, evenals dit van de meeste Gentse kerken, vernield tijdens de Beeldenstormen³³, met als gevolg dat de reeds zo schaarse 15-eeuwse orgelkasten uit ons land verdwenen³⁴.

De monumentale orgelkast van St.-Pieters — eertijds geplaatst aan de kooromgang — werd op 5 januari 1652 besteld bij de Antwerpse beeldhouwer Octaaf Herry, en moet stijlkritisch verwant zijn geweest aan het koorgestoelte. Ook dit prachtstuk werd op 17 januari 1799 openbaar verkocht³⁵.

Het huidige orgel (afb. 30) dateert van 1846 en is van de hand van J.J. de Smet en P. van Peteghem. Het beeldhouwwerk werd later uitgevoerd door J.J. Bogaert. Op 12 maart 1849 werd het door deskundigen gekeurd. De firma Stinckmans & Cie heeft het orgel in 1923 volledig hersteld en gemoderniseerd, zodat het nu in totaal over 32 spelen beschikt³⁶.

Iedere fries van de rijk versierde orgelkast is bezet met acanthusranken; in de zwikken van de bogen en boven de orgelpijpen treft men putti aan. Het harmonieert en bekroont op zeer gelukkige wijze het marmeren ingangsportaal dat als doksaal dienst doet.

DE KANSEL

Wie de predikstoel heeft uitgevoerd staat niet vast. Hij werd op 27 februari 1703 geplaatst en door het Museum in 1820 aan de kerk teruggeschonken. Of de huidige kansel (afb. 41) wel deze is van 1703 is niet bewezen. Mogelijk is hij afkomstig uit de St.-Veerlekerk.

De kuip, gesteund door één centrale pijler is voorzien van een dubbele trap. Boven de kuip treft men een sterk geprofileerd en getandlijst klankbord aan. De centrale pijler is omgeven door vier samengevoegde gecanneleerde pilasters die onderaan gebogen zijn en op tamelijk eenvoudige basementen rusten. Een levensgroot witstenen *Christusbeeld* (afb. 42) en drie grauwschilderingen voorstellend „de Verrijzenis” breken er de eenonigheid van.

Op de boord staat een puik ivoren *kruisbeeld* (afb. 43). Of men hier te doen heeft met het kruisbeeld dat op 29 januari 1810 verkocht werd aan de Heer van der Haegen is mogelijk³⁷.

(33) Fl. van der Mueren, Het orgel in de Nederlanden, Brussel 1931, p. 85, noot 2.

(34) E. Reussens, Elements d'archeologie chrétienne, D. II, Leuven 1885, p. 310.

(35) R. van Driessche, Het orgel en het St.-Benedictusaltaar der St.-Pieterskerk te Gent, in: Vereniging van de Oudheidkundige en Geschiedkundige Kringen van België, Jaarboeken 32, zitting, Antwerpen 1947, pp. 330-31.

(36) d. 89, 91, 98.

(37) R. van Driessche, De St.-Pietersabdij te Gent en haar kunstschaten, pp. 150-151; d. 75⁵⁰, 77.

DE SCHILDERKUNST

Kerken en kloosters waren eertijds ideale toonbeelden van verzamelingen, omdat toen elk schilderij haar decoratieve zending vervulde. In de voormalige abdijkerk, in de musea te Gent en elders o.m. te Nantes en Grenoble bevinden zich nog werken afkomstig van St.-Pieters. Wij willen ons hier evenwel beperken tot wat nu nog altijd in de kerk voorhanden is.

KOORTRIBUNES

De twaalf schilderijen waarmee abt Standaert (1730-1759) de koortribunes deed sluiten, zijn van de hand van Jan van Dorsselaer en stellen naast episoden uit het leven van de H. Petrus het „Laatste Avondmaal" en de „Verrijzenis van Christus" voor. Hun minderwaardig aspekt is te wijten aan de vochtigheid van de muren.

Gezien de „Verrijzenis" stijlverwantschap vertoont met een dergelijk onderwerp door Janssens gemaakt voor de St.-Salvatorkerk te Brugge, is het mogelijk dat men hier staat voor het altaarstuk dat deze Carravaggist in 1625-26 gemaakt heeft voor het hoogaltaar van de St.-Pieterskerk³⁸.

In de O.-L.-Vrouwkapel hangt van Jan van Dorsselaer de „Torenbrand van de O.-L.-Vrouwparochiekerk" (1733). Dit archeologisch belangrijk stuk geeft ons tevens een goede dunk over de schilderwijze van deze meester.

ALTAARSCHILDERIJEN

Joannes Jansenius Gandensis, zoals hij zich bij voorkeur noemde werd in 1590 te Gent geboren; hij verbleef jaren te Rome en overleed in zijn geboortestad in 1650.

In 1626 ontving hij, vanwege de abdi, opdracht tot het maken van een schilderij voor het hoogaltaar. Dat men hier te doen had met een groot werk blijkt uit het bedrag van 141 lb. 13 sch. 4 gr. dat Jansens daarvoor ontving³⁹.

Het daaropvolgend jaar bestelde de abdi bij hem de „Doornenkroning" (afb. 44) om te plaatsen op het altaar van de dodenkapel in het pand⁴⁰. Tekenning en kleur van de twee met stokken gewapende beulen en van Kristus zijn zeer natuurgetrouw weergegeven; invloed van Carravaggio is hier duidelijk waarneembaar.

(38) R. van Driessche, o.c., pp. 195-236; D. Roggen, H. Pauwels en A. de Schrijver, *Het Carravaggisme te Gent*, in: *Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis*, D. XII, Gent, 1949-50, pp. 268-278; D. Roggen en E. Dhanens, *De Zeventiende eeuwse Schilderijen van het Jezuïetencollege te Ieper*, in: *G.B.K.*, D. XII, Gent, 1949-1950, pp. 138-139; d. 52, 77^{475.484}; 77^{475.483}.

(39) D. Roggen, H. Pauwels en A. de Schrijver, o.c., pp. 266-267; d. 6, 7⁸.

(40) Ph. Kervijn de Volkaersbeke, *Les Eglises de Gand*, D. II, Gent, 1857, p. 223; E. Malingié, o.c., D. I, p. 78; P.F. de Goesin, *Notice et description des tableaux et statues exposés au Museum du département de l'Escaut*, Gent, 1802, pp. 69-70; J.P. de Bruyn, *Gent, Duizend jaar Kunst en Cultuur*, D. I, Gent, 1975, pp. 148, 211.

Daar er van dit schilderij vroeger ook een kopij voorhanden is geweest, is het niet zeker dat men hier staat voor het origineel dat Janssens voor het sanctorum in het pand heeft geschilderd. In 1686 onderging dit werk een restauratie die uitgevoerd werd door Caudron. Op 15 december 1925 werd het nogmaals gerestaureerd door Aelman ⁴¹.

Janssens heeft dit onderwerp met voorliefde behandeld. De St.-Jacobskerk en de abdijkerk van Baudelo te Gent, maar ook Laarne, Klemskerke, Roeselare, Oordegem, Doornik en het Museum te Toulouse, bezitten o.m. Doornenkroningen van zijn hand.

De zijbeuk van de St.-Pieterskerk bevatte van Janssens eertijds ook een „Onthoofding van de H. Johannes” samen met een „Laatste Avondmaal”, denklijk ook van een Gents Caravaggist (beide verdwenen). Dit laatste dat de privé-kapel van de abt versierde, treft men aan in de inventaris van 1809.

G.J. Demuer, pastoor te Mater, liet er op zijn kosten in 1739 een kopij van maken, die op haar beurt zoek is geraakt ⁴².

De „*Verlossing van de H. Petrus*” (afb. 45) afkomstig van het St.-Pietersaltaar, zou eveneens aan Janssens mogen toegeschreven worden ⁴³. Het is verwant aan het gelijknamig schilderij van Dominichino, dat zich in de kerk van St.-Pietro in Vincoli te Rome bevindt.

De figuren van het Gentse stuk zijn korrekt getekend, doch niet vrij van een zekere strakheid. Vooral de engel is koud en levenloos weergegeven. Geheel het schilderij is in een gevoelloze, leiachtige tint gehouden.

„*De Instelling van de H. Rozenkrans*” (afb. 46) versierde vroeger het altaar van de O.L. Vrouwekapel. De H. Maagd met het Jezuskindje omringd door putti, zit op een gedrapeerde troon. Het draagt als handtekening A.V.HVV.F 1655 ⁴⁴. De compositie is tamelijk zwak en de kleuren hebben fel geleden en getuigen derhalve niet in het voordeel van de meester. Nooit zou men geloven dat dezelfde hand „*De Marteling van de H. Amalia*” schilderde, één van de pareltjes uit het museum van Brussel.

Voor het St.-Benedictusaltaar schilderde Kaspar de Craeyer (1584-1669) „*De Schildknaap van Tortila*” (afb. 47). Dit is vermoedelijk één van zijn laatste werken ⁴⁵.

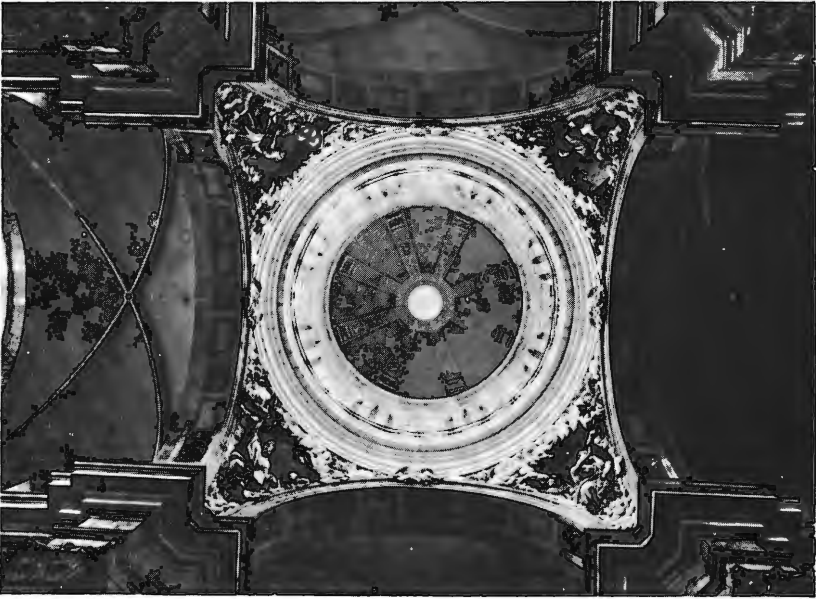
(41) ... *Aen den selven (Caudron) over het repareren van de schilderije in den pant ... 20 sch. 6 gr., Rijksarchief Gent, Fonds St.-Pietersabdij, I reeks, nr. 2340, f° 42vo; d. 64, 73¹³⁷, 77²⁷⁴, 99.*

(42) d. 31, 64, 73¹⁷⁵.

(43) D. Roggen, H. Pauwels en A. de Schrijver, o.c., p. 284; d. 77⁴²⁵, 95^{120.9}.

(44) J. S. Held, A supplement to Het Carravaggisme te Gent, in: G.B.K., D. XIII, Antwerpen, 1952, p. 12; J.B. Descamps, Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant avec des reflexions relativement aux Arts et quelques gravures, Paris, 1769, p. 212; d. 77⁴⁴².

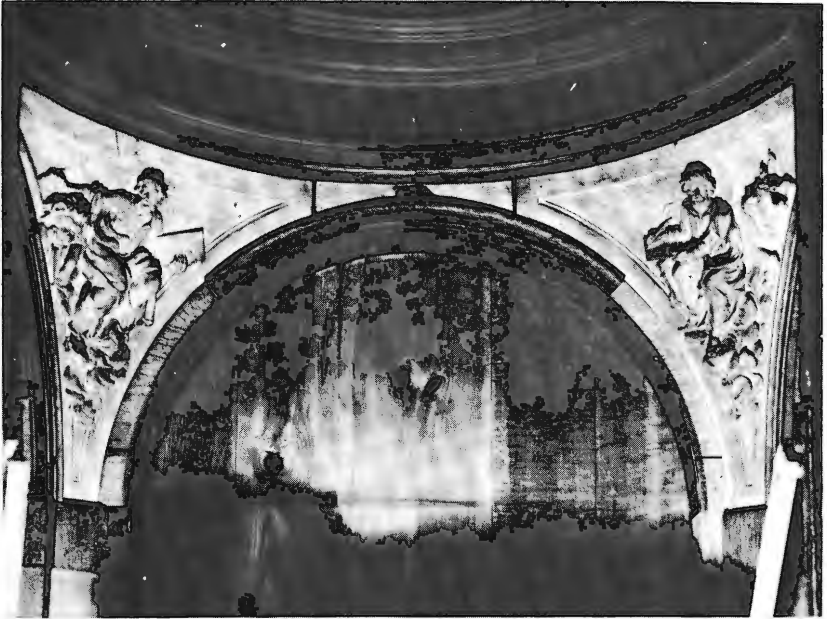
(45) Ph. Kervijn de Volkaersbeke, Les Eglises de Gand, D. II, Gent, 1857, p. 245, J.P. de Bruyn, o.c., pp. 150-151.

Afb. 1 — P. de Sutter, De koepelbeelden : Lucas, Marcus, Mattheus, Joannes.

Afb. 2 — J. Colin, Houten koepelmodel.

Afb. 3 — J. Colin, Houten koepelmodel.

Afb. 4 — J.B. Gillis, Christusbeeld.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 5 — J.B. Gillis, H. Petrus.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 6 — J.B. Gillis, H. Paulus.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 7 — J.B. Gillis, Justitia.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 8 — J.B. Gillis, Prudentia.

Afb. 9 — J.B. Gillis, Fortitudo.

Afb. 10 — J.B. Gillis, Temperantia.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 11 — J.B. Gillis,
De Apostel Joannes.

Afb. 12 — J.B. Gillis,
De Apostel Mattheus.

Afb. 13 — J.B. Gillis,
De Apostel Simon.

Afb. 14 — J.B. Gillis,
De Apostel Judas-Thaddeus.

Afb. 15 — J.B. Gillis,
De Apostel Bartholomeus.

Afb. 16 — J.B. Gillis,
De Apostel Jacobus-Minor.

Afb. 17 — J.B. Gillis,
De Kerkleraar Ambrosius.

Afb. 18 — J.B. Gillis,
De Apostel Philippus.

Afb. 19 — J.B. Gillis,
De Apostel Andreas.

Afb. 20 — J.B. Gillis,
De Apostel Thomas.

Afb. 21 — L. van Helderberg,
De Kerkleraar Gregorius.

Afb. 22 — L. van Helderberg,
De Kerkleeraar Augustinus.

Afb. 23 — L. van Helderberg,
De Apostel Jacobus-Major.

Afb. 24 — L. van Helderberg,
De Kerkleeraar Hiëronymus.

Afb. 25 — L. van Helderberg,
Deur met St.-Pieterbeeldschild.

Afb. 26 — Jacobus Cocx,
Ingangsportaal. (Foto: A.C.L. Brussel)

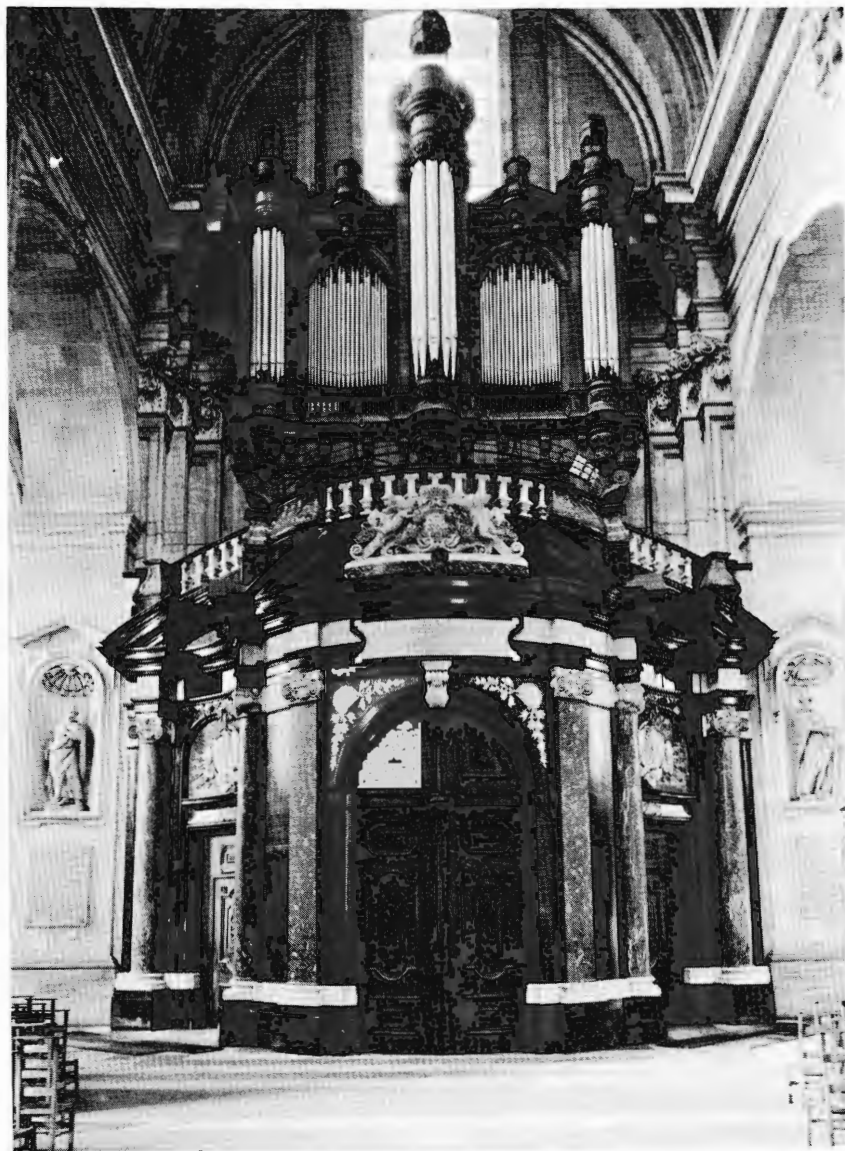
Afb. 27 — Jacobus Cocx,
Zijbeukportaal. (Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 28 — Pieter Colman,
Christusmedaillon.

Afb. 29 — Pieter Colman,
Mariamedaillon.

Afb. 30 — L. Roelandt, Dokzaal. (Foto : A.C.L. Brussel)

Afb. 31 — V. Vaerwijck, Hoofdaltaar.

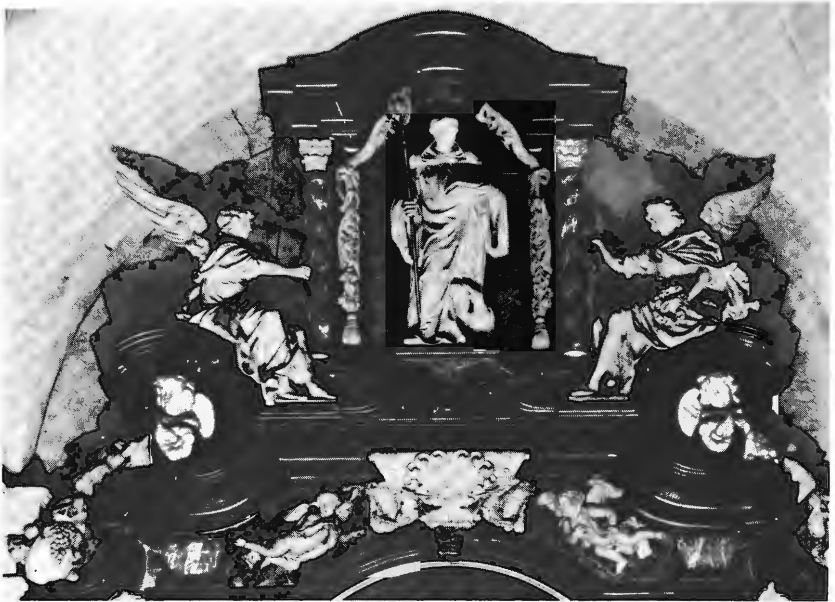
Afb. 32 — Jacobus Martens (?), St.-Pietersaltaar.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 33 — Jacobus Martens (?), Detail van de Bekroning. (Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 34 —
Octaaf Herry,
St.-Benedictusaltair.

Afb. 35 — Octaaf Herry, St.-Benedictusaltaar, detail van de Bekroning.

Afb. 36 —
Jacobus Cocx,
O.-L.-Vrouwaltaar.

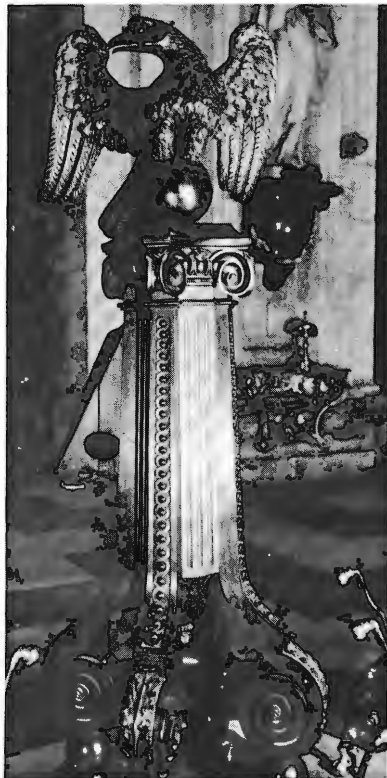
Afb. 37 — Zacharias.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 39 — Figuratieve Kraagsteen.

Afb. 38 — Elisabeth.

Afb. 40 — Koorlessenaar

Afb. 41 — Predikstoel.

Afb. 42 — Predikstoel,
Detail van het Christusbeeld.

Afb. 43 — Predikstoel, Kruisbeeld.

Afb. 44 — J. Janssens, Doornekroning.

Afb. 45 — J. Janssens (?), De H. Petrus uit de gevangenis verlost. (Foto : A.C.L. Brussel)

Afb. 46 — A. van den Heuvel, de Instelling van de H. Rozenkrans. (Foto : Com. Gen. L.W.)

Afb. 47 — K. de Craeyer, De Schildknaap van Totilla.

Afb. 48 — G. Seghers, De Verrijzenis van Lazarus.

Afb. 49 — G. Seghers, Christus een blinde genezende.

Afb. 50 — A. van den Heuvel (?), de H. Maagd met het Jezuskind.

Afb. 51 — K. de Liemaekere, De aanbidding van de Herders.

Afb. 52 — K. de Liemaekere, St.-Franciscus bekeert de heidenen.

Afb. 53 — J.E. Quellien, St.-Franciscus preekt het Evangelie aan de Keizer van Japan.

Afb. 54 — J.E. Quellien. St.-Franciscus preekt het Evangelie aan de Keizer van Japan, Aquarel (1702).

Afb. 55 — Th. van Thulden, De overwinning van het Katholiek Geloof.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 56 — C. Galle, De overwinning van het Katholiek Geloof,
gravure naar P.P. Rubens.

Afb. 57 — Th. van Thulden, *De Waarheid door de tijd ondersteund.*
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 58 — Th. van Thulden, *Overwinning van de Nieuwe Wet op de Oude Wet,*
copie naar P.P. Rubens.

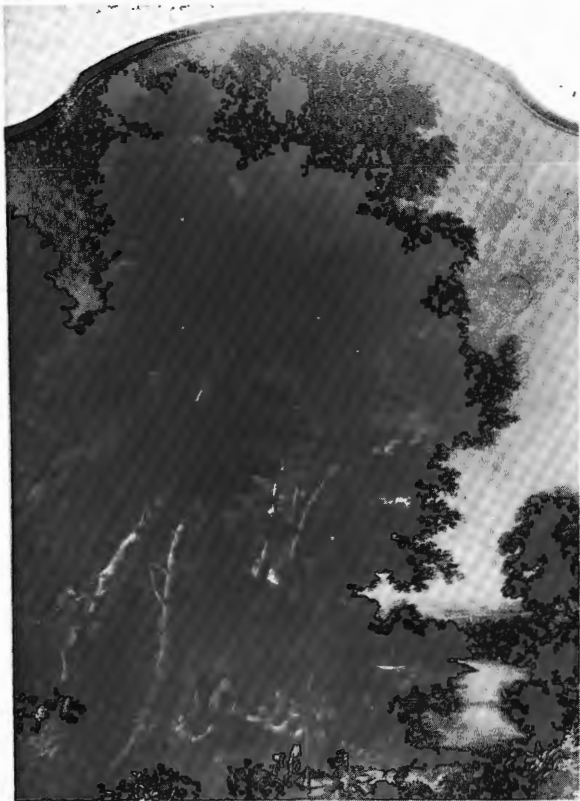

Afb. 59 —
J. van Cleef,
Gekruisigde Christus.

Afb. 60 — H. van Baelen, Reidans van de Engelen.
(verkeerdelijk aan Pieter van Avont toegeschreven)

Afb. 61 — L. Achtschellinck, De Profeet Elias gespijsd in de woestijn. (Foto: J. Buyens, Gent)

Afb. 62 — L. Achtschellinck, Antonius bij Paulus in de grot (Foto J. Buyens, Gent)

Afb. 63 — L. van Uden, Christus en de Samaritaanse vrouw.
(Foto: A.C.L. Brussel)

J.B. SIMONS
 LAND NAAR HET LAND VAN BELOFTE
 1864
 AN
 VERKOPENDE
 TI
 FRENCH
 1864
 1864

Afb. 64 — J.B. Simons,
Boden naar het Land van Belofte.

J.B. SIMONS
 DE DISCIPULEN VAN EMMAÛS
 1864
 AN
 VERKOPENDE
 TI
 FRENCH
 1864
 1864

Afb. 65 — J.B. Simons,
de Discipelen van Emmaüs.

Afb. 66 — P. Thyssens.
St.-Christoffel met het Jezuskind.

Afb. 67 — P. Thyssens, St.-Adriaan.

Afb. 68 — P. van Reysschoot, De Wonderbare visvangst.
(Foto: A.C.L. Brussel)

Afb. 69 — P.N. van Reysschoot, Christus een blinde genezende
bij Jericho, (vroeger uit Baudeloo Abdij).

Afb. 70 — Abt G. Sieger.

Afb. 71 — J. Maniette, Hek van de Koorafsluiting (1748-1749).

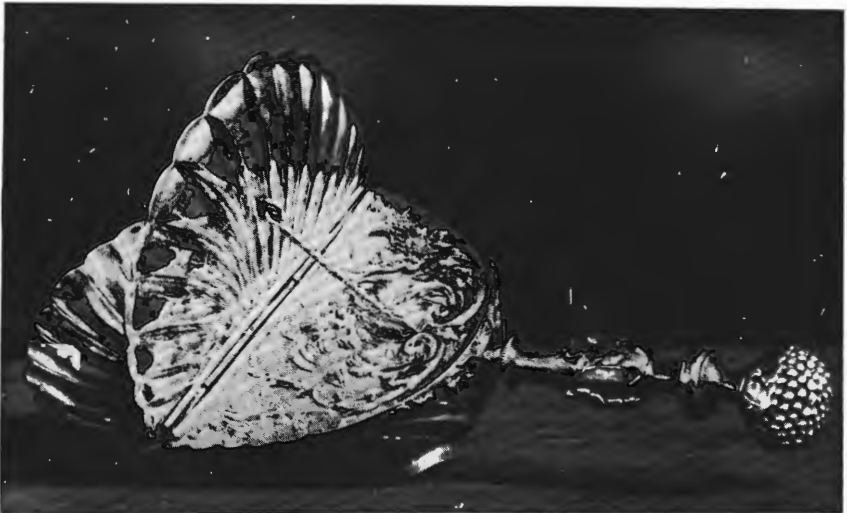
Afb. 72 — J. Maniette, Hek van de Koorafsluiting (1748-1749).
(Foto: Com. Gen. L.W.)

Afb. 73 — Zilveren Processiekruis,
XVIII eeuw.

Afb. 74 — Zilveren Kandelaars,
XVIII eeuw.

Afb. 75 — Zilveren Kerkschaal (1707).

Onberispelijk uitgevoerd, vol van nobele proporties en karakteristieke koppen heeft dit werk evenwel veel geleden door het contact met de muren. Zo gingen de zilverige tinten bijna volledig verloren en verkregen lucht en achtergrond een valse schijn. In 1926 werd het door Aelman hersteld ⁴⁶.

DE SCHILDERIJEN UIT DE 17e EN 18e EEUW

Van Pieter Hals ⁴⁷ bezat Gent vóór de Franse Revolutie talrijke landschappen. Descamps die geen blijf wist met de O.-L.-Vrouwparochiekerk en de abdijkerk, vermeldt van Hals meerdere landschappen ⁴⁸.

De meeste stellen episoden voor uit het leven van de H. Franciscus en werden door het geslacht de la Faille aan de Recolettenkerk geschonken. Zij bevonden zich reeds vanaf de stichting van het Departementaal Museum in de St.-Pieterskerk ⁴⁹. In de loop van de tijd zijn enkele van die doeken op onverklaarbare wijze verdwenen.

Heden zijn er in de zijbeuken van de kooromgang nog vier van deze landschappen te zien. Deze schilderijen verkeren in een erbarmelijke toestand.

Bij dit, voorstellend „*St.-Franciscus en de rovers*” (circa 1650) zijn de figuren theatraal voorgesteld. Het gebladerde en de lucht vertonen verwantschap met het schilderij „Koningsschieting van het St.-Antoniusgild” uit het museum van de Bijloke.

Een ander tafereeltje van Hals, in de O.-L.-Vrouwkapel, stelt „*Kristus en de Emmausgangers*” voor, staande op een heuveltje van waarop men uitzicht krijgt op een pittoresk vlaams landschap.

Afkomstig van de gesloopte O.-L.-Vrouwkerk hangen in de O.-L.-Vrouwkapel nog twee tafereelen op hout, respectievelijk voorstellend een processie (1604) en enkele mirakuleuze genezingen ⁵⁰.

Beschouwd als één van onze aktiefste altaarversierders uit de 17e-eeuw, vestigde de Craeyer zich, na een rijk gevulde loopbaan, in 1644 voor goed te Gent waar hij in hoge ouderdom in 1660 overleed.

De St.-Pietersabdij bezat van hem behalve „De Schildknaap van Totila”, o.m. de „Kroning van de H. Rosalie”, „Tobias en de aartsengel Rafaël”, de „Verrijzenis van Christus”, de „H. Catharina met de H. Maagd en het Jezuskindje” (Grenoble). Twee andere schilderijen „Het Offer van Abraham” afkomstig uit de privé-kerk van de abt en een „Schets van een vrouwenkop”, blijven tot op heden onvindbaar ⁵¹.

(46) J.B. Descamps, o.c., pp. 211-212; d. 76 ¹⁷¹, 77 ⁴⁸⁶, 99.

(47) Hals komt in het Schilderboek in 1635 voor als „Cooper”. In 1638-1639 is hij „gheswooren” van de gilde en in 1646 is hij „Suppost” geweest. Cfr. Van der Haeghen, *La Corporation des peintres et des sculpteurs de Gand*, Brussel, 1906, pp. 38, 40, 44; J. de Bruyn o.c., p. 156.

(48) J.B. Descamps, o.c., p. 211.

(49) P.F. de Goesin, *Notice et description des tableaux et statues exposés au Museum du Departement de l'Escaut*, Gent, 1802, pp. 84, 86, 89; C. van de Velde, *Enkele gegevens over Gentse schilderijen*, in: G.B.K.O., D. XX (1967) pp. 221-226; d. 73 ⁹, 76 ¹⁴⁸, ¹⁹⁸, ²⁰⁷, ²¹⁶.

(50) Kervijn de Volkaersbeke, *Rapport*, in: M.S.H., Gent, 1851, p. 327.

(51) J.B. Descamps, o.c., pp. 211-212. E. Malingié o.c., p. 11. P.F. de Goesin,

Gerard Seghers werd door zijn tijdgenoten hoog geprezen en genoot de gunst van Filips II, koning van Spanje, die hem belangrijke bestellingen deed. Rubens en van Dyck vereerden hem met hun vriendschap⁵².

Boven de deur van de sacristij ziet men de „*Verrijzenis van Lazarus*” (afb. 48). Al de personages werden weergegeven in een passende houding. Vooral de gebaarde mannenkoppen zijn indrukwekkend. De tekening is juist gezien en de toets vol warme kleurschakeringen.

Een ander schilderij van Seghers bevindt zich boven de deur van de bergplaats en stelt de „*Genezing van de Blindgeborene*” voor (afb. 49).

Evenals op voorgaand schilderij zijn de personages bijna op natuurlijke grootte afgebeeld. Ook hier is de tekening correct maar enigszins stijf. De inventaris Spruyt van 1777 schrijft beide schilderijen toe aan Antonius van den Heuvel⁵³.

De kleuren zijn overwegend bruin; de figuren verschijnen in een kunstmatig kaars- of fakkellicht, dat de secundaire personages in de schemer laat.

Gevolg gevend aan de mode van de tijd ging Seghers in tegenstelling met Jan Janssens, na zijn terugkeer uit Spanje (1620) meer en meer over naar het helder Rubensiaans palet, zonder nochtans de bepaalde lichteffecten prijs te geven. De „*Verrijzenis van Lazarus*” en „*Christus een Blinde genezende*” behoren tot de minderwaardigste productie van de laatste werkwijze van de meester⁵⁴.

Volgens de Goesin zijn de twee schilderijen voorstellend: „*De H. Livinus een dode opwekkend*” en „*De H. Livinus een bezetene bezwerend*” afkomstig uit het afgeschafte Jezüetenklooster te Gent. Ze maakten deel uit van een verzameling van 16 schilderijen — eveneens werken van Seghers — voorstellend verschillende wonderen door de H. Livinus gedaan. Deze werken werden aan de S.-Veerlekerk verkocht⁵⁵, en daarna waarschijnlijk in het Departementaal Museum geplaatst.

Het eerste doek (afb. 27) toont ons de H. Livinus, vergezeld van zijn diakens, die de op een draagberrie aangebrachte dode zegent. Tot verbazing van de lijkstoet keert de vrouw tot het leven terug. De figuren zijn op meer dan levensgrootte voorgesteld.

Op het tweede schilderij drijft de H. Livinus bij een vrouw de duivel uit. Blinden, kreupelen en zieken komen de barmhartigheid afsmeken van de heilige. Op de achtergrond ziet men een verwonderde menigte.

Gelet op de trant waarin laatstgenoemde werken werden uitgevoerd aarzelen wij ze aan Seghers toe te schrijven; hij bestudeerde in Italië

o.c., p. 52 nr. 80; d. 64, 73¹², 17, 28, 30, 31, 33, 39, 41, 42, 49, 80, 98, 115, 171; 77⁴⁴⁸.

(52) L. Maeterlinck, Gerard Zegers et Frans Wouters au Musée de Gand, in: B.G.O.G., Gent, 1904, pp. 279, 289.

(53) D. Roggen, Catalogus Tentoonstelling Caravaggio in de Nederlanden, Utrecht-Antwerpen, 1952, pp. 73-75; d. 64.

(54) M. Rooses, Geschiedenis der Antwerpse Schilderschool, Gent, 1879, pp. 410-411; L. Maeterlinck, Gerard Zegers et Frans Wouters au Musée de Gand, in: B.G.O.G., Gent, 1904, pp. 279-289; J. Muls, Rubens, Tijdgenoten en Leerlingen, in: Geschiedenis van de Vlaamse Kunst, D. II, Antwerpen, zj. pp. 785-86; d. 64.

(55) P.J. de Goesin, o.c., pp. 22-23, 28; d. 76²³, 82.

toch de manier van Manfredi en Caravaggio. In deze stukken valt hiervan geen spoor te bekennen.

Van Antoon van den Heuvel bezat de abdij meerdere werken o.a.: „De Kroning van Christus”, de „Kalvarie”, waarvan er zich een dupli in de St.-Niklaaskerk bevindt; de „Instelling van de Rozenkrans” en „De H. Maagd met het Jezuskind”. „*De H. Maagd met het Jezuskind*” (afb. 50), dat we nergens geïnventarieerd vonden, stelt Maria voor, in zittende houding. Het Jezuskind slaapt op een soort rustbank. In de linkerachtergrond krijgt men een doorkijk op een landschap. Wat vorm en kleur betreft mag hier verwezen worden naar de „Instelling van de Rozenkrans”.

Bij bulle van 27 juli 1773 werd de Jezuïetenorde door paus Clemens XIV opgeheven, zodat hun inboedel onder de hamer kwam. Te Gent greep dan in 1777 een grote veiling plaats van o.m. 387 schilderijen, 152 gravures en tekeningen en 8 beeldhouwwerken.

De St.-Pietersabdij deed hier heel wat aankopen. Afkomstig uit de S.J.-kerk te Ieper, en er reeds in 1640 voorhanden, kocht de abdij o.a. „*De Aanbidding van de Herders*” (afb. 51) en „*St.-Franciscus bekeert de Heidenen*”, beide van de hand van Nicolaas de Liemaekere (1601-46), „de zuiverste” Gentse Rubensepigoon. Deze schilder keerde, na de traditionele Romereis, in 1620 te Gent terug en werd er in 1624 in de nering als meester opgenomen. In 1635 werkte hij met de Craeyer aan de versiering van de triomfbogen, opgericht ter gelegenheid van de inhuldiging van Kardinaal-Infant Ferdinand ⁵⁶.

In een stal, opgetrokken op de puinen van een paleis, grijpt de geboorte plaats. Met sierlijk gebaar licht de H. Maagd het doek op, dat de Messias dekt. Aan de andere zijde van de kribbe staat de H. Jozef in diepe bewondering verzonken. Drie putti omzweven dit tafereel.

Zoals in zijn andere werken, maakt de Liemaekere hier op gelukkige wijze gebruik van het hel-donker. Alles is met brede toets geborsteld. Hij schijnt hier trouwens het procédé van Bassano te hebben gevolgd.

In „*St.-Franciscus bekeert de Heidenen*” (afb. 52), zien we Franciscus Xaverius in een tempel. Aan zijn voeten knielt een Indisch vorst. Abt Sieger deed door Spruyt, Xaverius in een benedictijnenpij steken ⁵⁷.

De Liemaekere schilderde deze gebeurtenis met de vurige geestdrift en de rijke verbeeldingskracht die ons uit zijn beste werken tegenstralen. De compositie getuigt van een volmaakte beheersing van het gegeven onderwerp. Alhoewel de algemene tint enigszins leiachtig aandoet, ontbreekt het dit doek nochtans niet aan schitterende kleureffecten.

Op de veiling van de kunstwerken van de S.J.-orde kocht de abdij nog twee andere schilderijen, nl. de „H. Aloisius” (Ieper) door Theodoor Boeyermans (Antwerpen 1620-1678) en „Franciscus Xaverius”, geschil-

(56) E. Hendriks e.a., Encyclopedie van het Katholicisme, D. II, Antwerpen 1955, kol. 280; E. de Busscher, o.c., p. 77; Catalogus Museum voor Schone Kunsten van Gent, pp. 115-116; D. Roggen en E. Dhanens, o.c., pp. 131, 138, 151-159; J.P. de Bruyn, o.c., pp. 151-152.

(57) Kervijn de Volckaersbeke, Les Eglises de Gand, D. II, Gent, 1857, pp. 233-234; Ph. Kervijn de Volckaersbeke, Rapport; in: M.S.K., Gent, 1851, p. 327; D. Roggen en E. Dhanens, o.c., pp. 151, 160; d. 65, 68, 69, 73 ⁸, ⁴³, ⁴⁴, ¹⁵⁷, ¹⁸⁵.

derd door J.E. Quellien (Antwerpen 1639 - Mechelen 1715).

Het werk van Boeyermans werd in 1779 door P. Spruyt geretoucheerd en bevindt zich thans in het Museum te Nantes. Dit van Quellien werd in 1822 door J. Bourdeau verdoekt. Vermelden we dat de abdij van J.E. Quellien ook nog een „H. Augustinus” bezat ⁵⁸.

Het werk „De H. Aloïsius” is in diagonale compositie opgebouwd ⁵⁹. In een halo van licht verschijnen hem de H.H. Ignatius van Loyola en Franciscus Xaverius, terwijl hij door een engel beschermd wordt tegen de duivel.

Deze mooie vindingrijke compositie is zeer natuurgetrouw uitgebeeld, de tekening is correct en de omtreklijnen zijn van een grote smijdigheid. De kleurenweelde, in zilverige toon opgevat vormt een waar genot voor het oog en doet aan van Dijck denken.

J.E. Quellien is de kunstenaar geweest die op het einde van de 17e eeuw aan de stilaan in verval rakende historieschildering een nieuwe glans heeft verleend. Van hem bezat de abdij „*Het dispuut van St.-Franciscus Xaverius*” (afb 53), waarvan een origineel aquarel in de Atlas Goetgebuer berust (afb. 54).

Het dispuut grijpt plaats in een Grieks paleis. Rechts zit Franciscus op een rustbank en vóór hem heeft Fucarandono, het orakel van Japan, in een zetel plaats genomen. Keizer, hovelingen, soldaten en enkele nieuwsgierigen luisteren aandachtig toe. Bijna allen hebben westerse trekken. De keizer is als een Romein uitgedost; de grote Jezuiet draagt een benedictijnenpij ⁶⁰. De gelaatsuitdrukkingen zijn zeer levendig; de drapering met voornaamheid aangebracht en de compositie wel overwogen. Geen enkel figuur of detail doet afbreuk aan het geheel.

De tegenstelling hel-donker is hier vernuftig aangewend, terwijl de andere kleuren fel gebruind, rosachtig en ondoorschijnend zullen geweest zijn.

Evenals bij Paul Veronese, waarvan hij een verre naklank was, legde Quellien een voorliefde aan de dag voor het grandioze. Hij deed zijn, met ontelbare personages overladen composities, bij voorkeur uitkomen op weids opgetimmerde en pralerige toneelarchitecturen, met doorzicht op blauwe hemelen.

J.F. Quellien mag dus gerust de laatste grote barokdecorateur genoemd worden ⁶¹.

Ph. Spruyt leverde in 1779-1780, benevens andere, drie schilderijen afkomstig uit de S.J.-kerk van Brussel ⁶² nl. „*De Overwinning van het Katholiek Geloof*”, „*De Waarheid door de tijd ondersteund*” en „*De Overwinning van de nieuwe op de oude Wet*”. Het zijn copieën door

(58) Ch. Piot, Rapport à Mr le Ministre de l'Intérieur sur les tableaux enlevés à la Belgique en 1794 et restitués en 1815, Brussel, 1883, pp. 40, 70, 306, 328, 330, 345, 364, 368, 426, 427; d. 66, 67, 68, 77 ⁴⁶¹, 83, 95 ¹² (2, 6).

(59) D. Roggen en E. Dhanens, o.c., pp. 176-178.

(60) D. Roggen en E. Dhanens, o.c., p. 176.

(61) P.F. de Goesin, o.c., p. 174; Ph. Kervijn de Volkaersbeke, Les Eglises de Gand, D. II, Gent, 1857, pp. 229-231; M. Rooses, o.c., pp. 516-517; A.H. Cornette, Petrus Paulus Rubens. in: G.V.K., D. II, Antwerpen, z.j., p. 836.

(62) d. 68, 73 ¹⁴⁷, 77 ⁴⁶⁰, ⁴⁶², ⁴⁶⁵.

Theodoor van Thulden gemaakt naar werken van Rubens, waarvan er alleszins twee verloren gingen in de brand die het slot op Coudenberg te Brussel teisterde.

Bij haar terugkomst naar Brussel, na de inname van Breda (1625), kwam de Infante Isabella (1566-1633) over Antwerpen, waar ze Rubens ontmoette. Het is niet uitgesloten dat zij hem toen opdracht gaf om de cartons te ontwerpen voor de tapijtcyclus „De Triomf van de Eucharistie” die bestemd waren voor het Monasterium de las Señoras Religiosas Descalzas Reales te Madrid, en die door de Brusselaar Raes werden uitgevoerd⁶³.

„De Overwinning van het Katholiek Geloof” (afb. 55) werd eertijds door Alfred Michiels aan Erasmus Quellien toegeschreven⁶⁴. De Kerk is voorgesteld als een Maagd met fladderende mantel. In de handen houdt ze een monstrans; een engel is gereed om haar met de tiara te kronen. De zegewagen verplet onder zijn wielen de „Nijd” terwijl „Onwetendheid” en „Domheid” zwaargeboeid worden voortgedreven.

Dit gratievol geconcipeerd tafereel is een van de prachtigste allegorische voorstellingen die men zich kan indenken. De kleurtoets is jammer genoeg ver beneden deze van Rubens. Zij is enigszins leikleurig en somber, wat aan de compositie veel afbreuk doet. Dit schilderij werd circa 1880 vermoedelijk samen met andere gerestaureerd door Ch. Rogiers.

Het Prado bezit van dit thema een origineel van Rubens, de Atlas Goetghebuer te Gent twee gravures, waarvan één van de hand van C. Galle (afb. 56). Beide komen in hun compositie, op enkele onbeduidende details na, in grote lijnen met het hierboven behandeld werk overeen.

In de prelatuur was eertijds een Rubens voorhanden, voorstellend de H. Jozef met het Jezuskind⁶⁵. Stippen we nog aan dat de St.-Pieterskerk een copie bezit van Rubens' beroemd doek „De Lanssteek” gemaakt door de Smet.

„De Waarheid door de Tijd ondersteund” (afb. 57). De Tijd voorgesteld als een atletische gevleugelde grijsaard omvat met forse greep „de Waarheid”, gesymboliseerd door een mooie jonge vrouw. Luther, Calvijn, Zwingli en andere kettters liggen neergebliksemde door het schitterend licht dat de Kerk over de wereld uitstraalt. De portretten van deze hervormers zijn beroemd om hun gelijkenis. N. Lauwers maakte naar dit werk een gravure.

„De Overwinning van de Nieuwe op de Oude Wet” (afb. 58). Het christendom, een jonge vrouw, het hoofd omgeven door een halo van licht, staat op een met engelen bespannen en door putti voortgeduwde wagen. De kelk — waarboven de geconsacreerde Hostie — is in de

(63) Ch. Terlinden, Le Mécénat de l'Archiduchesse Infante Isabelle Claire-Eugénie dans les Pays-Bas, in: Revue Belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art, Antwerpen, 1934, D. IV, fas. 2, p. 220.

(64) Alfred Michiels, Histoire de la Peinture Flamande, D.V., Paris 1864, p. 353; Kervijn de Volkaersbeke, o.c., pp. 234, 235.

(65) Inventaire des objets d'arts, etc.; Mémorial Administratif de la ville de Gand, D. XX, 1883, p. 452; d. 64, 92, 93, 94, 95¹² (2, 7), 64.

rechterhand ten hemel geheven. Naast haar — gescheiden door de wereldkugel — zit een engel die met beide armen een groot kruis omvat. De triomfwagen wordt gevolgd door enkele personen, waaronder „de Zedeloosheid”, voorgesteld door een vrouw met ontblote dubbele borsten en samengesnoerde handen. In de lucht zweven engelen en cherubs die lauwerkranen en toortsen dragen. In het Louvre is de kleurenschets van dit werk voorhanden.

Al de figuren zijn levensgroot voorgesteld. Het coloriet is verbleekt en zoeterig. In deze kopijen bereikte van Thulden niet het niveau dat Rubens in de originele cartons moet bereikt hebben. Van bovengenoemde werken bezit de Dom van Keulen de tapijten⁶⁶.

Johannes van Cleef (Venlo 1646 - Gent 1716) was eerst te Brussel werkzaam in het atelier Primo, en daarna in dit van de Crayer die hij naar Gent volgde en waar hij in 1668 vrij meester werd. Na diens overlijden voltooidde van Cleef de kartons van de tapijten voor Lodewijk XIV. Hij keerde definitief naar Gent terug na een verblijf te Parijs. Voor de Gentse kerken maakte hij veel altaarstukken⁶⁷.

In de „*Gekruisigde Christus*” (afb. 59) bemerkt men het Goddelijk Hoofd met doornen gekroond. Water en bloed sijpelen uit de lanssteek en het witte lendendoek fladdert in de wind. Om het kruis zweven engelen. De achtergrond wordt ingenomen door een monotoon berglandschap.

Descamps sprak in 1769 met grote bewondering over dit werk, en E. Malingié roemde er de mooie uitvoering en fijne kleur van. Sindsdien heeft dit doek veel geleden, voornamelijk door de bruine voorbereidingen waarop van Cleef placht te schilderen. In 1930 werd het door Aelman hersteld.

In de rij van de minder belangrijke tijdgenoten van Rubens neemt Hendrik van Baelen (1575-1632) een voorname plaats in. Hij leidde de eerste schreden van Antoon van Dijck en Snijders op het pad van de kunst en zou ook minder door Rubens worden beïnvloed, omdat zijn stijl reeds was gevormd toen Rubens uit Italië terugkeerde⁶⁸.

Zijn „*Reidans der Engelen*” (afb. 60) bevond zich in 1777 in de prelatuur. Naast dit werk bezat de abdij van hem o.m. ook nog „*De Triomf van David*” en „*Saul na de zege over Goliath*”, schilderij dat in december 1799 door P. Spruyt werd vergroot en waarover wij niet nader zijn ingelicht.

Spruyt had in september 1799 ook nog voor rekening van de abdij een „*Sabienroof*” gekocht, waarvan de naam van de kunstenaar niet wordt vermeld⁶⁹.

(66) Ph. Kervijn de Volkaersbeke, o.c., pp. 231-232; R.A. d'Hulst e.a., P.P. Rubens, schilderijen, olieverfschetsen, tekeningen; Tentoonstelling 29 juni - 30 september 1977, Antwerpen, pp. 11, 72-76; V.H. Elbern, Die Rubensteppiche des Kölner Domes. „Triumph der Eucharistie” in: Jahrbuch des Zentral. Dombauvereins, 1955, pp. 44-86; G. Gepts, R. d'Hulst, F. Baudouin, P.P. Rubens, schilderijen, olieverfschetsen - tekeningen, Tentoonstelling 29 juni - 30 september 1977, Antwerpen, 1977, pp. 72-73, 76.

(67) Catalogus Museum Schone Kunsten, Gent, Gent, 1938, pp. 35-36.

(68) J. Muls, o.c., p. 779.

(69) d. 64, 66, 68, 76¹⁸⁸, 77⁴³³, 95¹²⁰, 11.

De kunsthistorici van de 19e eeuw stelden „De Reidans der Engelen” op het actief van Pieter van Avont.

Op haar vlucht naar Egypte houdt de H. Familie stil onder een dicht en prachtig geboomte. Een groep engeltjes voert een rondedans uit, begeleid door een viertal cherubijnen. De bewegingen zijn gratievol en lenig.

Niettegenstaande het, door het contact met de vochtige kerkmuur, veel van zijn glans heeft ingeboet, was het werk — toen Michiels en Kervijn de Volckaersbeke het bewonderden ⁷⁰ — nog stevig van toets en kleur. Naderhand heeft een ongeoorloofde restauratie dit meesterstuk van zijn oude patine beroofd, waardoor het veel van zijn oorspronkelijke charme heeft verloren.

Het is een copie van het werk van A. van Dijck waarvan talrijke varianten bestaan, o.m. die van het Ermitage-Museum van Leningrad, bekend als de „Maagd met de Patrijzen”. Bij de versie van het Pitti Museum te Florentië werden de patrijzen door drie zingende en musicerende engeltjes vervangen.

Net zoals bij de gravure van Schelderic a Bolswert is het schilderij averechts gecomponeerd, wat bewijst dat deze gravure — waarvan het landschap aan de linkerzijde werd vergroot en aangevuld — tot model heeft gediend.

Glück en Maeterlinck herkenden in het schilderij van St.-Pieters noch de hand van Pieter van Avont, noch deze van Frans Wouters. Wij zijn dus — na Spruyt — de eersten om dit schilderij terug aan van Baelen toe te schrijven ⁷¹.

Onze meester die amper twee jaar ouder was dan Rubens, behandelde evenals van Avont en Wouters, onderwerpen uit de mythologie. Zo kan hij een laat-romanist in de zin van Francken worden genoemd. Zijn latere werken vertonen een rijker koloriet en een lossere beweging, die hij wel van Rubens of van Dijck zal hebben overgenomen.

De landschappen liet van Baelen gewoonlijk door anderen uitvoeren. De figuurtjes schilderde hij zelf in de zacht-warme kleuren die hem in zijn beste tijd eigen waren ⁷².

De vermaarde groep schilders van het Zoniënbos (o.a. van Uden, d'Arthois, Achtschellinck) werden zeker in de kunst geleid door de Vadder (Brussel 1605-55). Hun werken worden trouwens voortdurend onderling verward.

In een inventaris van 1810 staan niet minder dan zestien landschappen opgetekend als zijnde afkomstig uit de refer. Om beurten worden sommige van deze landschappen, op stijlcritische gronden, toegeschreven aan de Vadder of aan een van zijn bentgenoten. Uitzondering wordt gemaakt

(70) A. Michiels, o.c., p. 249; Ph. Kervijn de Volckaersbeke, *Les Eglises de Gand*, D. II, Gent, 1857, pp. 249-250; Ch. Piot, o.c., p. 118.

(71) L. Maeterlinck, Gerard Zegers et Frans Wouters au Musée de Gand, in: *B.G.O.G.*, Gent, 1904, pp. 296-297; *Katalogus van Dijck, Tentoonstelling, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, 1949*, p. 20.

(72) J. Muls, o.c., pp. 779-780.

voor de inventaris van 1885, die „De H.H. Paulus en Antonius in de Woestijn” en „Christus en de Samaritaanse” aan van Oosten toeschrijft ⁷³.

Voor de werken van Simons is het manuscript van Malingié een eerste-rangsbron, daar het zo goed als over een tijdgenoot gaat. Aangaande de Vadder en van Uden, baseert hij zich waarschijnlijk op de traditie om toeschrijvingen te doen.

Aan te stippen valt, dat in 1652-55 (periode waarin de grote boslandschappen kunnen ontstaan zijn) de naam van Pieter Pauwel Huybrechts opduikt voor „*sleveren ende maecken van eeneghe schilderijen in den rifter, 8 lb. 14 sch. gr.*” ⁷⁴, terwijl deze van de grote Brabantse landschap-schilders in de archieven niet werden teruggevonden.

Dat de grote boslandschappen van de hand zouden zijn van Huybrechts, lijkt ons evenwel niet bewezen. In ieder geval kent men nu een datum die ons wellicht een stap dichterbij brengt bij de oplossing van dit probleem.

„*De Profeet Elias gespijsd in de Woestijn*” (afb. 61), toegeschreven aan L. Achtschellinck (1626-1699), is een van die grote werken. Twee groepen prachtige bomen zijn stevig geworteld op een heuvelflank. Als vergroeid met de kleiachtige okergele kleur van de Brabantse aarde, beslaan hun machtige kruinen bijna geheel de bovenste helft van het schilderij.

Aan hun voet komt Elias uit een grot te voorschijn. Enkele herders brengen hem een schamel maal. De figuurtjes lijken als opgeslokt in het alles dominerend landschap.

In het midden van het tafereel bemerkt men een door geboomte en dicht struikgewas omrande zomp. Op het achterplan ontvouwt zich een weids uitdeinend landschap. Dit schilderij werd in 1930 op een behoorlijke wijze gerestaureerd door Aelman-Zoon.

In de partikuliere verzameling van wijlen Dr. Zenner te Gent, kwam een schilderij voor van kleine afmeting, die compositorisch veel gelijkt aan de hierboven besproken landschappen en die aan L. de Vadder wordt toegeschreven ⁷⁵. Het Museum voor Schone Kunsten te Gent bezit een dergelijk groot landschap ⁷⁶. „*Antonius bij Paulus in de Grot*” (afb. 62), eveneens toegeschreven aan L. Achtschellinck, toont ons beide heiligen die een gesprek voeren in een grot, gelegen aan de rand van een bos. Rechts verheft zich een rotsmassief en in het dal stroomt een kronkelende rivier. Uit de lucht daalt een raaf neer met brood om de twee mannen te spijsen.

Hoewel dit schilderij verwant schijnt aan de bestudeerde boslandschappen, wordt het gebladerte anders behandeld. De boomkruinen zijn

(73) E. Malingié, o.c., D. I, p. 33; P. F. De Goesin, o.c., pp. 7, 11, 76; Ph. Kervijn de Volkaersbeke, o.c., pp. 241, 250; C.M.S.G., Gent, 1938, pp. 17, 20, 21; d. 73⁸, 52, 120, 170, 76¹⁸⁸, 170, 77¹⁵², 304, 410, 422, 423, 95¹² (21-22).

(74) R.A.Gent, Fonds St.-Pietersabdij, I reeks, nr 2329, f° 192vo.

(75) G. Joos, Bijdrage tot de studie over Lodewijk de Vadder, in: „Kunst” nr. 1, 2, Gent, 1935, pp. 14-16; d. 100.

(76) C.M.S.K.G., p. 21.

meer gedetailleerd wijl ze bij de andere in de massa schijnen opgelost te worden.

„*Christus en de Samaritaanse Vrouw*” (afb. 63), bezit niet die machtige allure die voorgaande werken kenmerkt. Bescheidener opgevat ontbreekt hier de traditionele boom niet die — met zijn alles dominerende kruin — gans het landschap overheerst.

Aan de voet van deze woudreus ziet men Christus en de Samaritaanse vrouw bij de put van Jacob.

Bij dit schilderij loopt het landschap minder hoog op. Het is ook minder pittoresk dan het voorgaande, terwijl aan de lucht meer plaats werd ingeruimd. Evenals „*Elias in de Woestijn*” werd het in 1930 grondig gerestaureerd door Aelman-Zoon.

De schilderijen „*Christus en de Samaritaanse Vrouw*” en „*Episode uit het leven van de H. Benedictus van Aniane*”, uit het Museum voor Schone Kunsten te Gent ⁷⁷, zijn naar onze mening, van een ander factuur en misschien wel toe te schrijven aan Lucas van Uden (1595-1673).

Summier esthetisch zou men deze school van landschapschilders als volgt kunnen karakteriseren : L. de Vadder, glansrijk leerling van Rubens, gaf met krachtig coloriet de innerlijke grootheid en bezonken natuurrust weer. Hij schilderde meesterlijk ongeëvenaarde, allerfijnste schakeringen van de atmosferische inwerking op het met machtig Rubensiaanse kleuren overgoten landschap. Zijn werken vertonen bijna alle kenmerken van de school ⁷⁸ : nl. de landschappen weergegeven op het moment dat de opkomende zon door de over de aarde gespreide nevel stilaan doorschemert en hem verdwijnen doet ; de brede uitwerking, de donkerbruine schaduwen en verre diepten (Titiaan) ; de holle heuvelweg, de prachtig geconstrueerde bomenmassa's ; de goudgele Brabantse zandheuvelds, de verdwijnende horizonten en valleien, de helder weerspiegelde waters, de diep-blauwe hemel met zijn grijs-rozige wolkenstoeten waartegen het licht gebladerde der zilverberken afsteekt.

Evenwel ontbreekt het de schilderijen van Sint-Pieters enigszins aan de diep-intieme natuurwaarheid die de Vadder in zo'n hoge mate eigen was ; zodat wij geneigd zijn deze werken toe te schrijven aan zijn leerlingen Achtschellinck of d'Arthois.

Het toppunt, waarop Rubens het landschap had verheven en dat de weg baande naar de toekomst, hebben deze schilders niet bereikt, daar zij zich lieten beheersen door zuidelijke herinneringen of vervielen in de herhalingen van bosgezichten uit het Zoniënwoud ⁷⁹.

Van J.B. Simons, ons door zijn fresco's in de bibliotheek bekend, zijn : „*De Boden naar het Land van Belofte*” (afb. 64) en „*De Discipelen van Emmaüs*” (afb. 65).

Te midden van een tropisch landschap keren Kaleb en Josué terug uit het land van Kanaän. Aan een stok dragen ze een enorme druiventros.

(77) Catalogus Museum voor Schone Kunsten van Gent, Gent, 1938, p. 18 ; d. 100.

(78) G. Joos, o.c., pp. 14-16.

(79) A.H. Cornette, Petrus, Paulus, Rubens, in : G.V.K., D. XII, Antwerpen, z.j. p. 740.

Het tweede schilderij toont ons een paleis waar de tafel gedekt staat. Simons heeft het moment gekozen waarop Christus het brood zegende en brak. Een tafeldienaar kijkt verwonderd toe. Op de achtergrond wordt de horizont begrensd door een stad.

De compositie van deze schilderijen is tamelijk teatraal. Het mangelt de figuren aan natuurlijke eenvoud. De omlijsting van de vormen en het plooienspel van de mantels is hard en scherp en de gelaatsuitdrukking van een verregaande zoeterigheid.

Niettegenstaande het detail van boom en plant nauwkeurig is weergegeven, alles netjes getekend en braafjes gekleurd zou men eerder aan kartons voor tapijten denken dan aan schilderijen.

Een van de meest representatieve figuren van de 17e-eeuwse schilderkunst was ontegensprekelijk Pieter Thijssens (Antwerpen 1624-1677). Hij werkte op grote schaal voor kerken en kloosters en genoot ook als portretschilder een zekere vermaardheid⁸⁰. Prelaat Sieger kocht van hem verschillende werken afkomstig van de Jezuïeten⁸¹.

„*De H. Christoffel*” (afb. 66) voorgesteld als een reus, treedt steunend op een knots en zwichtend onder de last van het Jezuskindje op de oever van de stroom. Een kluizenaar komt uit een grot met brandende lantaarn. Op natuurlijke wijze getekend, moet het eertijds in warme kleuren geschilderd geweest zijn. Thans is het door de vochtige kerkmuren erg gehavend.

„*De H. Adriaan*” (afb. 67), in blinkend armuur van Romeins officier en omzwermd door putti met lauwerkransen, staat aan een zuil in de voorhalle van een paleis. Met de rechterhand omklemt hij een opgeheven zwaard en met de linkervoet vertrappt hij een bijl, symbool van zijn martelaarschap.

Over het algemeen vertonen de kleuren van het vlees bij Thijssens een te rode tint, die doorgaans veel afbreuk doet aan het geheel van de kleurschakeringen. Thijs mag gerust een navolger van Antoon van Dijck genoemd worden. Vooral de handen zijn zo delicaat behandeld, dat ze de grootmeester van het portret waardig zijn.

De Gentenaar Pieter-Norbert van Reysschoot (1702-1772) is hier vertegenwoordigd door twee grote landschappen, nl. „*De Wonderbare Visvangst*” (afb. 68) en „*Christus een blinde genezende*” (afb. 69). De beide schilderijen zijn afkomstig uit de afgeschafte abdij van Baudelo. Zij werden respectievelijk in 1926 en 1930 hersteld door Aelman-vader⁸².

In de sacristij hangt nog altijd het portret van de voorlaatste abt van St.-Pieters (afb. 70), Gudwalus Sieger (1760-1789), bijgenaamd „de prachtige”. De prelaat heeft plaats genomen in een zetel. Op de borst hangt een schitterend gouden-met-edelstenen-bezet kruis. De rechterarm rust op de leuning van de zetel, terwijl de geringde linkerhand op de met een

(80) J. Muls, o.c., p. 835.

(81) Ch. Piot, o.c., pp. 116, 271, 272, 275, 426, 427, 452; d. 73⁵, 25, 27, 66, 77^{434, 437, 439}.

(82) M. Fredericq-Lilar, *De Schilderkunst van de 18e-eeuw*, in: *Gent, Duizend jaar Kunst en Cultuur*, Gent, 1975, D. I, pp. 250-251; d. 99-100.

tapijt bedekte tafel ligt waarop een opengeslagen manuscript en enkele rechtstaande boeken voorkomen. Abt Sieger draagt de traditionele pruik. Op de achtergrond bevindt zich een bibliotheek behangen met een draperij. Het Museum van Oudheidkunde bezit van deze prelaat een kleiner portret⁸³.

In de O.-L.-Vrouwkapel ziet men nog een doek van de Baets, voorstellend het interieur van de St.-Pieterskerk (1848).

DE KOORHEKKEN

Volgens Stroobant zou er aan deze hekken door de Kamerijkse smid Jos. Maniette gewerkt zijn van 1742 tot 1749.

Het eerst ons bekend document dienaangaande is evenwel het kontract van 10 oktober 1746 voor het maken van twee poorten met gesloten arcaden, ten bedrage van 9.500 zilveren ponden. Twee jaar later bestelde de abdij bij Maniette de vijf hekken van de koorafsluiting.

De meesters-slotenmakers van Gent hebben fel geprotesteerd tegen de invoer van deze hekken. Abt Standaert oordeelde evenwel dat zij onbekwaam waren om een dergelijke opdracht naar behoren te vervullen.

Op 5 juli 1748 verzocht hij de intendant van Vlaanderen, Jean Moreau, de hekken binnen Gent te mogen brengen; doch opstoten vrezend, richtte de abt op 6 februari 1749 een verzoekschrift tot de keizerin.

In een bericht van 27 juli 1749 werd aangekondigd dat de hekken, die in totaal 13.000 goudfrank hadden gekost, op 31 juli te Gent zouden aankomen⁸⁴.

Zij bestaan respectievelijk uit twee vaste (afb. 71) en drie hekken met poortvleugels (afb. 72) betoond door pilasters met erboven een architraaf bekroond door vuurpotten. Dit alles rijkelijk versierd met gebloemd rasterwerk, spiralen, palmetten, acanthusbladeren en lobben.

Deze vijf vergulde hekken, uitgevoerd in Lodewijk XV-stijl, sluiten stijlcritisch aan bij de vermaarde dito's van het Stanislasplein en bij deze van O.-L.-Vrouw van Gedurige Bijstand te Nancy, werk van Jan Lamour, alsook bij dit van de kathedraal van Amiens.

Zonder evenwel de sublieme sierlijkheid te bezitten van de koorhekken, is dit van de O.-L.-Vrouwkapel in dezelfde trant gehouden. Vermoedelijk is het van veel jongere datum.

(83) A.P. Sunaert, *Catalogue descriptif du Musée de la ville de Gand*, Gent, 1870, p. 95.

(84) E. Malingié, o.c., p. 72; Ph. Kervijn de Volkaersbeke, *Rapport*, in: M.S.H., Gent, 1851, p. 324; R. Schoorman, *Grilles du Chœur de l'Eglise Notre Dame St.-Pierre*, in: *Inventaire Archéologique de Gand*, D.I, Gent 1901, p. 290; P. Claeys, *Les Monuments de la ville de Gand*, Gent, 1904, p. 236; E. Michel; *Abbayes et Monastères de Belgique*, Brussel-Parijs, 1923, p. 125; R. van Driessche, o.c., pp. 299-300; Aimé Stroobant, *De koorafsluiting van de O.-L.-Vrouw-St.-Pieterskerk te Gent*, gestencilde brochure, Dendermonde, z.j., d. 36, 37, 40, 42, 43.

DE KERKSCHAT

Wellicht had abt Martinus van de Velde (1791-1820), die zich maar al te wel de schandelijke diefstallen van 1792 herinnerde, bij de tweede Franse overrompeling van onze gewesten, maatregelen getroffen om het kunstpatrimonium van de abdij veilig te stellen. Daarbij kon hij onmogelijk vergeten zijn dat de Franse Republiek in 1793 de abdij voor één miljoen frank had gebrandschat.

Op 25 februari 1796 werden de voorschriften uitgevaardigd tot verkoping van de goederen van de gevluchte emigranten en begon men met het opstellen van de inventarissen. Wat er ook van zij, de archieven werden naar Hamburg verzonden. Gelukkig voor ons bereikten ze nooit hun bestemming en werden ze te Amsterdam in 1809 door Franse beambten onderschept.

Vele cultusvoorwerpen, relikwieën en edelgesteenten, die wel ter bestemming kwamen, werden toevertrouwd aan enkele kooplieden die later bankroet gingen⁸⁵. Of de kerkschat van St.-Pieters hetzelfde lot onderging als die van Oostende en van Ter Duinen, die gedeeltelijk ten bate van de Oostenrijkse munt werden gesmolten⁸⁶ kon niet worden uitgemaakt.

De inventaris van 15 oktober 1796, opgemaakt door Greban, van het mobiel gevonden in de prelatuur belooft 162 artikels⁸⁷.

Ten einde de hand te kunnen leggen op het nog achtergehouden gedeelte van het kunstpatrimonium van de abdij volgden in het jaar 1809 huiszoekingen bij ex-kloosterlingen en vrienden van de pieterlingen zich in versneld tempo op.

Bij Dom Alison — die met deportatie naar Parijs bedreigd was geworden — ontdekte men op 17 augustus 1809 twee kelken. Zij werden afgegeven aan de ontvanger van de domeinen J. Bonsoin, die ze naar de goudsmid Fr. Schockel liet brengen om gewogen te worden. Wij hopen deze bewogen periode uit de geschiedenis van de abdij in een latere studie uitvoerig te behandelen, en beperken ons hier tot het signaleren van de door ons geraadpleegde bronnen⁸⁸.

Het huidige zilverwerk van de St.-Pieterskerk — overwegend afkomstig uit de op 10 juni 1799 afgebroken O.-L.-Vrouw-parochiekerk — bleef tot in 1814 te Gent verborgen⁸⁹. De inventarissen van 26 november 1838 en van 22 maart 1885 tellen ongeveer vierendertig nummers⁹⁰.

(85) Ch. Diericx, *Mémoires sur la ville de Gand*, D. I, Gent, 1814-1815, p. XIV; E. de Busscher, o.c., p. 103; R. van Driessche, o.c., pp. 293-296; d. 71.

(86) Ch. Piot, *Les objets emportés de Belgique en Allemagne pendant l'année 1794*, in: *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique*, D. XLII, 9-10, Brussel, 1876, pp. 10-11.

(87) d. 72.

(88) Rijksarchief Gent, Fonds St.-Pietersabdij, II reeks, nr 339, 569; Fonds Département de l'Escaut, Vente et ferme de biens nationaux, Biens de communautés religieuses, cloches, mobilier national, Instructions, Correspondence, Ans, 4-6, nr. 1215; *ibid.*, vente de mobilier des établissements ecclésiastiques et des émigrés, nr. 1224; Archief St.-Baafskatedraal Gent, Fonds St.-Pietersabdij XXX 93 a, 94.

(89) E. de Busscher, o.c., p. 103.

(90) d. 85.

De kerkschat omvat voornamelijk: een *processiekrans* (afb. 73), een altaarkruis, zes zilveren *kandelaars* (afb. 74), de grote koperen Paas-kandelaar, de zilveren kerklessenaar, het platina bloempotomhulsel, *de kerkschaal* (afb. 75) van de Gentse edelsmid Jan Smidts (3 juni 1707) die voor de abdij belangrijke bestellingen uitvoerde, de kerkschalen met Gents merk van 1710 en 1774. Laatst genoemde schaal draagt volgend opschrift: „Joannes Gualbertus van Ostende als prost Doen maken door Joannes Helbe en Frans Hoste als dekens en Joannes de Buck al Balluu tenjare 1774”.

Al deze voorwerpen horen thuis in de XVIIIe eeuw. Voegen wij daarbij de grote troon (Lodewijk XV-stijl) van het „O.-L.-Vrouw-ter Rieven”-beeldje⁹¹, waarvan de juwelen in een afzonderlijk schrijn bewaard worden.

Een XVIIe eeuwse monstrans die deel heeft uitgemaakt van de collectie de Mol te Ninove en die in 1934 te Brussel verkocht werd, schijnt nochtans van de abdij afkomstig te zijn. Zoals gebruikelijk in de tweede helft van de XVIIe eeuw werd de cylinder vervangen door een zon. De lunulus die de H. Hostie beschut is omrand door een gedreven nimbus met bochtige stralen.

In 1758 waren er 26 koorkappen en 40 kazuifels voorhanden. Een groot gedeelte van die parementen kwamen in 1810 onder de hamer. Dom Emile Malingié — eerste pastoor van de O.-L.-Vrouw-St.-Pieterskerk — kocht in die veiling o.m. talrijke priestergewaden waarvan er tot op heden nog altijd in de kerk voorhanden zijn.

Zo, een eerste stel in Lyonese zijde uit het einde van de XVIIIe eeuw (in de XIXe eeuw gerestaureerd met gouden inslagdraad) en een tweede stel — jonger dan het voorgaande — in geborduurde Lyonese zijde met zilveren inslagdraad (hersteld met moderne repen stof), twee kazuifels met wit gewatteerde grond en gouden borduurwerk, alsook een mijter met goud geborduurd rankwerk⁹².

Wij hopen dat onze studie kan bijdragen tot de identificatie van wat eens behoorde tot het kunstpatrimonium van dit eertijds zo machtig Gents klooster.

(91) De Tentoonstelling van Godsdienstige Kunstvoorwerpen der Kerken en Kloosters van Gent, gehouden in het Museum der Bijloke van 27 juni tot 12 augustus 1936, in: B.G.O.G., Gent, 1937, pp. 10-15.

(92) Inventaire des objets d'arts ou d'antiquité et du mobilier servant à l'exercice du culte, Fabriques d'Eglises, verification, 1883, in: Memorial Administratif de la Ville de Gand, D. XX, pp. 453-454; R. van Driessche, o.c., pp. 252-253; d. 52, 75, 95.

BIJLAGEN

— 1 —

1585, 20 JANUARI. — REKENING i.v.m. HERSTELLINGEN o.m.
AAN DE KERK.

... 3 November... Pro duabus cortinis et duabus imaginibus pro sacello
S^ti Vincenti 5 sc. 8 d.gr.

Rijksarchief Gent, Fonds St.-Pietersabdij, I reeks, varia nr 124.

— 2 —

1587-1588. — REKENING VAN DE OPPERKOSTER.

Ander uitgeven extraordinaire
Item betaelt aen Symoen de Wilde, schilder voor het vermaken ende
stofferen van een albaesteren Onse L. Vrouwen beelde 6 sc. gr.

Ibid., I reeks, nr 1929

— 3 —

1611, 25 JUNI - 1612, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE
BRUNE.

Ghegheven by ordonnantie van den 28 Aprilis 1612 ande patres inde
sodaliteyt van onze lieve vrouwe, tot volcomminghe van het maeken van
haer beelde, ende tot de ciborie eenen gauden dobbelen Albert... 17 sc.
6 gr. (f° 88).

Ibid., I reeks, nr 2309.

— 4 —

1624, 1 JULI - 1625, 1 JULI. — REKENING VAN DE OPPERKOSTER.

Item bethaelt aen Pieter Franc voor 't schoonmaken van de coperen
beelden van Onse L. Vrouwe autae 3 cs. gr. (f° 7).

Ibid., I reeks, nr 1929.

— 5 —

1625-1626. — REKENING VAN WERKEN EN HERSTELLINGEN AAN DE ST.-PIETERSABDIJ.

1. Item betaelt Jan van der Eecken ende Egbert van Eyll, schrijnwercker ende beeltsnijder, de somme van vier en zeventich ponden grooten, over de bestedynghe van het schrijnwerck van den grooten autae tafele...
2. Item betaelt aen Sr Jan Janssens, schilder, de somme van een hondert eenen viertich ponden derthien schell. vier grooten over het schilderen van den hooghen autae tafele¹.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St.-Pietersabdij, rekeningen, I reeks, nr 2067-2077.

— 6 —

1627, 29 MEI. — KONTRAKT TOT HET SCHILDEREN VAN DE „DOORNENKRONING” DOOR JAN JANSENS

Hedent den 29 maius 1627... an mr Jan Jansens een schilderije... presenterende... de crooninghe Christi met op elcke zijde van den Cristus eenen beul die besich sijn met de doorne croone op te setten... ende dit alles voor de somme van seven hondert en vijftich guldens ende twee dobbel ducaeten... welcke leveringhe moet gheschieden principaelick dry maenden naer datum deses... onderteeckent datom als boven.

Jan Jansens.

.....

Ic onderschreven bekenne ontfaen te hebben... de somme van hondert en seventwintich ponden XIII sch... desen 4^{en} november 1627.

Jan Jansens

Ibidem, II reeks, nr 333 ; cfr. R. van Driessche, De S.-Pietersabdij te Gent en haar kunstschaten, onuitgegeven doctoraal proefschrift, HIKO-RUG, 1949, pp. 204-205, d. 314 ; D. Roggen, H. Pauwels en A. de Schrijver, Het Caravaggisme te Gent, in : Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, D. XII, Gent, 1949-1950, pp. 266-267.

(1) R. van Driessche, *De St.-Pietersabdij te Gent en haar kunstschaten, onuitgegeven doctoraal proefschrift, HIKO-RUG, 1949, d. 311*² ; D. Roggen en H. Pauwels, *Nog bij „Het Caravaggisme” te Gent, in : G.B.K., D. XIV, Gent, 1953, p. 202.*

1626, 24 DECEMBER - 1629, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JAC. DE LIXBONNA.

1. ... Jaecques de Liemaecker oover het witten van de clooster keercke... 3 lb. 10 sch. gr. (f° 107).
2. ... Jaecques de Liemaecker, Alexander de Brune ende Michiel de groote cladtschilders oover het schilderen van de cassijne... 5 lb. 6 sch. gr. (f° 112 v°).
3. ... Jan Janssins schilder, over het schilderen van een tafereel representerende de crooninghe Christij staende op den aultaer inde cappelle van den pandt... 127 lb. 14 sch. gr. (f° 115).
4. ... aen mr Jacques Cockx beltsnijder oover het leveren ende maecken van de twee marblen portaelen met de timpaenen daer boven staende voor aenden ommeganck vanden choor.
5. ... aenden selven oover het sijden van acht schelpen van Avenne steen staende boven de cornissen daer d'appostellen in sullen staen, midts-gaders oover leverynghe van hondert sessenvijftich pondt plaester... 20 le. 10 sch. gr.
6. ... aenden selven Jacques Cockx over het snijden van eenich ciraet aende voorseide keercke te weten aende poorte inden ghevel de twee capitalen booven de calummen ende pilasters, item de twee rechtstaenders met den booghe vande selve poorte ende drij enghels ofte seraphinnen hoofden commende boven den selven booghe soo van binnen als van buyten... 51 lb. 18 sch. 4 gr. (f° 138).

Ibid., I reeks, nr 2311.

1633, 24 DECEMBER - 1636, 24 DECEMBER. — REKENING VAN MAURUS BOSCHMAN

... aen mr Jaques de Cocq beeltsnijder over tmaecken van de schelpen ende leverynghe van plaestere... 31 lb. 11 sch. 4 gr. (f° 101 v°).

Ibid., I reeks, nr 2315

1634, 28 SEPTEMBER. — BEELDHOUWER J. COCX MAAKTE EEN ST.-GODELIEVE- EN EEN MARIABEELD.

Ontfaen bij mij onderschreven ut de handen van syn eerweerdisten heer prelaet van S^{te} pieters neffens gen^t, de somme van vijfthien ponden

groot ende dat tot vollen betalinghen van een paer staven van... ende een beelt St. Godelieven ende een Maribelt met twee van advender steen, datum desen 28 September 1634.

Jaecques Cock.

L. 15-0-0.

Gerardus Abt van St. Pieters.

Rugzijde :

een quittance van Jacques Cock den beeldensnijder 28 Sept. 1634.

Ibid., II reeks, nr 338.

— 10 —

1640, 24 DECEMBER - 1641, 24 DECEMBER. — REKENING VAN M. BOSCHMAN.

... aen Jacques de cocq over het snijen van diversche roosen ende capiteelen van de nieuwe kercke... 26 lb. 7 sch. 6 gr. (f° 86 v°).

Ibid., I reeks, nr 2322.

— 11 —

1649, 24 DECEMBER - 1652, 24 DECEMBER. — REKENING VAN HIERONIMUS PIERS.

... aen mr Servaes Manilles beldesnyder over het snyden van de cappeelen van het portael inde nieuwe kercke... 2 lb. gr. (f° 144).

Ibid., I reeks, nr 2327.

— 12 —

1651, 16 AUGUSTUS. — KONTRAKT MET Mr JACQUES COCX TOT HET MAKEN VAN EEN NIEUW ALTAAR IN DE O.-L.-VROUWKAPEL

Hedent desen 16ⁿ Augusty 1651, soo sijn veraccordeert mijn Eerw. heere den proost stalins proost van S^{te} pieters neffens Ghendt met m^r Jaecques Cocx beldesnijder binnen deser stede van Ghent om te maecken eenen autaeer inde nieuwe kercke in onse Lieve vrouwe cappelle achter den hooghen autaeer de grootte ende conforme naer de schilderye ende plaetse behoorelijck sijn propositie inden eersten is den voornomden Mr Jaecques ghehouden te maecken het onderste vanden autaeer tot aende pilieren

van dat den patroen bijden voornomden heere proost onderteekent, d'onderste petistalen sal weesen van naemschen toetsteen ingheleyt met rooden ranschen marbel het banckken daer men de candelaers op sedt oock van rooden ranschen marbel de subaesen ende de cornissen van petistal sal wesen oock van namschen toetsteen, de petistaelen sal oock sijn van rooden ranschen marbel op elcke sijde van tpetistal sal gesneden worden twee wapenen van witten Italiaenschen maerbel int midden vanden autaeer een tabernaekelken van toetsteen ende witten Italiaenschen maerbel om een satorie in te stellen, de deurgaende plint boven de petistaelen sal wesen barbanssonschen marbel wit ende swart, de basementen van calommen sal wesen van witten Italiaenschen maerbel de twee calommen van rooden ransschen maerbel de capiteelen boven de calommen van witten Italiaenschen maerbel, de pelasters van achter van namschen toetsteen voorts van boven het capiteel sal voorts moeten volghen eenen anderen patroen bij den voornomden heere proost, onderteekent te weten van de arquivave of cornissen temppanne, de taefele om in te schrijven de misschen om marbels in te setten sal al tsaemen wesen van namschen toetsteen de cartoosen neffens de nissen ende twee cartoosen neffens de taefel daermen in schrijft, sal wesen van rooden ransschen maerbel de friesen, inghels hoofden sustonnen sal al sijn van witten Italiaenschen maerbel. Alle dit voornomde werck moet schoene ende meesterlijck vuytgevrecht wesen alsoo schoene als hij noch eenich werck ghemaect heeft, moet ghestelt ende opghemaect wesen te syncxsenen toecomende vanden jaere 1652 ende dat voor de somme van duysent guldenen, vijftich ponden grooten contant, ende vijftich ponden grooten alst sal volmaect wesen tot contentemente vanden voornomden heere proost, ende van jaere tot jaere de betaelijnghe te doene soo wanneer mijn voorseide heere den proost believen sal in teecken der waerheyte sijn hiervan ghemaect twee ghelijcke voorwaerden ende elck eene onderteekent. Toorconden date alsvooren ende was onderteekent. Amilianus Stalins proost. Jacques Cocx.

Ontfaen bij mij onderschreven ten selven daeghe de somme van vijftich ponden grooten in mynderinghe van het volmaecken vanden bovenschreven autaeer mij. Toorconden desen 16^a Augustij 1651. Onderteekent.

Jacques Cocx

Ibid., II reeks, nr 396.

— 13 —

1651, TOT 1652, DECEMBER. — MATHIAS MILESENS VERSIERDE EEN ALTAAR

Ick, mathias milesens hebbe geschildert voor de kercke van Sinte pieters int jaer 1651 om op den autaeer te versieren een ossenhoofd - en esels hoofd - schapen oft 8 - een geeyte - 2 honden - in de maent desembre

- int jaer 1652 - in ianuari een verckens hoeft om S Antoni - waer voor ick hebben moet 3 patacons.

Antonius abt van St. pieters.
Gudwalus vanden Marien.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 14 —

1688, 19 OKTOBER. — J.A. MARY WORDT BETAALD VOOR DE BEELDEN VAN HET ALTAAR.

Ontfaen van mijnheer van der Marien oppercoster van Ste pieters over alle de verdiepen ende postueren dienende tot den autaeer vande voornomde kercke ter somme van negenthien pont acht schellijnghe. Actum desen 10 october 1688.

J.A. Marij.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 15 —

1703. — DE PREEKSTOEL WORDT GEPLAATST.

Item betaelt den XXIII^{en} Februarij voor het stellen van den preekstoel tot... 2 sc. 5 gr. (f° 2).

Ibid., II reeks, nr 402.

— 16 —

1713, 3 APRIL. — KONTRAKT MET JAN-BAPTISTE DE VREE VOOR HET MAKEN VAN EEN ALTAAR.

Accort met Jan-Baptiste de Vree angaende den nieuwen authaer.

Hedent 3 april 1713 sijn d'eerweerde heeren administrateurs van d'exempte abdije van Sinte-pieters neffens Gent sede abbatali vaccante ende sieur jan bap^{te} de vree veraccordeert soo sij verclaren te accorderen midts desen dat den selven devree voor ende ten behoeve vande kercke vande selve abdye sal maeken eenen authaer van behoorelijck ende goet haut volgens de modelle hedent geparapheert ende bij den voornomden de vree ingetrocken met de voordere ornamenten mondelinghe besproken welcken authaer sal moeten van achter ende vooren rechts, ende moet den selven devree daertoe leveren alle het haut ende tgonne voorder nootsaekelyck is, soowel ijsenwerck, nagels als anderssins niet vuytgesteken nochte ge-

reserveert midtsgaders den selven authaer oock bewegen, leveren ende oprechten tsynen coste in de voorseide kercke al behoorelyck ende naer de ionste gevrocht alsmede den selven tsijnen coste doen constelyck marmeren ende schilderen, behouden dat de heeren administrateurs sullen betalen het gaut dienstigh tot het vergulden ende anden voornomden de vree ver-eeren dry stucken lindehaut liggende tegenwoordigh inde voorseide abdijs ende bij den voornomden de vree hedent gesien, welcken authaer sal moeten gerecht wesen voor paeschen vanden iare 1714 ende binnen de drij maenden daernaer behoorelyck ghemarmereert ende gheschildert voor al welcke de voorseide heeren anden gemelden de vree alsdan sullen betalen de somme van negenthien hondert guldens wisselgelt, ende bovendien anden marmereerder den cost geven met sijnen sone, ende ingevalle den voorseiden authaer binnen den gemelden besproken tijt, niet en ware gerecht, soo is geconditioneert dat de voorseide heeren sullen moghen aftrecken ende corten op de voornomde somme ter somme van een hondert guldens ende voorts van ieder dry maenden dat den gemelden de vree noch voorder in faute soude moghen blijven telckent gelycke hondert guldens, ende dat sy bovendien naer het iaer en half naer date deser den voorseiden authaer niet en sullen moeten anveerden alles onder belofte ende verbant als naer rechte. Actum den derden april 1713 onder-teeckent E. Cruycke prior, Celestinus de Smet cantor, B. van putthem sup-prior, O. vander brugghen ende jan Bap^{te} de vree.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St.-Pietersabdijs, I reeks, Resolutieboeken, nr 37, f° 253 v°.

— 17 —

1713 - 1714. REKENING VAN J.F. VAN DER CRUYCEN.

1. ... aen bode duwyn over restitutie van 't verschot bij hem ghedaen tot Antwerpen over het vergulsel noodigh tot den autae van dese abdye... 25 lb. 17 sc. 7 gr. (f° 3 v°).
2. ... aen sieur Jan bap^{te} de vree over het maecken ende leveren van den autae inden choor van dese abdijs... 398 lb. 12 sch. 2 gr. 6 d.
3. ... over gaudt ghecommen van antwerpen tot het vergulden van den autae, ende den honorarium aen sieur Jan bap^{te} neckers marbleerder... 14 lb. 4 sch. 8 gr. (f° 4).

Ibid., I reeks, rekeningen, nr 2364.

— 18 —

1719, 24 DECEMBER - 1720, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JAN-FRANS VAN DER CRUYCEN.

... aen Nicolaes verheul over het placken ende schoonmaecken van het stuck van den autaeer van Ste Pieter... 5 lb. 6 sch. gr. (f° 93 v°).

Ibid., I reeks, nr 2368.

— 19 —

1721, 24 DECEMBER - 1722, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JAN-FRANS VAN DER CRUYCEN.

1. ... aen pieter de Sutter, over daghieren... 6 lb. 10 sch. gr.
2. ... aen den selven over het maeken vande beelden van drij Evangelissen midts het eene al ghemaect was... 120 lb. gr. (f° 101 v°).
3. ... aen Jan Willems over het backen vande beelden vande vier evangelisten in potaerde... 4 lb. 10 sch. gr. (f° 105).
4. ... aen pieter de Sutter beelthauwer voor het snijden van twee groote wapens... 3 lb. 10 sch. gr. (f° 108 v°).

Ibid., I reeks, nr 2369.

— 20 —

1722-1723. — REKENING VAN A. COPPENS, ALS BOS- EN BOUWMEESTER VAN DE ABDIJ.

Maerte 1722

Item (den 18 dito) voor het voeren ende draegen der vier evangelisten naer den potbackers... 0 - 3 - 6.

Ibid., II reeks, nr 286.

— 21 —

1723, 24 DECEMBER - 1724, 1 SEPTEMBER. — REKENING VAN J.F. VAN DER CRUYCEN

... aen pieter de Sutter meester beelthauwer over aerbeytsloon 7 lb. 9 sch. 4 gr. (f° 84 v°).

Ibid., I reeks, nr 2370.

— 22 —

1728, 16 JUNI. — J.B. VAN HELDERBERGH MAAKT EEN „KRONING” BOVEN 'T ALTAAR VAN ST.-PIETER.

Ontfaen bij den onderschreven vytter handt van mijnheer Cloosterman religieus de somme van twaelf ponden grooten over het maeken van een croonement boven S^{te} pieters autaar in de abdije van S^{te} pieters nevens gendt. Actum 16 juny 1728.

Jan battist van helderbergh

Visa

Ibid., II reeks, nr 160.

— 23 —

1729, 25 OKTOBER. — L. VAN HELDERBERGH MAAKT EEN VAAS OP DE BALUSTRADE.

Mijnheer Standaert ontfangher van onse domeynen sal betaelen aen Livinus van helderbercht vier patecons in specie voor het cappen vande vaese op het kerckhof, ende twaelf sc. voor twee daghhuren en alf aen den blaffon op de saele, ende seven stuyvers voor plaester, desen 25 octobre 1729.

ita est

Antonius abt van Ste Pieters.

Ontfaen den inhautt deser.

Livinus van helderbergh.

Ibid., II reeks, nr 405.

— 24 —

1731, 5 JANUARI. — L. VAN HELDERBERGH LEVERT EEN SCHOUWKEN MET SNIJWERK.

Ontfaen bij den onderschreven van mijnheer den prelaet van d'exempte abdije van Ste Pieters de somme van acht pont drij schell. en vier gr. over het maeken ende leveren van een schauwken met het snijwerck daer-toe dienende alsmede ses patacons voor twee taeffelkens becleet met toel-serré. Actum 5 january 1731.

Jacobus Salens.

Livinus van holderbergh.

sic est A. D'hanins, prior.

Augustinus Coppens proost.

Ibid., II reeks, nr 348.

— 25 —

Gesneden voor den heer prilat van S. Pieters drij cannons lijsten be- dragen...	2 - 6 - 8
Noch eenige sieraten, voor een spiegel.	0 - 14 - 6
Samen	3 - 1 - 2

Mijnheer Pauwels ontfanghen van onse abdije sal betaelen aen N. helderbergh beelthauder de somme van drij ponden gr. tercausen hier voorn vermeldt ende midts dese ende acquit zal valideren in mysen van rekenynghe.
Toorconden philippus abt van S^{te} pieters
ontfan den enaut desen
Livinus van helderbergh.

Ibid., II reeks, nr 378.

— 26 —

1733, 10 MAART - 1734, 5 AUGUSTUS. — Rekening van AMBROSIUS PAUWELS.

... aen Livinus helderbergh beltsnijder over het maeken van drij canons lijsten met noch eenige ciraeten aen eenen spiegel 3 lb. gr. (rub. 8, f° 4).

Ibid., I, reeks, nr 2376.

— 27 —

1733, 10 MAART - 1734, 5 AUGUSTUS. — REKENING VAN AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelynge... van diversche saecken (rub. 11).

... aen frans Blangij schipper tot Doornijck over het transporteren van een autaer uyt d'abdij van St. Martin voor de abdije van Audenburgh... 9 lb. 3 sch. 4 gr. (f° 2 v°).

Ibid., I reeks, nr 2376.

— 28 —

1734, 20 JUNI. — L. HELDERBERGH KAPT o.m. TWEE WAPENS
IN DE ABDIJ-KEUKEN.

Voor de haptijje van S. Pieters nevent Gent, gesneden in de ceuken
vier lampette twee wapens

in de pant een capteel bedragen met het leveren van den plaster samen
6 - 10 - 6

Damp Ambrosius Pauwels ontfangher van onse domeynen sal betaelen
aen N : helderbergh de somme van ses pont courant ter causen hier boven
vermelt. Actum den 20 juny 1734.

philippus abt van Ste pieters

Ontfaen den inhoudt deser
Livinus van helderbergh.
visa.

Ibid., II reeks, nr 163.

— 29 —

1734, 22 NOVEMBER. — DE ABT VAN OUDENBURG BEDANKT
VOOR DE BEMIDDELING VAN HET TRANSPORT VAN ENKELE
BEELDEN (?) UIT DE ABDIJ VAN ST. MARTIN.

Monsieur,

Je ne scaurais assez vous remercier de la cordialité et bienveillance
avec lesquels il vous a plu avoir soing de nous faire adresser les figures
desiderées a notre autel, dont monsieur l'abbé de St. Martin a bien
voulu gratifier notre eglise ; je souhaitois que l'occasion s'offrit de m'en
revanger, elle sera toujours de plus agreables a celui qui a l'honneur d'etre
avec une considération et devouement parfait

Monsieur

Votre tres humble et très obéissant serviteur

mes respects, je vous
prie a monsieur l'abbé,
mons^r le prieur et la
communauté

D.J. Granon, abbé
D oudenbourg

Oudenbourg, le 22 q^{re} 1734.

Ibid., II reeks, briefwisseling, nr 65.

— 30 —

1734, 5 AUGUSTUS - 1736, 10 SEPTEMBER. — REKENING VAN AMBROSIUS PAUWELS.

... aen Livinus helderbergh, beeldsnijder over een beelt 6 lb. gr. (rub. 8, f° 8).

Ibid., I reeks, nr 2378.

— 31 —

1739, 12 MAART. — G.J. DEMUER, PASTOOR TE MATER, ZAL VOOR ZIJN KERK EEN COPIJ DOEN MAKEN VAN HET „LAAT-STE AVONDMAAL” IN DE KAPEL VAN DE ABT VAN ST. PIETERS.

Mijnheer,

Naer hertelijcke groetenisse, ende het wenschen van eenen saligen paesschen, neme de libertijdt van uwe Eerw. over te senden de maete van de schilderije die wij van sien sijn te doen schilderen voor onsen nieuwen autae; waervan ick uwe eerw. in het eersten van den vasten gesproken hebbe; het dessein soude moeten sijn het leste avontmael ontrent op de manniere gelijk de schilderije die in de cappelle van den eerw. heer prelaet is; sijt soo goedt van door den bringer deser mij te laeten weeten den prijs van de schilderije opdat wij ons naer advenant, soudon konnen reguleeren: voorders soude geiren weeten oft dat uwe eerw. van eerweirghdights heer voor onze kercke eenen purperen casuivjel becoomen heft; di waervan ick uw eerw. oock gesproken hebbe, versoeckende van daer te gelieven handt aen te houden; want hem noodt-saeckelijck van doen hebben.

Mijnheer

Ul. dinstwilligen dienaer
G.J. Demuer
pastor in Maetere, 12 mart. 1739.

Ibid., II reeks, Briefwisseling, nr 67.

— 32 —

1739, 2 NOVEMBER. — REKENING VAN MR. L. VAN HELDERBERGH.

Livinus van helderbergh meester belthauder ghelevert ten dienste... van de exempte abdije van S^{te} pieters neffens ghendt het gone als volght.

Den 2^{en} novembre 1739 acht lampetten...

6 lb. gr.

Item een consolle

6 sc. gr.

... twee madalen met haere ciraeten op de deure
van de sacrastije...

4 lb. 13 sc. 4 gr.

A. Danneels. Bauwmeester.

Ibid., II reeks, nr 331.

— 33 —

1740, 19 DECEMBER - 1744, 9 MAART. REKENING VAN DOM
AMBR. PAUWELS.

... betaalinghe... van wercken, reparatien ende pensioenen van werck-
lieden... (rub. 7).

... aen N(?) van helderbergh, beelhauwer... 4 lb. 10 sch. gr. (f° 17 v°).

Ibid., I reeks, nr 2382.

— 34 —

1744, 10 NOVEMBER. - KONTRAKT met J.B. GILLIS VOOR HET
MAKEN VAN DE BEELDEN VAN : KRISTUS, PETRUS EN PAULUS.

Den onderschreven bekent veraccordeert te sijn met den Eerw^{sten} heere prelaet der Exempte abdije van S^{te} pieters nevens Ghendt nopende het maeken ende leveren ten dienste van den voornoemden Eerw^{sten} heer prelaet drij beelden van witten ende suyveren bentemblers steen, te weten den Salvator mundi ende den heylighen Petrus ende Paulus, ende sal den Salvator mundi lanck moeten wesen negen voeten ende magh wesen gemaect van twee blocken ende aengaende de twee andere beelden ieder moet lanck sijn seven voeten en alf ende ieder gemaect van eenen block alle welcke voornoemde beelden den aennemer sijn verobligeert te maecken naer de conste dit voor ende mits de somme van negen en dertigh ponden grooten courant ieder beelt.

Voor het maecken van ieder beeldt met de leveringhe van den voornoemden steen met bespreck nochtans dat de rechten ende vrechten te dooghen tot het transporteren van de selve beelden van Antwerpen tot Ghendt, sullen betaelt worden bij den Eerw^{sten} heere prelaet tot het volcommen van alle hei gonne voorschreven is den aennemer sijn verobligerende met het onderteekenen deser Actum in onse abdije den 10^{en} novembris 1744.

Item is voorder veraccordeert omme te maecken ende te leveren twee beelden representerende de hope ende liefde van linden hautt wel conditioneert voor ende midts de somme van seven ponden grooten courant het stuck, dat is te saemen voor alle beede de beelden veerthien ponden gr. courant.

De oncosten rechten ende vrechten sullen betaelt worden door mijnheer den prior der exempte abdije van Ste Pieters directeur vande capelle van Schrijboom.

J.B. Gillis.

Het postuer 7 voet en alf den Salvator 60 voet den block, a 56 stuyvers den voet bentemer is 168 guldens, ende het maken den eenen door den anderen soude commen op drij hondert guldens wisselgelt ende de vrecht van het transporteren aan d'abdije in marber saude wel 800 guldens costen den block.

Nota dat Helderberg maer en reekende tot 30 voet steen in een postuur van 7 voet ende tot prijs van vijf schellingen den voet.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 35 —

1744, 9 MAART - 1782, 2 DECEMBER. — REKENING VAN AMBR. PAUWELS.

... betaelinghe... van wercken, reparaten ende pensioenen van wercklieden (rub. 6).

1. ... aen den selven (judocus Spillebaut steenhauer) ... van verscot als vooren ende arbeytsloon van vier apostelen gestelt in de kercke deser abdije... 10 lb. 6 sch. 8 gr. (f° 4 v°).
2. aen J.B. Gillis beeldthauer binnen de stadt antwerpen... van het maecken ende leveren voor de kercke deser abdije drij beelden van bentremschen steen representerende den salvator mundi, Ste Petrus ende Paulus... 10 lb. gr.
... aenden selven... over het restat van het maecken ende leveren der voornoemde beelden... 77 lb. gr.
3. ... aenden selven over nogh vier beelden representerende vier apostelen staende inde voor kercke deser abdije... 156 lb. gr. (f° 11).
4. ... aen Jacobus Martens... over het maecken van modellen tot eenen nieuwen autaer inde kercke deser abdije... 10 lb. 10 sch. 10 gr.
5. ... aen den selven meester beelthauer deser stadt... over het maecken het stuck beelthauwerije representerende de waepens van d'abdije etc. staende boven de stellagie aen het spriete volgens... 18 lb. gr. (f° 11 v°).

Ibid., I reeks, rekeningen, nr 2384.

1746, 10 OKTOBER. — KONTRAKT MET MEESTER-SMID J. MANIETTE TE CAMBRAI OVER HET MAKEN VAN DE KOORHEKKEN.

Les soubseigneuz declare d'avoit fait accort avec Monsieur Joseph qu'il reconnois d'avoit entrepris d'exécuter les modelles des deux portes ouvrantes, avec les deux arquades que nouvrites pas suivant tous les dessins et modelles marquez et parapez au conditions suivantes, pour le pris de neuf mille, et cinq cens livres argent de france, et si en cas que les dittes ouvrages sera exécutez bien et parfaitement sans critique, l'entrepreneur sera peyée pour un gratuit la somme de cinq cens livres aussi argent de france.

1.

Au premier L'entrepreneur sera obligé d'exécuter pour les deux portes ouvrantes de suivre les dessins marquez avec les lettres a et tous les pilatres et ornemens marquez du meme lettres. Les sembrandes et ornemens situez contre les pilatres de l'église, marquez avec les lettres B, et D, seront exécutez suivant les dessins aussi pour les vaeses marquez avec la lettre C.

2.

Les deux arcaedes qu'il n'ouvrira pas seront exécutez avec tous ces ornemens suivant tous les dessins pilatres frise marquée avec le lettre S.S. ou le suivira la cornisse marquée des dittes lettres S. seront suivez pour les quatres portes aussi bien pour les ouvrantes que celle qu'il n'ouvrira pas.

3.

Tous les transports Du Cambraij a Gand seront sur les frais de l'abbaije, l'entrepreneur sera obligé d'assembler et poser tous les dittes ouvrages dans l'église anfin qu'il soit bien assemblees suivant le gout des ouvrages.

Les logemens et nourritures du maitre et ses ouvriers seront fait dans l'abeie, fait a l'abeaije le 10 octobre 1746.

philippe abbé de St. pierre
Joseph maniette maitre serurier
a Cambraij.

Accordé le 21 d'Octobre 1748 pour le cincqieme grille de fer a deux portes derriere le grand autel confort aux autres, excepte les couronnement qui ne seront pas conformes aux autres, mais d'un autre façon pour la somme de trois mille livres de france et cinqcent si ledit ouvrage fut bien executé : pour le reste selon les conditions comme cij devant.

Pauwels prevôt de St. Pierre
J.A. Danneels maistre de batiment autorisez par M^r l'abbé
Joseph Maniette entrepreneur.

1748, 5 JULI. — VERZOEKSCRIFT TEGEN DE GENTSE SMEDEN
IN VERBAND MET HET INVOEREN VAN DE KOORHEKKEN.

A Monseigneur,
monseigneur Moreau chevalier Seigneur de Sechelles,
Conseiller d'état intendant en flandre, et des armées du Roy.

L'abbé de St pierre de Gand a l'honneur de représenter a vôtre grandeur qu'il est convenu depuis trois années avec sieur maniet maitre serrurier a Cambraij de faire et livrer quatre ballustrades, ou grilles de fer pour servir de fermeture a l'entour du choeur de son église absolument necessaires pour empecher la foule du populace pendant le service divin, et beaucoup d'autres inconveniens, et comme les maitres serruriers de cette ville de Gand, se ventent d'empecher l'entrée en cette ville les dits grilles, comme pretendument essentiel a leur metier, quoy qu'ils ne sont en état de les faire dans ce gout et qu'ils ne sont en droit que d'arreter les ferailles quand ils entrent manchagement, le remontrant pour éviter toutes confusions prend son recour a vôtre grandeur la suppliant tres humblement, pour autant que de besoin de permettre l'entrée des dits quatre grilles de fer, et d'enterdir au corps du metier des serruriers de la ville de gand des les arreter et de faire le moindre empechement a la dite entrée, c'est la grace que le remontrant espere d'obtenir de votre grandeur.

Quoy faisant etc.

Il est permis a M^r l'abbé de St pierre à Gand de faire entrer les balustrades ou grilles qu'il a fait faire pour servir de fermeture ou choeur de son église sans qu'il puisse y estre apporté aucun enpechement deffendons aux serruriers de gand de s'y opposée.

A Lille le 5 juillet 1748.

Ibid., II reeks, nr 165.

1748, 30 AUGUSTUS. — J. MARTENS MAAKT HET SNIJWERK
AAN HET NIEUW ALTAAR.

Ontfaen bij den anderschreven, van damp ambrosius pauwels ont-
fanger general van Ste Pieters neffens Gent de somme van t'seventigh
ponden grooten in voldoenynghe van het aengenomen sneywerk van den
nieuwen autaar der selver abdije. Actum den 30^e Oust 1748.

Jacobus Martens.

Damp ambrosius pauwels ontfanger general van onse domeynen
sal valideren in misen van rekenynghe de somme van t'seventigh ponden

gr. soo vele hij betaelt heeft aen jacobus martens belthauwer ter causen hier vooren vermelt 't oorconden.

Philippus Abt van Ste Pieters.

Ibid., II reeks, nr 160.

— 39 —

1748, 2 DECEMBER - 1751, 9 AUGUSTUS. — REKENING VAN AMBROSIIUS PAUWELS.

1. ... aen Livinus van helderbergh... over het maecken van een steenen beelt van bentemschen steen representerende den veerthienden gregorius... 14 lb. gr. (rub. 5, f° 11).
2. ... aen den voornoemden helderbergh... over leverynghe van bentemschen steen, rechten ende vrecchten... 63 lb. 14 sch. 3 gr. (f° 11).
3. ... aen N : Gilles meester beelthauwer tot Antwerpen over leverijnghe van vier beelden... 156 lb. gr.
4. ... aen jacobus Martens beelthauwer... 86 lb. 3 sch. 4 gr. (f° 12 v°).
5. ... aen N : van Outrive... over het goedvinden van pauwels van Queckelberghe over het schoonmaecken eenighe schilderijen 12 lb. gr. (f° 15).

Ibid., I reeks, nr 2386.

— 40 —

1749, 6 FEBRUARI. — VERZOEKSCRIFT AAN DE KEIZERIN i.v.m. DE KOORHEKKEN.

Soit cette envoyee a l'avis des eschevins de la ville de Gand par lettres selon la minute faite a Bruxelles le 6 de fevrier 1749.

A sa majesté l'impératrice Reine dans la jointe établie au gouvernement de ces pays.

L'abbé de Saint Pierre lez Gand a l'honneur dexposer en tout respect a votre Majesté, qu'il y a trois années qu'il est convenu avec le sieur maniet serrurier a Cambray pour la livrance de cinq balustrades ou grilles de fer, qui doivent servir de cloture au chœur de son église absolument necessaires, afin d'empêcher la foule du petit peuple pendant le service divin et plusieurs autres inconveniens ; et comme les serruriers de la ville se sont vantés qu'ils empêcheront l'entrée dans la dite ville de gand des dites grilles, comme un ouvrage pretenduement essentiel a leur metier non obstant qu'ils ne sont pas en état de faire un ouvrage dans ce goud, si artistement travaillé et qu'ils ne sont en droit que d'arrêter les ferailles

et ouvrages qui entrent marchandement ; Le Remontrant a du s'adresser a m. l'intendant de fecherre, duquel il a obtenu la permission cy jointe en copie, de faire entrer ces balustrades avec defense d'empechement de la part des dit serruriers ; au moyen de quoy trois de ces villes sont entrées et placées, mais comme il y en a encore deux a arriver, il qu'il eraint que les dites serruriers voudront y porter de l'obstacle, il sadresse a votre majesté.

La suppliant tres humblement d'avoir pour agréable de declarer pour autant que de besoin qu'il y a permis au remontrant de faire entrer ces grilles, avec deffense aux dits seruriers d'y porter empeschement.

Amée.

Veu l'avis et pris égard aux circonstances ci reprises sa majesté a la deliberation de la jointe commise provisionnellement pour le gouvernement general de ses Pais-bas, a permis comme elle permet par cette au suppliant de faire entrer les grilles ci-mentionnés dont seront ecrites lettres d'advertance aux eschevins de la ville de Gand fait a Bruxelles le 14 Avril 1749.

Par ordonnance de sa Majesté

Bollaert.

Ibid., II reeks, nr 165.

— 41 —

1749, 19 MAART. — KONTRAKT MET BEELDHOUWER
J. B. GILLIE i.v.m. DE VIER BEELDEN IN HET KOOR.

Den onderschreven Sr Jan Bapt. Gillis meester beelthouder binnen Antwerpen, bekent midts dese veraccordeert te syn met den Eerwsten heer prelaet van S^t pieter te maecken ende te leveren vier sneeuw witte marberbeelden zonder vleckte ofte faute representerende de vier cardinale deugden, ieder van seven voet hoog, de breede naer proportie sonder minder te wesen, omme de selve te placceren voor de vier pilasters omtrent den autaar op de naergeschreven conditiën te weten : Dat den aannemer sal maecken vooraleer de voornoemde beelden in 't wit marbere gemaect worden, de selve beelden in 't wit rijssels steen ofte avenne steen, welcke steen sal betaelt worden door erwsten heer prelaet, ende die te maecken omme te dienen voor modelle ingevolge de gepresenteerde potaarde boetsersels in de abdye door hem goetgekeurt.

Ende waer het saeke dat voorseyde beelden in witten rysselschen steen naer onpartijdige visitatie niet keurbaer bevonden werden, sal hij aannemer in dat geval hem moeten contenteren met daer voorn te ontvangen ses guldens par voet in syne hoogtestreek voet ofte seven ponden grⁿ voor ieder beelt. Ende hy soo verne de voorseyde beelden sullen goet aangenomen worden sal den aannemer de selve beelden soo in grootte en hoogte van seven voet, achtervolghen in suyvere witte maerbere steen, soo, ende

gelyck de eerweerde beelder Gillis gemaect, ende goetgekeurt wesen, als mede leveren ende maecken, om onder ieder marbre beelt eene consolle op de maniere van het poraerde boetseersel gepresenteert naer conformityt ende verheyst van het beelt.

Den marberen steen tot het maecken van de voorsejde marbele beelden, sal hij bij den aannemer bestelt ende geleverd worden, waervoor ende in het volkommen van den bovenstaende condities, sal hij aannemer, ontfangen ende betaelt worden voor ieder beelt duysent guldens cour^t gelt, den transport van het schip van Antwerpen tot Ghendt, sal betaelt worden door den heer prelaet, welcker vier beelden den aannemer belooft te maecken ende te leveren ten tijde van twee jaar en alf.

Datter desen ghedaen in onse abdye den 19 maerte 1749.

Philippus, abt v. St^t pieters
J.B. Gillis.

Ibid., II reeks, nr 406⁵⁰

— 42 —

1749, 27 JULI. — BRIEF i.v.m. DE AANKOMST VAN DE KOORHEKKEN.

A monsieur
Monsieur le directeur des postes de Lens.
pour Monsieur vander heucht a harnes
a Lens en Artois.

Monsieur et cher confrere,

Je recois l'agreable nouvelle que les ballustrades arriveront à Gand pour le 31 de juillet, nous sommes accordé avec lui pour les quatre premiers neuf mille livres de france et cinq cent pour un don gratuit, et pour la cinquieme 3 mille livres, et cinq cent livres aussi pour un don gratuit, font ensemble 13 mille cinq cent livres de france, je vous prie de me donner part combien vous lui avez avance, en attendant je suis tres sincerement

Gand, 27 juillet 1749

Monsieur et cher confrere
Votre tres humble serviteur
philippe abbé de St. Pierre.

Ibid., II reeks, nr 165.

— 43 —

1749, 31 JULI. — BRIEF i.v.m. HET SALDO VAN DE KOOR-
HEKKEN.

Harnes 31 de juillet 1749

Monseigneur,

J'ai eu l'honneur de la votre, a monsieur maniette cerronier a Cambray j'ay paye a compte de son travail pour les grilles de fer la somme de = 9801 lb. monoiye de de france, ainsy reste a payer de la somme de 13 500 lb. = 3699 lb. dite monoye.

Le roy par son edit demande le vingtieme denier de toutes les revenues dans son royaume a commencer de l'année 1750, les deputez pour l'etat d'arts travaillent en toute diligence pour faire un abonnement, jusque a present l'affaire pour cette egard est encor incognue suivant le menu edit il fait cette demande a perpetuite.

Je suis avec le plus profond respect

Monseigneur

Votre tres humble et obeissant serviteur.

Vander Heucht.

Ibid., II reeks, nr 165.

— 44 —

1751, 9 AUGUSTUS - 1754, 27 NOVEMBER. — REKENING VAN
AMBR. PAUWELS.

1. ... aen P. thomas... over leverynghe ende het stellen een autaeur tombe van getighert marbere aen den autaeur van O.L.Vrauwe in onse kercke... 37 lb. 6 sch. 8 gr.
2. ... aen den selven (P. thomas)... tot het stellen van twee andere tombe inde voornoemde kercke eene aen St Benedictus autaeur ende d'andere aen St Pieters autaeur... 93 lb. 6 sch. 8 gr. (f° 12 v°).
3. ... aen jan de pre m^{re} beelthouder... 10 bl. gr. (f° 19).

Ibid., I reeks, nr 2388.

— 45 —

1751. — N. HAMELINCK LEVERT KOPEREN PLATEN VOOR EEN
ALTAAR.

Gelevert ende gevrocht... door N. Hamelinck...

1. gelevert aen monsieur grave den silversmet 36 p. coppere plaeten dienende tot het werck van den auteur... 4 lb. 16 sch. gr.
2. gelevert aen monsieur grave 60 ponden copper plaeten dienende voor den authaer der voorseide abdije... 8 lb. gr.

Ibid., II reeks, nr 306.

— 46 —

1753, 8 JULI. — P.J. THOMAS ZAL TWEE ALTAARTOMBEN
MAKEN.

Le sousignez pierre Joseph thomas maitre marbrier a Rence recon-
nais d'avoir Entrepris deux tombeaux et de poser dans l'église de l'abbaye
de St pierre a Gand de marbere blancq et noire ou de marbre tigre et
blancq et varies sur le mesure conditions comme celle dans la chapelle de
notre dame dans la même église pour le pris deux cens ecus pour le
dittes deux tombeaux faisant quarantes livres de gros argent de change,
fait a l'abaye le 8e Juliet 1752.

Reçu le contenu de cette, le 18e december 1753.

Ibid., II reeks, nr 160.

— 47 —

1754, 27 NOVEMBER - 1762, 16 AUGUSTUS. — REKENING VAN
AMBR. PAUWELS.

1. ... over leverynghe van silver aen d'helft van de tombe van den hoo-
ghen autaur, aen joffrouw de weduwe Le noir... 936 lb. gr.
2. ... aen sieur michiel de Graeve silversmet over de silvere consolen
vandern autae... 650 lb. 2 sch. 6 d.
3. ... Item bedraegt het accort aengegaen met baes thomaes van het swart
ende root maerbel daer onder gerekent de vier colommen ofte pilieren
gestelt annex den choir in de kercke... daerbij eene marbel schauwe...
915 lb. 8 sch. 1 gr. 6 d. (f° 22).

Ibidem, I reeks, nr 2390.

— 48 —

1756, 1 JANUARI. — DE WED. VAN M. LENOIR LEVERT KOPER
AAN 'T NIEUW ALTAAR.

... Gelevert het naervolgende silver aen d'helft van de tombe van den
autae in de kercke der voorseide abdije.

Alvooren 867 oncen 10 inghelsche silver...	437 lb. 6 sch. 5 gr.
Item voor het fatsoen...	151 lb. 16 sch. 3 gr.
Item daer aen vervrocht 1652 oncen koper...	206 lb. 10 sch. gr.
Item noch gelevert tot het koper 12 oncen silver ...	6 lb. 1 sch. gr.
Item over aerbeyt aenden smet...	12 sch. gr.
	T'samen 802 lb. 5 sch. 8 gr.
Alvooren 20 oncen 9 ingelsche silver vanden auden titel...	9 lb. 4 sch. gr.

Item in gelde eene some van	148 lb. 10 sch. gr.
Item nogh in gelde de some van	169 lb. 4 sch. gr.
Item nogh over audt silver tot'	1 lb. 17 sch. gr.
Item ten lesten in gelde de somme van	472 lb. 15 sch. gr.
tsamen wisselgelt	801 lb. 10 sch. gr.

Ontfaen bij mij onderschreven de somme van 15 sch. 8 gr. 6 den. wisselgelt over het restat van de leverynghe bij dese specificatie vermeldt. verclaerende daarmede voldaeen te sijn van den voors. Eerw. Prelaet van alle mijne pretentien tot date deser, Actum den 1 january 1756.
Joanna L. Slabaert wed^e van M. Lenoir.

Ibid., II reeks, nr 160.

— 49 —

1756, 25 FEBRUARI. — REKENING VAN J. SLABAERT, WED. VAN GOUDSMID JAN BAPT. LENOIR.

Gevrocht ten dienste van den eerwiedighen heer den prelaet van de exempte abdije van S : pieters nevens Gendt den 25 februarius seventhien hondert sesen vijftigh, voor eerst vergult diferente stukken van het autaeer cruyse daer is twee ooncen sethien in, en derthien asen gout aen bedragt

	L. 22-11- 6
voor den aerbijt en oncost van het vergulden...	L. 20- 0- 0
Daertoe gemaectt diferente nieuwe straelen voor aerbijt...	L. 2- 0- 0
item noch gerepareert het cruyse wiet gesoten en gebruijnert voor oncost en aerbijt...	L. 16- 0- 0
item noch gemaectt vier schelpen aen het tabernaeckel die wegen 19 onc. 5 ing. bedragt	L. 9-14- 1
voor het fatsoen a 3 schellingen en alf de once bedragt	L. 3- 7- 4
comt al sament in wisselgelt drij en seventigh pont twalf schellinghen en elf grooten...	L. 73-12-11
hier op onfaenghen 10 on. houdt zelve bedragt...	L. 5- 0-10
noch ontfaenghen het restant van het gout van de tombe bedragt...	L. 2- 3- 0
noch ontfaenghen twee overgebleve ducatten bedragt...	L. 1-13- 9
bedragt sament	L. 8-17- 7
restert noch in wisselgelt vier en sestigh ponden vijftien schellingen en vier grooten...	L. 64-15- 4

Ontfaen den inhoudt desen 29 Maerte zeventhienhondert sesen vijftigh.
Joanna L. Slabaert, de weduwe van M. Le Noir.

Damp Ambrosius Pauwels sal valideren in misen van Renynghe de somme van vijf en tseventigh pondt elf schell. ende ses gr. courant gelt ter causen alhier vermeldt toorconden.

L. 75-11-6.	Visa.	Philippus abt van S ^{te} pieters.

Ibid., II reeks, nr 338.

1756, 17 MEI - 12 JULI. — BEELDHOUWER J. DE PRE HERSTELT HET SNIJWERK VAN TWEE DEUREN.

Ghewerckt door mij Jan de pre beelthouwer ten dienste vanden Eerweerdighsten heer mijnheer den prelaet van S^t pieters nevens Ghendt alles gedaen bij horders van mijnheer den bouwmeester soo als volght... ten jaere 1756.

Eerst ghewerckt aen het repareren vande ciraeten dienende aen twee deuren van syden den coor in de kerck van den 17 mey tot ende met den 28 dito... 2 lb. gr.

Den 12 July ghesnede de ciraeten van ses styllen dienende aen een taeffel in den rifter... 2 lb. 6 sch. 8 gr.

F.A. Danneels. Bouwm. comt 4 lb. 6 sch. 8 gr.

Damp Ambrusius pauwels ontfanger general van onse domeynen sal betaelen aen jan de pré de somme van 4 lb. 6 sch. 8 gr. ...

philippus abt van S^te pieters.

Ibid., II reeks, nr 160.

1757, 14 DECEMBER. — PLAATSEN VAN VIER MARMEREN KOLommen IN DE KERK.

Les soubseigneur reconnez davoir entrepris de monseigneur l'abbé de St. pierre a Gand de livrer deux ouvrages suivant les modelles et molle mollans qu'il lui seront mis en main pour placer dans l'église de l'abbaije du dit St. pierre a scavoir tous le marbre voir marquez sur le dessins L.L. etc : La livrence de quatre collomes et tout le marbre rouge marquee sur le dissin avec le lettre M : a conditions qu'il soit bien travailliez et bien pollis suivant l'art d'architectuere et l'ouvrage sans aucun diffaut soit dans le marbre ou des ouvrages et le tout livre dans l'abbaye sans être cassée ou rompu aussij qu'il est obligée de livrée un ouvrier pendant le tems de la poser lequel sera noirij a la frais de l'abbaye et que le pont gelt sera aussy aux frais de l'abbaye la première cotée l'un ou l'autre sera livre dans l'abbaye pour le premier juillet de l'année 1758 et les deuxième partie soit la reste de tous laditte livrence a la fin de mois d'ortobre de meme année moyennant que tout ses conditions accorde de dix mille livre de france le pièce a couronne a six livre et l'autre espece a proportion de l'ouvrage fait a l'abbaye.

Le 14 decembre 1757 fait double.

Philippe abbé de St. pierre.

P. Thomas.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 52 —

1758, 26 FEBRUARI. — INVENTARIS VAN DE GEWADEN.

Den staet der ornamenten van het priesterlijck ghewaet, rustende in de beste sacristije der abdije van St. pieters als volgt :

lijnwaet

fijne alben 13 : fijne rocquetten 22, handschoenen 14 paer.
het betse roodt... chorcappen 6, cavalcaede cappen 3, tunicquen 3. casuyffels 1 etc.

het beste wit... chorcappen 6, casuyffels 1, tunicquen 3, etc.

priors roodt... chorcappen 8, casuyffels 2, tunicquen 4, etc.

priors wit... chorcappen 5, casuyffels 2, tunicquen 4, etc.

Roode ende witte casuyffels voor de cleyne missen 7 roode 4 witte.
Swart... chorcappen 3, casuyffels 3, tunicquen 2 ; de beste pelle 1.

Item de ornamenten rustende inde cleene sacristije der selver abdije als volgt :

lijnwaet... alben 55, zijngels 10, amicten 104, rocquetten 19, authaer-
dwaelen 14, handdwaelen 36. servaten 11. corporalen 37, purica-
toren 96. berdelkens 27, een slecht communie-cleedt.

dagelijcx roodt... chorcappen 1. casuffels 6. tunicquen 4. item ander
roodt. casuffels 6 etc. t' wit chorcappen 1. casuffels 5. tunicquen 2.
t'purper choorcap 1. casuffels 5, tunicquen 2.
t'groen, choorcap 1. casuyffels 4, tunicquen 2. t'zwart, casufels 4
nevens versleten passelycke vaennen.

Ibid., II reeks, nr 339.

— 53 —

1758, 11 NOVEMBER. — REKENING VAN BEELDHOUWER P. COLMAN.

Betaelinghe ghedaen aen pieter Colman beelthaudre over de twee medaillen witten maerbel staende voor den choor als volgt :

Alvooren den 11^{en} november 1758 gheavanceert aenden beelthauder die de modellen aengenomen heeft van het nieuw werck aen den choir eenen quinee in spetie.

Den 25^e november 1758 noch gegeven anden selven beelthauder eenen quinee in spetie.

Den 2^e December noch aen den selven eenen quinee in spetie.

Den 9ⁿ December noch gegeven aenden selven tot 3 croonen in spetie
maeckende tsaemen tot. lb. 7-0-0 wisselgelt.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 54 —

1759, 23 JANUARI. — GEWICHT VAN EEN KOORDEUR.

De deure vanden choir die weght 1982 lb. a 2 schellinghen par lb dus comt lb. 198-4-0. S. Eloijs gewicht
Geaccordeert den 23 Januarii 1759.
Jan de Smet die het gemaect heeft

Ibid., II reeks, nr 379.

— 55 —

1759, 17 FEBRUARI. — MARBLEREN VAN TWEE BALUSTRADEN IN HET KOOR.

Ontfaen bij den onderschreven van mijnheer den ontfangher van de domeijnen van St. Pieters de somme van vier ponden gr. sterck wisselgelt in voldoeninghe van het marbleren van de twee balustraden staende voor den choir. Actum den 17 februarij 1759.

Alexander Dancket.

Ibid., II reeks, nr 385.

— 56 —

1759, 4 MAART. — REKENING VAN PIETER COLMAN.

Den 4^{en} Maerte 1759 aen den selven wederom als vooren drij croonen in spetie.

pieter Colman.

Den 13^{en} Maerte aenden selven tot vierentwintigh Schellingen wisselgelt sijnde t'restat van vijf en twintigh pondt wisselgelt alles bij accorte vervadt.

pieter Colman.

Damp. Ambrosius Pauwels ontfangher general van d'abdij van S^{te} pieters sal valideren in misen van rekeninghe de somme van vierendertigh ponden elf schellinghen en vier grooten ter causen als bij billiet vermeld toorconden

philppus abt van S^{te} pieters.*Ibid., II reeks, nr 379.*

— 57 —

1759, 13 MEI. — P. COLMAN MAAKT HET MODEL VOOR HET SLUITSTUK VAN HET FRONTON.

Ghewerckt door orders van sijne Eerweirdigheyt voor moddelle van het sluytstück van den fronton met de blommen daer toe diennende als volgt.

Item aen het sluytstück 4 daeghen	0-16-0
aen de bloemen 2 daegen en alf	0-10-0
	tsaemen 1- 6-0

Ontfaen uytter hant van Mijnheer vander vinck de somme van sesen-twintigh schellijngen wisselgelt over aerrebeijts loon ten dienste vande abdije waermede ik bekenne voldaan te sijn dato den 13 meye 1759.
pieter Colman

Ibid., II reeks, nr. 379.

— 58 —

1759, 31 MEI. — J. SLABAERT LEVERT KOPEREN STRALEN VOOR 2 MEDAILLONS.

Den 31 meije 1759 Gelevert... twee copere vergulde straelen dienende voor twee maerbelen medaelden die wegen seshondert en seventigh oncen voor het maecken en voor het vergulden a drij schellingen wisselgelt de once bedraght Lb. 100-10-0

Item daer tot ghelevert vier ooncen fijn gout a	Lb. 33- 6-8
50 guldens de once bedraght	Lb. 133-16-8

Ontfaen den inhoudt desen 3 Junius 1759. Joanna Slabbaert
de weduwe van M. Lenoir.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 59 —

1759, 15 OKTOBER. — LEVERINGEN AAN DEZELFDE MARMEREN MEDAILLIONS.

Gelevert... diferente ciraeten van copen om die voorgaende straelen dienende tot maerbele medaelden die wegen in copen 338 oncen voor fatsoen en vergulden 4 sc. wisselgelt de once bedraght lb. 67-12-0

Daer toe geleverd om te vergulden 5 oncen 5 ingel-
schen en 7 asen fijn gout a 50 guldens de
oonce bedragt
bedragh al sament in wisselgelt

lb. 43-16-10
lb. 111- 8-10

Ontfaen den inhoud deser den 17ⁿ november 1759

Joanna L. Slabaert de weduwe van M. Lenoir.

Ibid., II reeks, nr 406.

— 60 —

1760, 7 JULI. — J. VAN BENTHEM LAAT DE PRIJS KENNEN
VOOR EEN PARTIJ HOUT.

Monsieur J.B. Simoens, meester-metser op de hooghstraet tot Ghendt.
Sr J.B. Simoens

Monsieur,

Ick hebbe UE. brieft wel ontfangen waer inne gesien den leest voor
een partije hout voor de abdije van St Peeter; den prijs van de balken
en viercant hout is tot 9 guls het hondert voet ribbe Brusselsche voet-
maete; en de pl. van de trappen tot 10 guls het hondert voet ribbe;
alles tot Brussel op de cade geleverd ende sal het selve kunnen leveren
tusschen a 5 a 6 weken in soo verre UE den prijs daer van conveniert
gelieft maer te ordonneren aen mij die ben met respect

Monsieur

Ul. dw. dieneer

Brussel 7 Julij 1760

Joannes Van Benthem

Ibid., II reeks, nr 72.

— 61 —

1762, 16 AUGUSTUS. — REKENINGEN VAN DOM AMBROSIUS
PAUWELS.

...betaelinge... van wercken, reparatien ende pensioenen van wercklie-
den... (rub. 5).

1. ... aen Domin Cruyt, Beelthauder... 26 lb. 13 sch. 2 gr. (f° 4 v°).
1. ... aen pieter colman, beelthauder over leveringhe ende aerbeyt...
51 lb. 18 sch. 2 gr. (f° 5).
3. ... aende weduwe D. Lenoir soo over silverwerck als vergulden...
132 lb. 16 sch. 6 gr. (f° 5 v°).
4. ... aen P. Thomas over leveringhe van maerbele schauwen... 55 lb.
12 sch. 3 gr. (f° 6).
5. ... aen Alexander Dancket over leveringhe ende schoon maecken van
differente schilderijen... 35 lb. 7 sch. 8 gr. (f° 8).

Ibid., I reeks, nr 2392.

— 62 —

1767, 4 DECEMBER. — VERZENDING DOOR P. THOMAS VAN TWEE MARMEREN SCHOUWEN

Beaumont, ce 4 décembre 1767.

Monsieur,

A la garde de Dieu et conduite du sieur Jean-baptiste Lateure chartier de Mons a Gand je vous envoie selon vos ordres qui vous mavoit ordonné pour le bas de votre batiment neuf, de votre orangerie deux cheminées de marbre garnie de toutes pièces sans foyer du plancher, les aiant reçu en la ville de Gand déchargée bien conditionnée...

Votre tres humble et obeisan serviteur
P. Thomas

Ibid., II reeks, nr 380.

— 63 —

1772, 30 AUGUSTUS. — REKENING VAN ZILVERSMID L.J. VAN DER STRAETE.

Rekeninge van verschot ende devoiren en leveringe gedaen voor de Exemte Abdije van St. Pieters door Lo : Jo : van der Straete
30 augus.1772...

item voor het los maecken van den silveren autaeer met het wit soijen en Bruneren...	52-0-0
item voor het monteren vanden silveren autaeer	3-0-0
item betaelt aen den behanger voor het bekleeden van het tabernakel...	0-9-5

Ibid., II reeks, nr 338.

— 64 —

1777. — INVENTARIS VAN AL DE SCHILDERIEN VAN DE KERKEN EN KLOOSTERS DER STAD GENT, OPGEMAAKT DOOR P.L. SPRUYT INGEVOLGE HET DECREET VAN 3 SEPTEMBER 1777.

Jurisdiction de St Pierre

L'Abbaye de Saint Pierre

Tableaux

Dans l'église en entrant, à droite un tableau representant un sujet tiré de l'écriture Sainte, peint par Jordaens

Le tableau suivant represente le couronnement de Notre Seigneur par Jansens

a Coté la resurreccion de Lazare peinte par van den Heuvel
dans la petite nef a droite un tableau representant, la decollation de St Jean par Jansens

Le tableau suivant, la derniere Cene de Nôtre Seigneur, d'un bon maître Italien

Le tableau d'autel dans la ditte nef represente Saint-Pierre delivré du prison, peint dans le gout de van den Heuvel

dans la sacristie un tableau représente le Seigneur sur la croix, la Sainte Vierge, Saint Jean, et Sainte Magdalene, peint par van den Heuvel
deriere le chœur le tableau d'autel la Sainte Vierge, et des Saints de l'ordre de Saint Benoit, peint par van den Heuvel.

Le tableau d'autel dans la nef gauche représente Attila devant Saint-Benoit, peint par G. de Craijer.

En sortant de la ditte nef le premier tableau represente Tobie et l'Ange peint par le même.

Le tableau suivant représente le miracle de l'aveugle né, peint par van den Heuvel.

à coté Jesus Christ en croix par Cleef.

Le tableau suivant represente une histoire de l'écriture Sainte par Jacques Jordaens.

Dans l'appartement de l'abbé.

En entrant dans le salon un grand tableau representant la Contenance de Scipion, peint par Jean de Cleef

dans la chapelle a droite, un tableau representant le sacrifice d'Abraham par G. de Craijer.

Vis a vis une Sainte Famille entourée d'une gloire d'anges, peint par H. van Baelen.

a Coté, Saint George en priere par C. Schut.

vis a vis Saint Martin donnant son manteau au pauvre, peint par le même.
dans une chambre à coté de la ditte chapelle un tableau représentant l'Immaculée conception, Sainte anne et Saint Joachim peint par de Cleef.

Le portrait de son Altesse Royale le duc Charle de Lorraine par Perrannau.

dans une dite chambre trois dessus des portes, peint par de Cleef.

a coté la cheminée, Saint Joseph et l'enfant Jesus peint par P.P. Rubens.

dans une chambre suivante le portrait de Sa Majesté l'Impératrice Dou^{re} et Reine, peint par Mijtens.

Stadsarchief Gent, Fonds, Culte, nr 10, fo 56-58 ; Ch. Piot, Rapport à Mr le Ministre de l'Intérieur sur les tableaux enlevés à la Belgique en 1794 et restitués en 1815, Brussel, 1883, pp. 159-160.

— 65 —

1779, AUGUSTUS. — AANKOOP VAN SCHILDERIJEN IN DE VEILING VAN DE AFGESCHAFTE JEZUIETENORDE.

De même mois (augustus 1779) on a placé dans nôtre église les sept beaux et grands tableaux, dont il est fait mention supra fol. 51 (provenant de la vente des Jesuites).

E. Malingié, o.c., bl. 94.

— 66 —

1779, 2 OKTOBER. — AANKOOP VAN SCHILDERIJEN TEN STERFHUIZE VAN DE HEER JAN CLEMENS.

Debet Sieur Leducq over coopen ghedaen bij ordonnancie van dheer Blommaert inde venditie gehauden den 21 junij 1779 ten sterfhuize van den heer Jan Clemens.

N ^o 301 - 1 schilderij	wiss ^t L.	3 - 12 - 0
299 - 1 dito		3 - 1 - 0
298 - 1 dito		4 - 1 - 0
300 - 1 dito		4 - 11 - 0
68 - 1 d ^o		21 - 10 - 0
297 - 1 d ^o		18 - 14 - 0
27 - 1 d ^o		33 - 0 - 0
Bij 6 gr. te ponde		2 - 4 - 27

Tsaemen wiss^t L. 90 - 13 - 27

Ontfaen van dheer Blommaert betaelende over den eerw. heer prelaet van Ste Pieters de somme van tnegentigh ponden derthien schell. en twee gr. en alf wiss^t in voldoeninge vanden inhauden hierboven desen 17^e Sept. 1779.

Ondert. J.B. Apers.

Item door Blommaert betaelt aen mijnheer Sas van Brussel over overlaetinghe van het stuck van primo Gentilly in wisselgelt L.6 - 13 - 0

Item aende aerbeyders van de venditie over het draeghen afdoen ende gaedeslaen van alle de schilderijen naer de abdi 1 - 4 - 0

Item overgelaeten aenden Eerweerden heer prelaet een schilderije van van Balen 4 - 0 - 0

Item nog een schilderije 1 - 4 - 8

Betaelt aen sieur Leducq over tcoopen der schilderijen 1 - 0 - 0

Dit voor acquit desen 21 sept. 1779 ond. Josephus

J. Blommaert

L. 104 - 14 - 5½

Damp Paulus vander vynckt, en Damp Anselmus Balde, beyde ontfanghers general van d'abdije van S. pieters, sal valideren in misen etc. Toorconden 2 Oct. 1779 als maer alsdan betaelt was. Ondert. Gudwaldus abt van S. Pieters.

Ibid., II reeks, nr 333.

1779, 30 december. — REKENING VAN SCHILDER P. SPRUYT EN VAN VERGULDER J. PANNE.

Debet den Eerweirdigsten heer prelaet der exempte abdije van S. Pieters aen dheer spruyt zoo volgt.

Alvooren over het schilderen van 7 schilderijen ende leveren der doecken tsaemen tot... L. 66 - 13 - 4

Item over coop van 1 schilderije geschildert door du chatel verbeeldende figueren in een lantschap met het vergrooten der selve, somme van... 20 - 0 - 0

Mitsgaeders over het retoucheren van twee groote schilderijen, verbeeldende de eene de h. rosalia met bijwerck geschildert door Gaspard de Crayen ende de andere den h: Aloysius de Gonzaga met bijwerck geschildert door J. Boyermans tot... 6 - 0 - 0

Item betaelt aenden vergulder panné voor 't vergulden der twee lijsten der boven ghesaide groote schilderijen volgens quittance van date den... 6 - 0 - 0

Courant L. 100 - 13 - 4

Ontfaen bij den onderschreven van dheeren onfanghers generael van d'abdij van S. Pieters de bovenstaende somme van een hondert ponden derthien schell. en vier gr., actum den 19 september 1779. Ondert. P.L.J. Spruyt.

Damp paulus vander vynckt en damp anselmus beyde ontfanghers generael van d'abdije van S. Pieters sal vallideren etc. 19 sept. 1779. ondert. Gudwalus abt.

Ghewerckt door mij Josef Panné ten dienste van mijnheer den prelaet... door orders van mijnheer van haute als hofmeester dit volgende.

1779 4 dec. vergult 5 lijsten in fijn sterck gaut. f. 71 - 7 - 1

1779 24 dito. vergult 1 dito in fijn sterck gaut. 19 - 2 - 2

Ondert. vid. M. van den haute hofmeester. tsaemen f. 90 - 16 - 3

Ibid., II, reeks, nr 333.

1779 - 1780. — REKENING VAN SCHILDER P. SPRUYT.

Rekeninghe raeckende coop leveringhe ende retoucheren van schilderijen ten dienste vande exempte abdije van Sinte Pieters, ghedaen door mij Philippus Spruyt.

Sept. 1779. Eerst over leveringhe en coop van een schilderije verbeeldende den Sabienen Roof, met het vergrooten der selve de somme van... L. 10 - 0 - 0

Dec. 1779. Over leveringhe van vijf schilderijen verbeelden- de de vier triumphen vande heylighe kercke ge- schildert door eenen discipel van Rubens ende eene verbeeldende den heyligen augustinus van het order vanden heyligen Benedictus, predi- kende het waere gheloove aen de heydenen in Enghelandt geschildert door Erasmus Guilimus	L. 40 - 0 - 0
Voor retoucheren van eene schilderije verbeel- den voornoemden heyligen bekeerende eenen heydenschen conninck in Schodtlandt geschild- derd door Nicolaes roose de somme van	4 - 0 - 0
Voor vergrooten van eene schilderije verbeel- dende rencontre van jacob en Esau geschildert door Leplad de s. van	4 - 0 - 0
Hieronder begrepen het leveren van douck, rae- men, alle de verven, en vernis etc. etc. bedrae- de somme van L. 61 - 10 - 0 wisselgelt	L. 61 - 10 - 0

Ontfanghen uyt d'handen vanden Eerw. heere
prelaet van St Pieters de somme van eenentses-
tigh ponden thien schell. gr. wiss. in voldoe-
ninghe van dese rekeninghe. Actum Gent 11
febr. 1780, ond^t P.L.J. Spruyt.

R.A.G., Ibid., II reeks, nr 333.

— 69 —

1781, 2 JANUARI. — REKENING VAN J. PANNE

Gewerckt door mij J. Panné ten dienste van den Eerweerdigen heer mijnheer Sieger prelaet der abdije van St.-pieters soo volgt.

Den 2 Januarij : Vergult eene kroone ende septer in fijn gaut	f. 4 - 18 - 0
den 10 Octobre : vergult eene binne lijstje van eene schilde- rije in fijn gaut.	f. 18 - 6 - 0
	tsamen f. 23 - 4 - 0
sijnde het groot stuck geschildert door Salvator Rosa, ver- beeldende den stal van Belthlehem etc. hangende in onse kercke.	
Den inhoud dese is mij voldaan, Actum Gendt den 19 Octobre 1781.	
	J. Panné.

Ibid., II reeks, nr 406.

1782. — VOORSTEL TOT VERGROTEN VAN EEN ALTAAR IN DE
KAPEL VAN SCHREIBOOM.*Propositie van Baesken Martens, beeltsnijer*

Memorie voor den Eerwaardigsten heer abt van St. Pieters neffens Ghend etc. raekende het vergrooten van den autaar staende voltroken te worden in de nieuw opgeregte cappelle van Onse L. V. van Schreyboom, als volgt.

1° - 50 voet swarte marbre trappen, en swarten rondloopenden band. alles courant gelt...	L. 20 - 16 - 8
2° - voor een witte marbre tombe en de gradijns daer onder begrepen...	L. 64 - 16 - 8
3° - voor het maken van een wit marber tabernakel, den witten marber daer onder begrepen volgens het model daer zijnde...	L. 60 - 0 - 0
4° voor de houtse kasse en draeyende rolle	L. 5 - 0 - 0
5° voor het snijden van de tabernakel deure	L. 1 - 10 - 0
6° voor het snijden van een Cruys en Christus	L. 2 - 16 - 8
7° voor den autaar steen te leveren	L. 2 - 13 - 4
8° voor al het noodig ijserwerk plaster en lood	L. 4 - 16 - 8
9° voor al het voorschreven werk ter aennemers koste en perijkel te transporteren en ter plaets te stellen in de voornoemde cappelle	L. 5 - 0 - 0
Maekt al te samen	L. 167 - 10 - 0

Rejectum uit nimis caro.

Ibid., II reeks, Ebbrechts-Hospitaal, rekeningen, nr 243.

1793. — DE ABDIJ MOET EEN MILJOEN OORLOGSBELASTING
BETALEN AAN DE FRANSE REPUBLIEK

D'abdijs van S. Pieters nevens Gendt gerequireert sijnde door de municipaliteijt van Gendt te betaelen in gaudt ofte sulvere materie ofte specien een millioen fransche Livres in de contributie aen die van Gend ende Audenburg opgeleyd bij arreté vanden representant vande fransch volck interpelleert alle de gonne aen de vernoemde Abdijs schuldig sijn van vervallen thiende, pachten vanden jaere 1793 ende voorgaende bij hun in nature genotten t'sij uijt wat hoofde het soude moghen wesen ten comptoire van de selve Abdijs voor den ses-en-twintig deser loopende maent augusti danof de betaeling te komen doen ten eijnde van door de voornoemde Abdijs te komen voldoen aen de gemelde contributie binnen de seven daegen.

Ibid., II reeks, nr 338.

— 72 —

1796, 15 OKTOBER. — INVENTARIS VAN DE VOORWERPEN GEVONDEN IN DE PRELATUUR.

Inventaire de meubles, livres et objets d'art dans le quartier de l'abbé emigré, etc... (auteur Greban).

Extrait de l'inventaire dressé à l'abbaye de saint Pierre par le commissaire de la direction des domaines nationaux conformément à l'article deux de la loi du 15 fructidor an quatrième.

Dans la bibliothèque de l'Abbé emigré
dans la chambre n° 1.

.....

32° - un croix de bois noir

.....

39° - un plan pour la construction d'une Eglise

40° - un plan de l'église d'harnes

.....

Dans la chambre n° 2

.....

13° - douze petits bustes en bronze représentant les Empereurs romains.

.....

24° - un tableau représentant St Jean offrant ses hommages à Jésus enfant.

.....

Dans la chambre n° 3.

.....

13° - un coffre en bois d'ébène à plusieurs tiroirs sur lesquels sont peints en soie les douze mois de l'année.

.....

25° - un tableau représentant une vue de rivage.

26° - six tableaux représentant différents paysages.

27° - sept petites gravures encadrées.

28° - onze tableaux représentant différents paysages.

29° - un tableau représentant une vûe d'un édifice à Colonnes

30° - cinq tableaux représentant différents sujets.

31° - un tableau représentant un Abbé.

32° - sept bras de chandeliers en cuivre.

.....

34° - douze pièces de tapisserie et un grand rideau vert.

.....

Dans la chambre n° 4.

.....

21° - deux tableaux représentant des paysages.

.....

26° - deux idem représentant des batailles

27° - un idem representant une vierge offrant son enfant a St-Jean

Gand le 24 Vendemiaire 5e année Républicaine
Pour extrait conforme
Gréban.

Archief St.-Baafskathedraal Gent, Fonds St.-Pietersabdij, XXX - 93.

— 73 —

1809, 11 NOVEMBER. — INVENTARIS VAN DE „REBUT” SCHILDERIJEN VAN DE AFGESCHAFTE GENTSE KLOOSTERS.

<i>numéros du Livret</i>	<i>noms des Peintres</i>	<i>Sujet analytique des Tableaux</i>	
10 1	nic.Roose	agar dans le desert	toile
6 2	j. van helmont	J.C. en croix	toile
3 3	j. artois	un paysage	toile
10 4	Jordaens	la reconciliation	toile
13 5	thyssens	la tentation de S. antoine	toile
10 6	J. van cleef	jesus couronne les vertus etc.	toile
2 7	Simon de bruxelles	Les nêces de cana	toile
14 8	Anonime N. roose	St francois preachant l'évangile	t.
7 9	p. hals	paysage bois	t.
10 10	Graf	du gibier pris à la chasse	t.
7 11	W. Kroets	Vue d'une ville etc.	t.
4 12	G. de crayer	Buste du scapulaire etc.	toile
9 13	Nic Roose	S ^t jerome etc.	toile
1 14	j. van cleef	l'immaculée conception	toile
3 14	P. champagne	Le chant grégorien	toile
5 16	Bochhorst, lange jan.	la supériorité de la nouvelle alliance...	
11 17	G. de crayer	S ^t Simon stock	toile
11 18	Seghers	les disciples d'Emaus	toile
9 19	T. Boyermans	vision de s ^{te} marie etc.	toile
	20	St livin évêque statue de marbre sculptée par delvaux.	
9 21	janssens	l'annonciation etc.	toile
5 22	T. Boyermans	S ^t charles Boromé etc.	toile
	23	se trouve à l'Eglise de S ^t Pierre, rebut.	
5 24	G. Seghers	J.C. guésissant l'aveugle né	toile
11 25	thyssens	S ^t Adrien	toile
13 26	j. van cleef	S ^t Bernard etc.	toile
4 27	thyssens	S ^t Sébastien etc.	toile
8 28	crayer	la résurrection	toile
17 29	J. van cleef	le triumphe etc.	toile
3 30	G. de crayer	tobie etc.	toile
11 31	manière de crayer	un christ en croix	toile
	32	se trouve à l'église de st. pierre, rebut.	

9	33	G. de crayer	le martire de S ^t Blaise	toile
11	34	P.D.G. de groot	l'assomption de la S ^{te} vierge	toile
	35	la sainte vierge avec l'enfant, groupe de marbre blanc.		
9	36	J. van cleef	S ^{te} catharine, intercedant etc.	toile
5	37	G. Seghers	la resurrection de lasare	toile
8	38	J. van cleef	S ^{te} Blaise évêque	toile
14	39	Craye	la première messe de S ^t Nicolas	toile
3	40	P.P. Rubens	S ^t francois stigmatisé	toile
14	41	Craye	l'adolescense	toile
8	42	Craye	la S ^{te} vierge délivre plusieurs ames	t.
11	43	Nic. Roose	S ^t Augustin évêque	toile
14	44	Nic. Roose	l'adoration des bergers	
11	45	j. de cleef	la manne du desert	toile
9	46	dupont	vue d'un grand palais	t.
7	47	école de rubbens	la sainte vierge	t.
1	48	... Simon	j.c. à table chez simon	toile
1	49	G. de crayer	le jugement de salomon	toile
10	50	Jordaens	la femme adultère	t.
4	51	thyssens	S ^t christophe	toile
4	52	L. Achterschelling	un paysage montagnent	toile
	53	compris sous le n ^o 21 dans le dépôt aux augustins.		
8	54	A. van den heuvel	S ^{te} catharine etc.	toile
4	55	van den heuvel	La mere des enfants de Zébédé etc.	t.
13	56	Primo gentil	S ^t Raimond adorans etc.	toile
6	57	Primo gentil	une des sept douleurs etc.	toile
4	58	J. van cleef	Le martyre de S ^{te} Barbe	toile
	59	G. Maes	S ^t Nicolas etc.	toile
	60	A. van den heuvel	S ^t Bavon etc.	toile
	61	à l'église de S ^t pierre	le martire de S ^{te} catharine	toile
9	62	J. van cleef	le martire de S ^{te} Barbe	
9	63	A. vanden heuvel	institution du Rosaire	toile
7	64	A. van den heuvel	institution du Rosaire	toile
7	65	A. van den heuvel	la s ^{te} vierge donnant le portrait etc.	t.
4	66	thyssens	S ^t hubert	toile
13	67	baut	une marine	toile
7	68	anonime	un port de mer	t.
7	69	baut	marine	t.
11	70	anonime ou I.P.	un étang rempli de canard	toile
9	71	anonime	paysage montagnoux	t.
9	72	cleef	Saleneus et sons fils	t.
11	73	Bekkers	paysage, ruines, figures	toile
11	74	Huysmans	paysage boisé	toile
9	75	Jordans	buste	t.
7	76	anonime	paysage montagnoux	t.
7	77	anonime	paysage montagnoux	t.
13	78	H. van vliet	l'intérieur d'une église	toile
11	79	anonime		
9	80	crayer	tête de femme	t.

7	81	anonime	vue d'un village	bois
7	82	anonime	choc de cavalerie	t.
11	83	Bekkers	choc de cavalerie	t.
7	84	Van den heuvel	paysage boisé	toile
7	85	anonime	la sainte vierge	t.
11	86	C.W.	paysage boisé	toile
13	87	anonime	vue de la colonne trajan	toile
7	88	heda	un table couvert d'assiettes	bois
7	89	anonime	paysage boisé	t.
7	90	heykens	un table couverte d'assiettes	bois
7	91	anonime	un paysage boisé	t.
	92	à l'église de St pierre, rebut.		
4	93	anonime	le martyre de s ^{te} apoline	toile
3	94	j. van cleef	le martyre de s ^{te} crispin	toile
9	95	j. van cleef	s ^t joseph et s ^{te} marie etc.	toile
13	96	A. van den heuvel	j.c. descendu de la croix	toile
4	97	Nic. Roose	apparition de la s ^{te} vierge	toile
11	98	G. de crayer	L'archiduc Leopold etc.	toile
7	99	janssens	Le martire de s ^t adrien	toile
7	100	A. van den heuvel	fuite en egypte	toile
13	101	Primo Gentil	Charles Boromé etc.	toile
7	102	anonime	petit paysage boisé	toile
11	103	p. Breydel	la tentation de s ^t antoine	toile
7	104	anonime	Vue d'une paysage montagnoux	t.
7	105	coninck	Vue d'un jardin, animaux, bosquets	t.
9	106	Van Orley	paysage	t.
			le jugement de Salomon	
11	108	R. van Orley	jumon qui place les yeux de la tête d'argus	t.
7	109	anonime	un paysage montagnoux	t.
7	110	anonime	Jesus christ attaché à la croix	bois
13	111	B. peeters	une mer agitée	bois
11	112	anonime	clair de lune	bois
13	113	H. van vliet	L'intérieur d'une église	bois
7	114	anonime	paysage boisé	t.
7	115	crayer	la résurrection du christ	t. et bois
7	116	anonime	paysage boisé	t.
9	117	anonyme [Snayers Pieter]	choc de cavalerie	t.
9	118	anonyme	paysage boisé	t.
13	119	anonime	L'archiduc Léopold présenté à l'enfant jésus	t.
13	120	goût d'artois	paysage	toile
7	121	anonime	Vue d'un port de mer	bois
13	122	anonime	jesus crist portant sa croix	toile
9	123	mahij	la nature morte, un table couvert a plat	b.
7	124	anonime	un paysage montagnoux	b.et t.
9	125	anonyme	une table et des fruits.	

13	126	gout d'artois	paysage	
0	127	van audenaerde	L'assomption de la s ^{te} vierge	t.
2	128	Leplat	La magdelaine au pieds du christ	t.
2	129	vanden audenaerde	portraits etc.	toile
2	130	Rob. van audenaerde	J.C. guérissant les paralitiques	
1	131	vanden audenaerde	L'entrée de j.c. à jerusalem	toile
5	132	Janssens	Le martyre de S ^{te} Barbe	toile
	133			
	134	} quatre statues de marbre blanc.		
	135			
	136			
9	137		janssens	le couronnement de l'épine
	138		Elie dans... rebut de trouve à St pierre	
8	139	anonime	l'épiphanie	t.
3	140	Nic. Roose	couronnement de la s ^{te} vierge	toile
7	141	Nic. Roose	St Bernard devant la s ^{te} vierge	toile
	142	rebut		
11	143	Nic. Roose	plusieurs attributs etc.	toile
7	144	roose	attributs tirés des litanies	t.
9	145	beckers		
10	146	vanden heuvel	mort de pierre martire	t.
6	147	d'apres Rubens	triumphe de la nouvelle loi	toile
	148	pierre hals	rebut à l'église de S. pierre	
9	149	beckers		
9	150	beckers		
7	151	anonime	Alexandre devant diogène	toile
9	152	beckers		
9	153	beckers		
9	154	Van den heuvel	Jesus christ attaché à la croix	t.
9	155	beckers		
7	156	p. hals	un recollet	t.
6	157	E. Quillin	F. Xavier etc.	toile
	158	pierre hals	à l'église de St pierre	
9	159	beckers		
9	160	beckers		
3	161	A. van utrecht	boutique d'un marchand de poisson	t.
9	162	beckers		
9	163	beckers		
	164	pierre hals	à l'église	
13	165	d'après van dyck	la S ^{te} famille	toile
14	166	anonime	Jesus christ avec marthe et marie	bois
14	167	Van den heuvel	la resurrection	t.
13	168	d'après van dijck	une sainte famille, copie	toile
9	169	anonime	Buste de vierge avec l'enfant jesus	b.
	170	achtschelling	5 fois à l'église de S ^{te} pierre, une fois au dépôt	
	171	crayer	à l'église de S ^{te} pierre	
3	172	Nic. Roose	la S ^{te} famille	toile

11	173	copie du n° 137	Le couronnement d'épines	toile
7	174	Janssens	l'annonciation etc.	toile
13	175	anonime	la cène	toile
9	176	van den heuvel	un ange	t.
5	177	van hulle	le couronnement de la s ^{te} vierge	t.
13	178	d'après carrache	le christ déposé de la croix	toile
0	179	roose	l'enfant jesus assis sur le genoux	t.
0	180	cornelis schut	représentation alégorique	t.
	181	d'après le dominiquain	à l'église de s ^{te} pierre	
10	182	van den heuvel	La sainte vierge pleurant sur le	t.
9	183	van den heuvel	un ange	t.
7	184	A. van den heuvel	J.C. en croix	toile
8	185	d'après Basano	l'adoration des Bergers	toile
	186	copie d'après van dyck	à l'église de s ^t pierre	
	187	cleef	au dépôt, rebut	
1	188	Verhaegen	La présentation au temple	toile
7	189	anonime	paysage boisé	t.
	190	cing fois	au dépôt de l'église de S ^t pierre	
9	191	viex bullers	paysages et ruines	t.
13	192	anonime	la vierge et l'enfant jesus	toile
7	193	J. van cleef	S ^{te} M. Magdalaine enlevée au ciel	t.
8	194	j. jordaens ou sa manière	descente de croix	toile
8	195	anonime	descente de la croix	
8	196	van den heuvel	S ^t Jean montre le corp	t.
1	197	anonime	le temps qui découvre la vérité	t.
	198	pierre hals	à l'église de S ^t pierre	
9	199	H. Janssens	le combat pour les culottes	t.
0	200	Venckeboom	un paysage etc.	
13	201	Breugel d'Enfer	noce de village. Tableau de chevallot	
8	202	anonime	Guillaume duc d'acquitaine	bois
7	203	anonime	un christ portant sa croix	t.
7	204	anonime	la sainte vierge et etc.	bois
4	205	N. Roose	les trois personnes de la S ^t trinité	t.
6	206	d'après Rubens	triumphe de l'église	toiel
		[Th. van Thulden]		
	207	à l'église st. pierre	au dépôt	
13	208	anonime	groupe d'animaux	toile
		[Ferdinand van Kessel]		
0	209	anonime	un paysage	t
9	210	anonime	vue d'un sité montagneux	t.
7	211	roose	L'hostie consacré	t.
13	212	annime	la S ^t vierge son fils et S ^t Jean	toile
7	213	roose	portrait	
13	214	roose	Portrait de S ^t Bernard	toile
	215		au dépôt, rebut	
	216		à l'église de s ^{te} pierre	
11	217	heertvelt	une marine, tempête	toile
3	218	Nic. Roose	la s ^{te} vierge couronnée	toile

219	anonime	paysage, chasse, etc.	toile
9 220	anonime	paysage boisé, etc.	bois
221	à l'église de s ^t pierre au dépôt		
fin du livret. Pièces réservées au dépôt.			
222		la s ^{te} trinité	toile
223			
224			
225	N. Roose.		

Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent.

— 74 —

1810, 19 JANUARI. — DE PREFECT LAAT WETEN DAT ER TOT DE VEILING VAN HET „REBUT” MAG OVERGEGAAN WORDEN

Gand, le 19 Janvier 1810.

L'Auditeur au Conseil d'Etat, Préfet
& Monsieur le Maire de la ville de Gand.

Conformement à votre demande je vous autorise, monsieur, à faire vendre publiquement les tableaux et objets de rebut qui par leur vétusté et... ont été jugés hors d'Etat de service et lesquels sont désignés dans la 2e série de l'inventaire que vous m'avez adressé le 11 novembre dernier.

J'ai l'honneur de vous saluer.
Pour le Préfet absent
Le conseiller de Préfecture.
signé L. Beaucarne.

Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent.

— 75 —

1810, 29 JANUARI. — OPENBARE VERKOPING VAN KERKSIERADEN VAN DE GEWEZEN ST.-PIETERSABDIJ.

L'an dix huit cent dix le vingt neuf janvier à dix heures du matin, par suite de l'arrêté de monsieur le préfet en date du 16 Decembre dernier, d'après inventaire estimatif des ornemens de l'église provenant de la cidevant abbaye de S^t pierre à Gand, saisis en hollande, et déposés aux archives de la préfecture, dressé le 13 Janvier présent mois par le receveur des Domaines à Gand, et le sieur bytebier expert choisi ; d'après publication et affi-

N° 84 du sommier
du mobilier national

ches adressées dans cinquante communes différentes, dans la ville de Gand et inscrites dans trois numéros du Journal de commerce de Gand.

Il a été procédé à la salle ordinaire de vente de la préfecture, pardevant Mr. Lichtervelde adjoint délégué par monsieur Le Maire de la ville de Gand, en présence de Mr Debousson receveur des domaines à Gand, à la vente des objets repris au dit inventaire, dont plusieurs articles ont été réunis en un seul lot pour former des ornemens complets aux conditions qui suivent.

Art. premier ; la vente se fait aux enchères et à l'extinction des feux chaque objet ne sera qu'après l'extinction de deux feux consécutifs sans qu'il y ait eu des enchères pendant leur durée.

Art. second ; la vente sera fait argent comptant, les acquereurs seront tenus de payer le prix de leurs acquisitions entre les mains du receveur des Domaines qui leur délivrera le permis de retirer les objets vendus, qui jusqu'au paiement, resteront déposés aux archives, et à défaut de paiement, seront vendus à leur folle enchère.

Numeros correspondans
avec ceux de l'inventaire

T 63	1° un chasuble de velour rouge brodée en or l'étoile, une maniple, le voile de calice et la bourse en tout cinq pièces adjugés moyennant deux cents francs au sieur Louis arnould vandinter, à Gand fr. 200—
T: 59	2° une chasuble de velour rouge galonnée, l'étoile une maniple, le voile de calice et la bourse, adjugé au sieur Bernard callens à Gand, moyennant quatre vingt quinze francs 95—
T. 58	3° une chasuble de velour rouge galonné, l'étoile une maniple le voile de calice et la bourse adjugé au dit bernard callens, moyennant quatre vingt dix francs, cy. 90—
57	4° une chasuble de velour et objets que dessus adjugés au sieur <i>Malingies</i> curé de la paroisse de S ^t pierre à Gand, moyennant cent cinq francs 105—
12,13,14,62,50 et 54	5° un ornement complets composées de trois chappers une chasuble et deux tuniques, trois maniples une étoile, une voile de calice et la bourse, composant les 12, 13, 14, 62, 50 et 54. adjugé au sieur <i>malengies</i> susdit moyennant six cent soixante francs 675—

72	6° un velum de velour rouge brodé en or et argent adjudgé moyennant cent cinquante cinq francs au sieur <i>malengies</i> susdit 195—
25	7° une chasufle l'étoile une maniple le voile de calice et la bourse brodée et galonnée en or de taffeta noire fond blanc adjudgé au même malengies et moyennant cent quinze francs 115—
22	8° une chasufle l'étoile, une maniple le voile de calice, et la bourse brodée et galonnée en or adjudgé moyennant deux cent vingt cinq francs au sieur Louis arnold vandinter à Gand 225—
38	9° une chasufle et objets que dessus brodée en argent sur fond verd, adjudgé moyennant cent francs à la veuve wittewrongel à Gand 100—
27	10° une chasufle et objets que dessus brodée en or sur fond d'argent, adjudgé au sieur vandinter à Gand moyennant cent trente cinq frans 135—
35	11° une chasufle et objets que dessus brodé en or adjudgé au sieur <i>malengies</i> curé que dessus moyennant cent dix francs 110—
21	12° une chasufle et objets que dessus brodé en or et argent adjudgé moyennant cent vingt francs, au sieur <i>malengied</i> que dessus 120—
24	13° une chasufle et objets que dessus brodé en or et argent adjudgé, moyennant cent quatre vingt cinq francs au sieur philippe Deroy 185—
20	14° une chasufle et objets comme ci dessus brodée en or et argent adjudgé moyennant cent cinq francs au sieur <i>Menlingies</i> que dessus 105—
T	15° une chappe en Damas verd galonnée et brodée en or adjudgé au sieur Jean wulgen moyennant cent cinq francs cy 105—
T 41	16° une chappe en Damas brodé en or et argent adjudgé moyennant cent vingt cinq francs au sieur <i>malingies</i> que dessus 125—
T 61	17° une chasufle, l'étoile, une maniple le voile de calice et la bourse de velour rouge galonnée adjudgé au sieur Bazile Michiels cler de la paroisse de Loochristy moyennant cent quinze francs 115—
T 49	18° une chappe brodée en or et argent adjudgé moyennant cent trente francs à la veuve wittewrongel à Gand 130—
T 46	19° une chappe brodée en or et argent adjudgé moyenant cent cinq francs au sieur philippe Leroy 105—
T 71	20° trois sous chasubles, une rouge et deux blanches adjudgé moyennant soixante francs à M ^r Knockaert à Gand 60—

T 32, 34, 37	}	21° une chasufle, deux tuniques, etole, voile de calice verd, galonnée, adjudgé moyennant cent quarante francs au Sieur <i>Malingies</i> susdit 140—
		22° une chappe brodée en or et argent adjudgé moyennant cent soixante cinj francs, au sieur <i>Malin-gies</i> susdit 165,—
T 44		23° une chappe brodée en or et argent adjudgé mayennant cent quatre vingt cinq francs au S ^r <i>Malengies</i> susdit 185—
T 39		24° une chappe brodée en or et argent adjudgé moyennant quatre cent cinquante francs <i>au même</i> 450—
23		25° une chasufle, un voile de calice, etole d'or et argent, adjudgé moyennant trois cent soixante quinze francs au sieur vandinter 375—
T 10		26° une chappe en soye rouge brodée en or adjudgée moyennant cinquante francs au sieur Jacob dem. marché au vendredy 50—
T 7 & 77		27° une chappe de drap d'or et galonnée en argent et un mitres, adjudgé moyennant deux cent cinquante francs à M ^r <i>Malingies</i> curé de S ^t pierre 250—
T 56		28° une chasufle, voile étole, maniple et bourse non galonné adjudgé moyennant cent quinze francs au sieur Prieels Gand 115—
T 76		29° un petit voile d'Exposition de satin rouge brodé en or adjudgé moyennant quarante cinq francs au même prieels 45—
T 42		30° une chappe brodée d'or et argent avec son etole adjudgé, moyennant deux cent soixante quinze francs au même 275—
T 19,18,55,48,49,47	}	31° trois chappes un chasufle, et deux tunipes, deux etoles, trois maniples, un voile et bourse, adjuge moyennant treize cent cinquante francs au sieur Louis arnold vandinter à Gand 1350—
		32° un chappe, un chasufle et deux tuniques de velour violet galonné avec trois maniples deux etole, voile et bourse adjudgé moyennant sept cent vingt cinq francs à la veuve wittevronghel à Gand 725
T. 69,64,60,61	}	33° deux chappe, un chasufle, deux tuniques, trois étole, un maniple et deux bourses brodés en or et argent, adjudgé moyennant quinze cent soixante quinze francs, à M ^r vandinter à Gand 1575—
68,67,8,2,36		34° un petit voile d'exposition de satin brodé en or, adjudgé moyennant soixante francs au sieur callens à Gand. 60—
T 76		

30,31,33,50,51,52	{ 35° trois chappes, un chasufle, deux tuniques, deux étoles, trois maniples, deux voiles et une bourse de drap d'argent brodés en or, adjudés, moyennant cinq cent vingt cinq francs au sieur Callens à Gand 525—
T 6	36° un chappe etoffe or et argent fleur d'or et d'argent et galon, adjudé moyennant trois cent vingt cinq francs à M ^r <i>Malingies</i> curé de S ^t pierre à Gand 325—
T 5	37° une chappe d'étoffe d'or et d'argent brodée idem et galonnée adjudé, moyennant trois cent francs au même <i>malingies</i>
T 4	38° une idem, adjudé moyennant trois cent francs <i>au même</i> 300—
T 1	39° une chappe idem adjudé, moyennant deux cent soixante quinze francs au sieur Prieels à Gand 275—
T 29	40° une chasufle et maniple brodée d'or et d'argent adjudée, moyennant quatre vingt dix francs au sieur Prieels, à Gand 90—
T 3	41° une chappe d'étoffe d'or et d'argent brodée idem et galonnée, adjudé moyennant deux cent cinquante francs à M ^r <i>Malingies</i> curé de S ^t pierre 250—
26,66,45 T.	42° une chappe une chasufle, deux tuniques, un mitre, maniple et bourse, adjudés moyennant cinq cent soixante quinze francs au sieur <i>Malengies</i> curé de la paroisse de s ^t pierre 575—
T 28	43° une chasufle, voile deux maniples et trois etole brodée d'or et d'argent, adjudée, moyennant cent francs au sieur Samuel Jacob, près le marché au vendredy à Gand 100—
T 80	44° plusieurs pièces d'étoffes, un voile, et bourse en velour, une étole en soye, adjudée moyennant quatre vingt francs au même Samuel Jacob 80—
T 73	45° trois voiles dont deux garnis en dentelles de bruxelles adjudée moyennant cent vingt francs à Mr <i>Malingies</i> curé de s ^t pierre 120—
T 16	46° un miselle, au millesime de 1744 relié en velour garniture en argent, adjudée, moyennant cent trente francs au sieur prieels à Gand 130—
T 17	47° Idem d'épitre evangile au millesime de 1750 garnie idem, adjudée moyennant cent vingt francs au sieur Samuel Jacob à Gand 120—
T 15	48° un miselle romain relié en maroquin garni en argent au millesime 1757, adjudé moyennant cent cinq francs au sieur Samuel Jacob à Gand 105—

	49° chandelier et indicateur d'argent adjudgé moyennant cinquante cinq francs au même	55—
T 82	50° un christ en ivoire non monté, adjudgée moyennant deux cent francs, au sieur vanderhaegen rue longue monnoye à Gand	200—
		12.365—

Et après qu'il ne s'est plus rien trouvé à vendre nous avons clos et arrêté le présent procès verbal de vente à la somme de douze mille trois cent soixante cinq francs. Les dits jours mois et an que dessus.

Signé Deboussois et Jf Delichtervelde adjoint.

Enregistré à Gand le quinze février 1800 dix.

f° 58 R.c. 7 et 8 reçu deux cent quarante sept francs soixante centimes, plus vingt quatre francs soixante seize centimes pour le decime.

St Quantin

Stadsarchief te Gent, Beaux-arts, divers, T. 1.

— 76 —

1810, VOOR 26 FEBRUARI. — INVENTARIS VAN DE SCHILDERIJEN IN DE ST.-PIETERSKERK.

Ces tableaux se trouvent à l'église de St pierre

a l'église 23	St lievin eveque ressucitant une femme morte, par Gerard Seghers.
à l'église 32	St lievin chasse le demon d'une femme possédé, par Seghers
à l'église 53	représente l'apparition de la s ^{te} vierge a henry Jazon par van den heuvel.
92	purification de la Vierge par Abraham Janssen.
au dépôt 138	elie dans le desert d'après p.p. rubens, au rebut.
au dépôt 142	paysage montagneux et boisé on y voit le jourdain, et s ^t Jean conférant le baptême à Jésus christ.
au dépôt 148	Vue d'un port de mer par pierre hals un poisson monstrueux s'élançe vers la chaloupe dans laquelle est s ^t francois, rebut
à l'église 170	Six grands paysages avec figures peints sur toile par louis achtschelling ; louis Vadder ils ornaient le refectoire de l'abbaije de st pierre.
à l'église 171	St bavon se présente devant le monastère des religieux benedictins par crayer.
à l'église 181	St pierre apotre delivré de la prison, copie d'après le dominicain.
à l'église 186	la sainte famille dans un paysage accompagné d'un groupe d'anges exécutant une danse.

au museum	187	Jesus christ mort sur la croix par figures de grandeur naturelle.
à l'église	190	cinq fois au dépôt par van audenaert
	198	Pierre hals au dépôt.
	207	Pierre hals au dépôt
	216	la pêche miraculeuse au dépôt.
	217	paysage agréable avec figures par Pierre hals
	221	le christ à la croix entre les deux larrons, un bourreau rompt les jambes au mauvais larron, copie d'après le beau tableau de Pierre p. Rubbens.
à l'église	1	la pêche miraculeuse par reyschoot.
	2	l'aveugle de l'évangile par reyschoot.
à l'église		six paysages, rebut.
à l'église		un image etc.

Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent.

— 77 —

1810, VOOR 26 FEBRUARI — INVENTARIS VAN o.m. DE SCHILDERIJEN IN DE SCHOOL VAN DE BAUDELO-ABDIJ EN IN DE SINT-PIETERSABDIJ.

Notice des tableaux, dessins et estampes trouvés dans la ci-devant école de l'abbaye de baudeloo : ceux marqués d'un K sont conformes à la note du 10 ventose an 5, trouvés au quartier de l'abbé de St.-Pierre.

(T = toile)	hauteur	largeur
(B = bois)	pouces	pouces

tout ceci est dans la chambre
servant ci devant d'école, a baudelo

394 - 410

Ce tableau et les Seize paysages avec figures, qui décorent le ci-suivants jusqu'au devant refectoire de l'abbaye de St. Pierre

qu'au n° in clus, sont dans le cloître de l'abbaye de St-pierre	} deux de ces paysages dix dito quatre dito	T	19 pieds	12 pieds
			3 pouces	6 pouces
			12 pieds	9 pieds
			6 pouces	5 pouces
			12 pieds	6 pieds
			6 pouces	1 pouce

422

dans le réfectoire	Moyse frappe sur le rocher dans le desert		
tableau de trois pièces formant ensemble une		15 pieds	32 pieds
lunette jusqu'à la voute		T 3 pouces	

	423			
	dans le réfectoire	la distribution des pains, tableau de 3, pièces comme		
	vis à vis de l'autre	le précédent, et situé vis à vis le premier		
			T	même grandeur
	425			
	la délivrance de S. pierre hors de la prison	10 pieds 8 pi. 11 po.		
	tableau copié d'après dominiquain... toile	3.247	2.895	
	426			
	S. Benoit recoit un prince...	10 pieds 6 pieds 4 .p		
	par gaspar de crayer cintré...	toile 3.147	2.246	
	433			
	une sainte famille avec la danse des anges,			
	copie moderne d'après van dyk			
		5-8 po.	10-6 po	
		toile 1.840	3.409	
	434			
	S. Adrien... par boiermans	7-5 po	5-3 po.	
		toile 2.490	1.705	
	435			
	S. christophe portant le christ enfant avec			
	l'hermite qui l'éclaire	toile 7-8 po	513 po.	
meeresone	par peeter tays	2.490	1.705	
	436			
	la tentation de S. Antoine par	7-8 po.	5-7 po.	
	peeter Tays	2.490	1.813	
	437			
	S. roch s'agenouillant devant un cerf	dito	dito	
	portant un crucifix entre ses bois			
		toile 2.490	1.813	
	438			
	S. Charles borommée administrant les			
	pestiferés... boyermans...	dito	5 p. 8 po.	
		toile 2.490	1.840	
	439			
meeresone	le martyr de S. Sebastien	8 pi 1 po	5 pi.	
	par le même peintre que le tableau			
	de S. Adrien	toile 2.625	1.624	
	442			
meeresone	la vierge distribuant des rosaires aux			
	religieux et religieuses de l'ordre de			
	S. Benoit par vanden heuvele	7-6 p.	5-6 po.	
		2.435	1.786	
	443			
	le jeune tobie avec l'ange ôtant la			
	foie du poisson par crayer...	7-7 p.	7-7 po.	
	beau tableau	2.463	2.643	

	460			
meeresone	le triomphe de la religion d'après	9 p.	13 p.	
	rubbens	toile	2.922	4.221
dans la	461			
basse eglise	St. françois Xavier preachant la foi aux indiens E.			
	Quellinus pictor à cub caesaree majestatis 1702			
		9-3 po.	13-2 po.	
		toile	3.002	4.275
à gauche	462			
	le triomphe de la religion catholique sur le			
	dogme de la transsubstantiation d'après			
	rubbens	913 po.	13-2 po.	
		toile	3.870	5.520
	463			
	S. francois Xavier preachant la foi aux mexicains			
	par...	11 -11 p.	17 pie.	
		toile	3.002	5.520
	464			
	l'adoration des bergers, copie d'après			
	un peintre italien		dito	dito
		toile	3.870	5.520
	465			
	le triomphe de la vérité de la religion			
	catholique sur les athées materialistes...			
	d'après rubbens	9-3 po.	13-2 po.	
		toile	3.002	4.275
au fond de l'église	474	6-9 po.	4-8 po.	
dans la dernière	le couronnement d'épines par janssens			
chapelle derrière		toile	2.192	1.515
le maitre autel				
	475-483			
au chœur	neuf tableaux representant l'histoire de			
en haut	S. pierre modernes par	toile		
	servant a boucher autant de fenêtres,			
	ne pouvant se déplacer			
au dessus	484			
du maite autel	la dernière cene, moderne	toile		
en haut au dessus	485			
de ce tableau prédit	la resurrection du christ,	toile		
	moderne			
	.....			
	la chaire de vérité de la même eglise (Ste pharailde)			
	de bois d'acajou, toute demontée ; manquant plusieurs			
	pièces et plusieurs gatées ; elles sont epartes dans			
	le chapitre et une autre chambre			
	.....			
au sacristie	tous les ornemens arabesques. colonnes, torses etc. des			
	stalle de la haute eglise, sculptés en bois de chêne,			

six grandes figures, et quatre garnies, tous en bois de chene.

dans l'église
haute

les quatres vertus cardinales, statues de marbre blanc,
par J.B. Gillis d'anvers,

.....

Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Gent

— 78 —

1810, 26 FEBRUARI. — OPENBARE VERKOPING VAN EEN GEDEELTE VAN 'T MUSEUM EN VAN HET KOORGESTOELTE VAN DE ST. PIETERSKERK.

26 Februari 1810 heeft de stad, door Sr Jan Apers, stokhouder, doen publiekelijk verkoopen alle de schilderijen etc. van alle de kerken, abdijen, kloosters etc. bijeen vergadert in de abdije van S. Pieters nevens Gend, en uytmaekende een deel van 't museum, door de fransche opgereg, en geplaetst in de Kerke der voorzeyde abdije, in den pand had de venditie plaets. Onder andere zijn daer verkogt de schilderijen, welke boven de keuken der Jesuïtekerke waeren geplaetst, verbeeldende de historie van den H. Franciscus, en voordezen te zien in de Recolettenkerke, en daer gegeven door de familie la Faille; een groot deel portraiten van de prelaeten van S. Pieters, Baudeloo enz. alsook het schoon gestoelte van de abdije van S. Pieters; 't welck in stukken getrokken wierd. Ook is daer verkogt het ijzer en lood dat men van de gebouwen diezer abdije heeft kunnen afdoen, als balustraden, colonnen etc.

J.F. de Laval, Verzaemeling van echte en andere stukken betrekkelijk de Stad Gent, D. II., univ. bib. Gent, hs G. 11515, fo 51.

— 79 —

608-1811. — VERKOPING VAN DE GOEDEREN VAN DE SINT-PIETERSABDIJ

Beschrijf der abdije van St. Pieters.

.....

1799

16 Juny sijn al de marbelen beelden ende consolen die gestaen hebben in St. Michiel achter den choor naer St. Pieters gebracht en gesteld in de kerke alsook St. Lieven uyt St. Pharildeskerke.

Stadsarchief van Gent, nota's Frans de Potter, St-Pieters, 510, nr. 1.

— 80 —

1819, 31 JULI. — HERSTELLING VAN DE APOSTELBEEDEN.

Ontfange van Mijnheer de Smedt de somme van 14 Guldens aengenome voor het vermacke van de Apostels in onse lieve vrouwe kerken op sen pieters.

Ontfange der 31 July 1819

V. Block

Fiat de betaeling dor M^o O. Desmedt

Gend 31 July 1819

Vanneste
past. B.M.V.
gandae

Archief O.L.Vrouw-St.-Pieterskerk te Gent, IV, D. d. 89.

— 81 —

1820, 20 JUNI. — DE STAD GENT SCHENKT AAN DE O.L.V. St PIETERSKERK EEN MARMEREN O. LIEVE VROUW BEELD MET JEZUS KINDJE.

Remise d'une statue à l'Eglise de Notre Dame de Gand

L'An Mil huit Cent Vingt de 20 Juin, à deux heures de relevée, Nous Conservateur, du Musée de Gand, nous étant transporte à l'Academie Royale de dessin, y avons trouvé Monsieur Van Neste curé de l'Eglise de notre Dame en cette Ville, au quel, en vertu d'un arrêté de M.M. les Bourguemaitre et Echevins de cette Ville, en date du 15 de ce mois, avons remis une statue en marbre blanc un peu mutilée représentant la Ste Vierge avec l'Enfant, pour être placée dans la dite Eglise, sous condition expresse que ce sera à titre de depot, que la statue continuera d'appartenir à la ville, et qu'elle ne pourra être déplacée ni restaurée sans l'autorisation de M^r l'Echevin commissaire des travaux publics.

Et a le dit Monsieur Van Neste accepté la dite statue sous les conditions susmentionnées, à quel effet il a signé conjointement avec nous le présent procès-verbal, en triple expédition, les jour, mois et An que dessus

Vanneste, curé de N. D. S^t pierre Gand
P. vanhuffel, cons.

Ibid., IV, D. d. 96.

1820(?). — INLICHTINGEN WORDEN GEVRAAGD OVER SOMMIGE KUNSTWERKEN VAN DE GEWEZEN ABDIJKERK.

De Schrijver temmerman baes nu laetst sashouder op de visscherye te Gend heeft de schilderijen in de abdije kerke van St Pieters in de jaeren 1793 of 1794 afgedaen.

De navolgende zouden kunnen getuygen dat zij de schilderijen in de parochie kerke en de abdije kerke hebben zien hangen. Devoegelaere tichel-derye, Ferdinand De Schrijver hierboven. Pieter De Smet bij de heuvelpoorte, Verkerke woonende bij den bakker Wittemeire op Stalhof, Lam-pens winkelier nederkauter, Ghyselincq bij schreyboom, Van der haegen bij de pompe nederkauter, Van der maeren bij schreyboom. Aen dezen vraegen waer de waepen van den Prelaet van St Pieters is.

Informeren of de abdije kerke van St Pieters aen de stad is terug ge-given zoo niet aen wie en door wie, indien zij als parochie kerke is terug gegeven vermits de oude kerke niet meer exteerde behooren de schil-derijen haer toe, bij Verstichelen en Manilius dit onderzoeken.

Lammens bibliothecaris heeft de lijste van de schilderijen die naar Parijs zijn gezonden geweest.

Den doctor van Koetsem heeft alle de papieren van gemelden Lammens derijen haer toe, bij Verstichelen en Manilius dit onderzoeken.

De schilderije, multiplication des pains, door Lange Jaen, heeft de kerke van St Michiels te Gend ; en de kerke van Akkergem de schilderije van den grooten autaer, van het museum terug ontfangen ; de kerke van St Pieters heeft den predikstoel, en het marmeren beeld van O.L.V het welk staet in den frontispice van de kerke ook van het museum terug ontfangen.

Ibid., IV, D. d. 58.

Verdient door mij J. Bourdeau voor den Eerw. heer pastoor van St Pieters tot Gendt het volgende : een schilderije geschildert door E. Quel-linus, op eene niuwe douck gebragt gekuijst ende in staet gestelt en vernist volgens ackort ondert frank... \$ 100—0

Dito een schilderije van Caspar De Kraijer gekuijst ende in staet gestelt en vernist... 25—0
\$ 125—0

Gendt den 16 augustus 1822

pour acquit

J. Bourdeau

Mag betaelt worden

E. vanderschaeghe, pastor B.M.V.

Ibid., IV, D. d. 98.

1832. — VERANDERINGSWERKEN AAN EEN TABERNAKEL.

Conditions pour l'adjudication des travaux de menuiserie a executer au tabernacle de l'Eglise de Notre-Dame St. Pierre, à Gand.

Les travaux consistent dans :

- 1° L'Enlèvement des pilastres, consoles et toutes les pièces de bois nécessaires pour reconstruire le tabernacle suivant le plan annexé aux présentes conditions ; tout ce qui provient de la demolition reste la propriété de la fabrique de l'Eglise, et ensuite dans la main d'œuvre et fournitures des bois et ferrures nécessaires pour la reconstruction du dit tabernacle.
- 2° Les bois à fournir seront :
 Pour les objets a sculpter en bois de tilleul. Pour toutes les autres en bois de sapin rouge de Riga. Ils seront sains, sans fentes, nœuds vicieux, ni aubies. Les dimensions des bois a employer sont déterminées ci-après ; les pièces à moulures qui n'y sont pas spécifiées devront avoir des dimensions telles, que lorsque les moulures y sont faites, elles offrent encore toute la solidité désirable.
 Pour les pedestaux planches de 5/4 pouces d'épaisseur
 Pour le surhaussement du tambour planches de 5/4 pouces d'épaisseur
 Pour le plafond sous l'architrave planches de 1 pouce d'épaisseur
 Pour l'architrave planches de 2 pouces d'épaisseur
 Pour la frise planches de 5/4 pouces d'épaisseur
 Pour l'attique et le couronnement planches de 1 pouce d'épaisseur.
- 3° Les objets a sculpter sont :
 Le Christ
 Le couronnement supportant la croix
 Les modillons de la corniche
 Huit chapiteaux d'ordre corinthein
 Les têtes d'anges a côté d'un cintre de l'arcade.
- 4° La partie du tabernacle audessus de l'attique devra etre construite de manière a pouvoir être enlevée. La partie superieure de l'attique devra être couverte d'un plancher.
- 5° Les ouvrages devront être exécutés et achevés avec tous les soins possibles et d'après les règles de l'art.
- 6° Le conseil de fabrique se reserve le droit de faire des changements ou modifications au dessin du tabernacle ; dans ce cas l'entrepreneur devra se conformer aux ordres qu'il recevrait à cet egard. Toutes fois aucun changement ne pourra être fait sans ordre écrit et avant que la valeur des ouvrages a executer en plus ou en moins n'ait été préala-

blement déterminée et consenti, aussi par écrit, par les parties contractantes.

- 7° Tous les travaux seront achevés deux mois après que l'ordre de les commencer aura été donné.
- 8° l'Entrepreneur sera tenu de stater les travaux qui devront s'exécuter dans l'Eglise, pendant les jours de fêtes observées par l'Eglise, conservées où non, il en sera de même pendant les jours d'anniversaire, ou tout autre temps pendant lequel les cérémonies du culte se pratiqueront dans l'Eglise.
- 9° Le paiement des travaux aura lieu.

— 85 —

1838, 26 NOVEMBER. — INVENTARIS VAN AL HET ZILVERWERK BERUSTEND IN DE SACRISTIJE VAN O.L.V. KERK OP ST. PIETERS IN GENT.

N°

- 1 Eenen zilveren troon van O.L.V. genaemd den Grooten troon.
- 2 Eenen dito genoemd der kleynen troon.
- 3 Twee zilvere staven voor de cantoren met vergulde beelden.
- 4 Vier zilvere lanteirens toebehoorende de confrerie Beregtinge.
- 5 Een zilvere autaeer kruys in dry stuken verdeelt.
- 6 Een zilvere processie kruys met houten steel.
- 7 Een zilvere autaeer kruys / kleyn / gezeyd credentie kruys.
- 8 Zes zelve kandelaers voor den coor dienende.
- 9 Twee dito dito voor de Acolieten.
- 10 Een zelve Remonstrantie omzet met 64 diamanten waer in een ring met 26 diamanten voor de H. Ostie in te stellen.
- 11 Vier zelve bloem croesen.
- 12 Eenen zilveren lessenaer met missal beslagen met zilver banden.
- 13 Twee groote zilvere Pullekens voor waeter en wyn.
- 14 Twee klyne dito...
- 15 Twee zilvere schotels van gemeene Groote.
- 16 Eenen zilveren eemer voor het gewijd water met zilveren Borstelsteel.
- 17 Dry zilvere schaelen / Een der Beregting / 2 der conf. van O.L.V.
- 18 Twee zilvere wierook vaten met zilvere schelpen en lepelke.
- 19 Dry zilvere cadere dienende voor canons.
- 20 Eenen zilveren vergulden kelk met vercierselen gegeven door Mr Maes met patene en lepelke en gesloten in een groene maroquyne doos.
- 21 Eenen zilveren vergulden kelk met patene en lepelke voor het gebruyck van den heer Pastor.
- 22 Eenen zilveren kelk met patene en lepelke en vercierselen dienende voor de vremde heeren pristeren.

- 23 Eenen zilveren vergulden kelk met patene en lepelke zonder verciersels voor d'heeren onderpastors.
- 24 Eenen zilveren effen kelk voor d'heeren onder pastors met patene en lepelke.
- 25 Een zilveren kruys / het H. kruys / met de Reliquie van het H. Kruys.
- 26 Een zilvere handeke / Index / met zwarten steel.
- 27 Zes zilvere reliqui kassen als volgd / 1mo reliqui van den H. Aloysius / 2° Idem h: Barbara / 3° h Joseph / 4° h: Adrianus / 5° O.L.V. / 6° h: Hubertus.
- 28 Eene zilvere dooze met scheel voor h: olie en crisma dienende voor de Doopen met 2 zilvere bakskens voor d'h. Olie.
- 29 4 zilvere Beregting dooskens 3 bij de heeren pastor en onderpastors en 1 voor de sacristije.
- 30 Eene zilvere doos dienende voor het bewaeren der H. Olie voor de zieken en op den scheel geteekent met een I /nfirma /
- 31 Eene zilvere Cibore genoemd de Groote Cibore.
- 32 Eene zilvere vergulde cibore genaemd de kleyne
- 34 Eene zilvere halve maen met een zilvere pyk voor den Grooten troon dienende.

De juweelen van O.L.V. in een kasken.

- 1mo Eene masive goude kroone met 35 dimant steenen voor C.L.V.
- 2 Een dito goude kroon met valsche steenen voor het kinderen Jesus.
- 3 Een zilvere masive kroon met 64 diamant steenen voor O.L.V.
- 4 Een dito kroone met valsche groene steenen voor het kindeken Jesus.
- 5 1 zilvere kroone voor O.L.V. 7 ween en 1 voor O.L.V. in de weke dagen.
- 6 Eenen zilveren vergulde cepter voor de feestdagen O.L.V.
- 7 Een dito gemeenen cepter voor alle dagen.
- 8 10 paar oringe in het goud.
1 paar ooringe in het goud met roode steenen en een collier van het zelve.
- 9 4 gouden ringe zonder, 2 met valsche steen.
- 10 16 gouden kruysen waer onder 13 in het zilver en 3 in het goud alle met steenen : 1 zilveren met 11 diamanten.
3 zilveren te saem 64 diamanten
1 dito te saem 17 diamanten
3 kruysen te saem 91 diamanten
1 kruys te saem 22 diamanten
1 kruys te saem 11 diamanten
1 Brugs zilver 27 diamanten
1 zilver 42 diamanten
1 goud 22 diamanten
1 dito 6 diamanten
1 dito 6 diamanten en 1 slot 1 steen.
- 11 1 dito goude kruys zonder steenen.

- 12 Een diamant zilvere hoofd spel met 13 steene.
- 13 8 goude ketinge.
- 14 11 Enden goude ketinge aen de kruyssen vast.
- 15 5 medallien waer onder 3 verguld en 2 zilvere.
- 16 Een klyn medallion en een klyn goud-spelle.
- 17 Een zilvere spelle met eenen brillant / genoemd Balsberge.

Archief O.L.V. Kerk te Gent - St.-Pieters.

— 86 —

1839, 10 OCTOBER. — SCHENKING, DOOR DOM GREGORIUS GHEERSEN, TOT HET MAKEN VAN HET NIEUW DOKZAAL.

Vergaeding van 10 october 1839.

De heeren Pastor Président ende leden van den bureau als ook de gene van den Raed in een genoegzaam getal vergaedert zynde geeft M^r den Pastor te kennen dat den Eerweerden heer Benedictus volgens klooster naem Gregorius Gheersen abdye heer der gewezen abdye van St Pieters in Gend verscheyde mael hem zijne geneging te kennen heeft gegeven van aen de Kerk fabriek van O.L.V. op St Pieters in Gend eene vrijwillige gifte ofte jonste te doen tot het medehelpen in het maeken van eenen nieuwen oxael, ofte het verplaetsen van den tegenwoordigen aen de groote deure dezer kerke, hij nu eyndelijck vast heeft besloten, eene somme van Zes duyzend dry honderd negen veertig francs twintig centimen in geld specien te geven, en dat hij begeert d'eeze aen de kerkfabriek over te stellen, vraegende ter zelve tyde wat er daer mede te doenstaet. De vergaeding d'eeze goedjonstigheyd van den mildadigen begiftiger in andagt nemende en typelyk overwegende dat d'eeze overgroote gifte niet dan tot voordeel van de kerkfabriek kan strekken, heeft de heeren Simoens Pastor en Henri Bauwens kerkmeester en tesorier verzogt zich te willen begeben ten huize van den Eerweerden heer Gheersen voornoemd tot het ontfangen van boven gemelde somme.

B.L. Simoens Past. van O.L.V.

J. Speelman

S.J. Bauwens

H. Bauwens tesorier

H. Nuytens Entresangle
G. Cnudde

Archief O.L.Vrouw St Pieters te Gent, Zittingen kerkfabriek 1831-1862, pp. 37-38.

— 87 —

1845, 22 OCTOBER. — HET DOKZAAL ZAL, UIT 'T MIDDEN, NAAR HET WESTPORTAAL VERPLAATST WORDEN.

Vergaeding van 22 oktober 1845.

Den Kerkraad: erzien zijne resolutie van 11 Juny 1844 waerby vastgesteld is dat altoorens over te gaen tot de verplaatsing van den oxael dry deskundigen daer omtrent zullen geraedpleegt worden.

Gezien het getuygschrift door de gemelde deskundigen in dato 11 Juny 1844 afgelevert waer uyt blykt dat de bedoelde verplaatsing geenzins den bouwtrant der kerk nog de soliditeyt van het gebouw kan verhinderen, maer zelfs eene aenzienelijke verbetering zal zijn :

Gezien het plan door den bouwmeester Roelandt van eenen nieuwen oxael opgemaakt :

Gezien het getuygschrift door ervaeren toonkunsteners indato 20 mey 1843 afgelevert waerbij blykt dat de gemelde verplaatsing voor de toonkunde eene verbetering zal zijn.

Besluit :

Het gemelde plan word eenstemmiglijk aangenomen en zal door de zorg van den heer H. Bauwens onzen trésorier aen de goedkeuring van het Collegie van borgemeester en schepenen dezer stad aangeboden worden, en zullen de twee meergemelde getuygschriften voor bewijsstuks insgelijkss an het voornoemd Collegie gezonden worden.

Betreffende de fondsen die tot de bestrijding der kosten van deze verplaatsing benoodigd zijn zal hier toe gebruijkt worden den opbrengst der tentoonstelling die in 1843 plaets heeft gehad, en verders den opbrengst van daertoe bijzondere gegevene liefdadige giften.

Ibid., pp. 103-104.

— 88 —

1846, 4 JANUARI. — BIJZONDER-BESTEK VOOR HET BOUWEN VAN HET DOKZAAL.

Cahier de charges, clause et conditions pour l'adjudication des travaux à exécuter dans l'église Notre Dame St Pierre à Gand pour la reconstruction du jubé et son placement à l'entrée principale de l'église.

Exposé des Travaux

Les travaux, qui font l'objet de la présente entreprise sont divisés en trois lots savoir :

- 1er Lot. Déblai pour les fondations, maçonneries, plafonnage, plâtrage etca.
- 2e Lot. Demontage du jubé existant son placement à l'entrée principale de l'église ; montage et réparation de toutes les pièces à en provenir, livraison et main d'œuvre pour la marbrerie en noir de Basècle, en noir de Dinant, en blanc clair et en rouge brun ou rouge royal, conforme aux colonnes existantes, ornements en demi statuaire.
- 3e Lot. Livraison et placement de la charpente en bois de chêne ainsi que de la menuiserie.

1er Lot

Plafonnage et plâtrage

Article 10. Toutes les faces des murs intérieurs et baies seront peintes à fresques indiquant l'appareil des pierres suivant les indications de l'architecte. L'Entrepreneur devra aussi stucquer en noir la partie autour du cartouche dans le fronton brisé à la face principale.

Il est formellement stipulé que l'exécution de ces ouvrages doit être confiée à un ouvrier très expérimenté dans cette besogne, qui devra avoir lieu avec la plus grande sujction au risque de devoir la refaire à ses frais.

2me Lot.

Marbrerie.

Article 12. L'entrepreneur de la marbrerie devra immédiatement commencer lorsqu'il en recevra l'ordre de la part de la fabrique de l'Eglise ou de l'architecte les travaux de démontage du jubé existant ; ils devront être faits avec soin et prudence pour que l'on puisse réemployer au nouveau portail toutes les différentes pièces de marbre.

Il est en outre obligé de démolir toutes les parties de murs dependans du jubé actuel, ainsi que de pratiquer l'ouverture des deux arcades latérales au jubé et qui s'y trouvent immédiatement au dessous de completer et restaurer les pilastres et murs qui se trouveraient dégradés aux deux cotés du jubé actuel tant à l'intérieur qu'à l'extérieur du cœur, de manière à remettre le tout en harmonie avec le reste de l'Eglise.

Article 14. Les ornemens qui sont indiqués au mètré doivent être taillés en demi statuaire, les chapiteaux des pilastres seront dans le même style que les chapiteaux existants, les écailles et clefs de voute dans l'archivolte, doivent être sculptés de manière que les feuilles donnent beaucoup d'ombre et d'effet, le cartouche dans le fronton brisé, d'après le dessin sera composé de deux anges suivant nature et du chiffre de la vierge surmonté d'une couronne, ces objets seront exécutés en bois de chêne de Pologne et convenablement fixés, placés et peints à l'huile

maté d'après les règles de l'art, le tout aux frais de l'entrepreneur du présent lot. la fabrique se reserve la faculté de désigner l'artiste qui sera chargé d'exécuter la cartouche et accessoires d'après un prix à convenir et qui sera communiqué à l'entrepreneur.

3me lot.

Charpente et menuiserie

Article 18. Les portes de coté et l'éventail au-dessus de la porte principale, seront construites avec le même nature de bois que celui de la porte à double battant que sert actuellement dans le portail existant.

Article 20. La balustrade audessus de la face principale comme il est indiquée dans le dessin sera construite et exécutée de la même manière, que celle existante.

Conditions Générales

Article 5 ... l'Entrepreneur du 3e lot (charpente et menuiserie) devra avoir terminé le tout avant le 1 mai 1847.

Dans le cas ou les entrepreneurs resteraient en défaut d'avoir terminé les ouvrages aux époques fixées par l'article précédent, ils encourront une amende de 25 francs par chaque jour de retard à retenir sur le prix de leurs entreprises.

Article 10. Les payemens auront lieu pendant le mois de Juillet 1847 pour le 1er et 2me lot. pour le 3me lot pendant le mois d'aout 1847.

Article additionnel.

Fit et arrêté en séance du conseil

Gand le quatre Janvier 1800 quarante six.

Pour copie conforme

Le tresorier

J. Bauwens.

*Archief parochiekerk van O.L.Vrouw St Pieters te Gent, IV, D.C. 20
f° 1-17.*

— 89 —

1846, 17 MEI. — AANBESTEDING VAN HET DOKZAAL EN ORGELKAST

Vergaeding van 7 may 1846, zynde het vervolg der vergaeding van 5 april 1846 :

Den raed gaet over tot het onderzoeken der ingediende soumissen voor het verplaetsen van den oxael alsook voor het maken van eene orgelkas, en het beeldhouwwerk derzelve

.....

De soumisse van den heer P. Coppieters (Gent) de voordeligste zijnde word hem het eerste lot (metselwerk) toegewezen aen den prijs van veertien hondert acht en veertig francs \$ 1.448,00

De soumissie van den heer G. Geill (Gent) voordeeligste zijnde word hem het tweede lot (marmerwerk) toegewezen aen den prijs van acht duyzend zeven hondert francs... \$ 8.700,00

De soumissie van den heer F.J. De Smedt (Gent) de voordeeligste zynde word hem het derde lot (temmer en schrijnwerk) toegewezen aen den prijs van Dertien hondert vijf en tachtig francs \$1.385,00

De soumissie van den heer F.J. De Smedt voorzeyd voor het maken van eene orgelkas zynde de voordeeligste word hem dit werk toegewezen aen den prys van Dry duyzent zeven hondert zes en tachtig francs 50 centimen... 3.786,00

Wat de soumissie betreft voor het beeldhouw-werk ingedient door J.J. Bogaert (Gent), den raed besluyt dit werk onbepaald uyt te stellen.

Den raed neemt aen de borgen door de boven genoemde soumissionnariissen aengeboden tot het volledig uytvoeren der werken in hunne soumissien vermeld.

Den raed besluyt verders...: dat alle de werken zullen provisoirelijk overgenomen worden voor Eersten Augusty 1847.

In deze vergaedering compareert den heer Pr^e van Peteghem meester orgel maker te Gent den welken door den Raed verzogt is geweest eene begrooting te maeken van eene gansche nieuwe orgel voor de kerk. Den tresorier leest deze begrooting dewelke beloopt tot de somme van tien duyzend acht hondert twaelf Francs vier en negentig centimen.

Den raed keurt deze goed teekent de zelve in dubbel, en belast hem eene nieuwe orgel ingevolge deze begrooting te maeken, en komt met hem over een dat hij de oude orgel, met kas, figuren, ornamenten blaesbalken en toebehoorten zal overnemen voor de somme van Achtien hondert francs, dat indien zij voor eenen hooger prijs verkogt word, de Kerkfabriek den helft van deze somme zal genieten, en hij den anderen helft; dat deze zal mogen gebruykt worden voor de Kerk diensten zonder vergelding tot dat de nieuwe orgel zal volsteld en bespeelbaer zyn te weten, 15 Augusty 1848, dat hy ten zynen koste deze, met kas etca. zal moeten weeren van den ouden oxael gedurende de veertien dagen na daer toe aanzogt zynde van den Kerkraad. Den raed besluyt verders dat dn heer F.J. De Smedt temmerman voorzeyd zich zal moeten gedragen, aen de conditien en voorwaerden heden vastgesteld en gebragt onder den akt van zijne soumissie voor het maken der orgelkas.

— 90 —

1847. 3 JANUARI. — PLAATSEN VAN EEN GEDENKSCHRIFT IN DE FRIES VAN HET NIEUW DOKSAAL.

Vergaeding van 3 January 1847.

Den tresorier geeft te kennen dat het oud Kerkportaal door het verplaatsen van den nieuwen oxael zal moeten weg gedaen worden, vragende ten zelven tijde wat er met zelve moet gedaen worden. Den raed besluyt dat den trésorir dit mag verkoopen voor den prys die hij daer van kan bekomen. Den trésorier geeft nog te kennen dat hem dunkt dater ter gedagtenis van het plaatsen van dezen oxael een opschrift in de frise van den zelven zoud moeten geplaeft worden. Den raed keurt dezen voorstel goed en besluyt dat het volgende opschrift in het wit marmer pannel in de frise zal graveert worden en dat de letters zullen verguld worden.

D.O.M.

Anno Dⁿⁱ MDCCCXLVII

Dum œdes has sacras. administrarent

Rev. Dom. B.L. Simoens, B.M.V. pastor

et æ ditui Dni

H. Nuytens, S. Bauwens, thesaur. J.B. De Potter,

Em. van den Hecke, T. de Valenzi, & L. Delebecque

odeum hoc erexit

ad formam a Lud. Roelandt, archit. inventam

G.F. Geill, marmorarius

Ibid., pp. 113-114.

— 91 —

1849, 12 MAART. — HET NIEUW ORGEL WORDT GEKEURD.

Vergaeding van 12 Maart 1849.

Mr P. Kuyl onderpastor van O.L.V. Kerke en Mr Henkens organist van St Jacobs kerke beyde te Antwerpen hebben aen M^r den Pastor laeten weten dat zij om aen het verzoek van den raed te voldoen heden zich zullen om 10 uren 's morgens in de kerke begeven tot het keuren der nieuwe orgel.

Waren tegenwoordig M.M. Simoens pastor, G. Cnudde, S. Bauwens, den ridder H. Bauwens tresorier, Em^el van den Hecke en Th. de Valenzi kerkmeesters. P. Kuyl onderpastor en Henskens organist voornoemd, A. van Boecksel zangmeester van St Jacobskerke te Gênt, deze dry heeren als keurders aangesteld door den Kerkraed. Pieter van Peteghem die d'orgel

heeft gemaekt en A. Strauwen organist van St Nicolas Kerke te Gent door hem aengesteld als keurder. Daer word procès verbal van deze keuring gemaekt het welk door alle de tegenwoordige is geteekent.

Ibid., pp. 126-127.

— 92 —

1875, 7 FEBRUARI. — BRIEF OVER DE HERSTELLING VAN SCHILDERIJEN

Zitting van 7 Februari 1875.

Het bureel, gezien den brief van het stedelijk bestuur van 30 Januari ll. nopens de herstelling der schilderijen, beslist de antwoord op denzelfden te verschuiven, tot dat het advies gehoord hebben van den h. Becker, hersteller van schilderijen, wegens het verschil der bestekken der heeren Roegiers en Scheysrs.

Gedaan in zitting den 7 Februari 1875

V.J. d'Hoop. Past. B.M.V.
C. Coemans F. Bréard
De Vos-Cotman

Ibid., p. 60.

— 93 —

1879, 17 JANUARI. — BRIEF OVER HERSTELLING VAN SCHILDERIJEN.

Het bureel gezien den brief van den Heer minister van het Inwendige in dato van 8 x^o 1878, aan het kerkbestuur toegekomen door tusschenkomst van M^r den Gouverneur den Januari 1879, nopens de herstelling der schilderijen der Kerk.

Gezien de beraadslagingen van den Kerkraad van 16 December 1873 en 4 Januari 1874 ;

Gezien den brief door ons bestuur aan den Heer Gouverneur toegezonden in data van 5 Juli 1875 ;

Gezien de middelen der kerk niet toelaten haar toegestane aandeel te vermeerderen,

Beslist in antwoord aan bovengemelden brief van den Heer Minister een afschrift te doen geworden van onzen brief van 5 Juli 1875 bovengemeld.

Gedaan in zitting den 17 Januari 1879

C. Coemans V.J. d'Hoop past. O.L.V.
De Vos-Cotman F. Bréard.

Ibid., p. 74.

1880, 13 JUNI. — BRIEF OVER HERSTELLING SCHILDERIJEN

Het bureel neemt kennis van eenen brief des Gemeentebestuur van 10 Juni ll. nopens het herstellen der schilderijen, waarin het Kerkbestuur verwittigt wordt binnen acht dagen te antwoorden op den brief van hetzelfde bestuur van 23 Januari ll. Het bureel beslist te schrijven dat er geantwoord is geworden op gemelden brief den 7 April 1880, en afschrift van gemelden antwoord met nieuwe copy der bestekken der heeren Rogiers en Noë, tot het Gemeentebestuur te zenden.

Gedaan in zitting den 13 Juni 1880

C. Coemans

V.J. d'Hoop. Past. O.L.V.
De Vos Cotman.

Ibid., p. 76.

1885, 22 MAART - 1915, 20 AUGUSTUS. — INVENTARIS VAN DE KERK

Inventaire du Mobilier de l'Eglise de Notre-Dame S. Pierre à Gand§ Ier Meubles fixes

A) dans l'Eglise.

- 1° Maitre-autel en bois peint et doré, sans valeur artistique, avec crucifix de la même matière.
2 Crédences en bois sculpté et doré avec tablettes de marbre
4 statues en marbre blanc représentant les vertus cardinales œuvre de Gillis, d'Anvers.
2 grands chandeliers en cuivre ciselé ou torches à l'entrée du chœur.
Banc de communion en fer battu, tablette en acajou, fermant le chœur, par devant.
Grilles en fer battu ouvragé, entourant le chœur.
- 2° Autel du S^t sacrement dans la chapelle dite N.D. de la Rive au fond de l'abside. En marbre sculpté-orné de statues peu remarquables en pierre et d'une statue de la Vierge en marbre.
Tabernacle en bois doré, renfermant une armoire en fer.
Banc de communion en fer-support acajou - 1 lustre à gaz.
- 3° Au fond de la Nef droite, un autel avec tabernacle en marbre blanc des deux cotés les statues en marbre blanc de St Joachim et de Ste Anne.
Dans la niche une statue du sauveur en pierre ou platre. Au dessus le Père éternel en marbre blanc.

- 4° Autel du côté gauche, en marbre, orné d'un tableau de Gaspar de Craeyer, représentant St Benoit, reconnaissant l'envoyé du roi Totila - et plusieurs statues d'anges en marbre et en pierre.
- 5° Chaire de vérité en acajou, avec quatre panneaux peints par Van Rysschoot et Crucifix en ivoire - entouré d'une grille en fer battu.
- 6° 5 confessionnaux en bois de Riga peints à l'huile.
- 7° au fond de l'église un Jubé en marbre sculpté, transféré du milieu de l'église vers l'année 1847. Buffet d'orgues et orgues construits par Mr Van Peteghem à la même époque.
- 8° 16 grandes statues en pierre, se trouvant dans les niches de la basse église.
2 statues en plâtre polychromées. N.D. de Lourdes et St Pierre. Un cadre en bois de chêne pour les exvotos.
- 9° Fonts baptismaux dans la nef droite
Bassin en pierre peint en marbre. Couvercle en cuivre armoire et pupitre en bois peint. Calorifère.
- 10° Deux armoires au fond de l'église peintes en chêne.
- 11° Banc d'œuvre en bois de chêne pour le chaisier
Chandelier en fer pour les cierges offerts.

12° Tableaux

- 1° Dans le pourtour du Chœur 10 tableaux représentant les miracles de St Pierre par Van Doorselaere ; au milieu la dernière cène et au dessus, en haut, l'ascension.
- 2° St François-Xavier en présence de l'empereur du Japon par Erasme Quellyn = haut 3 m. larg 4 m.35 (restauré).
- 3° Le triomphe de la vérité sur l'erreur par Van Thulden, haut 3 m. larg. 4m.30 (restauré).
- 4° Le triomphe de la Foi par le même. 2 m 98 - 4.27.
- 5° S. François-Xavier, prêchant la foi aux Indiens par N. Liemacker dit Roose = haut. 3m30 l. 5.80.
- 6° Le triomphe de la Religion (par Quellyn) h. 3 m. l. 4.30.
- 7° L'adoration des bergers, par Roose, h. 3.30 larg. 5.80.
- 8° Christ mourant sur la croix de Van Cleef (d'après Van Dyck).
- 9° S. Pierre délivré de la prison par un ange par Janssens alias Antoine van den Heuvele de Gand.
- 10° S. Adrien martyr par Pierre Tyssens d'Anvers et le pendant S. Christophe par le même. / se trouve dans la salle des archives/
- 11° La danse des Anges par Van den Avond long 2 m h. 1 m.
- 12° La pêche miraculeuse de S. Pierre par Janssens

- 13° L'ancienne église de N.D. frappée par la foudre (l. 1.80 haut 80 c. par van Doorselaere)
- 14° 2 petits tableaux l'un à trois, l'autre à deux panneaux provenant de l'ancienne église N.D. représentant des miracles de N.D. de la Rive (1604).
- 15° La résurrection de Lazare.
- 16° La guérison de l'aveugle par Segers d'Anvers.
- 17° Tableau de G. Craeyer mentionné plus haut. 4°.
- 18° Le Christ en croix entre deux larrons d'après Rubens par De Smet.
- 19° L'aveugle de Jéricho par Van Rysschoot.
- 20° La Sainte famille (auteur inconnu) ou l'immaculée Conception.
- 21° S. Paul ermite et S. Antoine dans le désert par van den Ooten.
- 22° La Samaritaine par le même (au grenier de l'église, détérioré) restauré en 1929.
- 23° La vierge distribuant le rozaire par van den Heuvel (Dom Antonio).
- 24° Le couronnement d'épines par P. Janssens.
- 25° 26° tableaux représentant des miracles de St Liévin = au dessus des nefs latérales.
- 27° Elie dans le désert (au grenier de l'église, détérioré), restauré en 1930.
- 28° 14 stations du Chemin de la Croix (très médiocres) peintes par de Cramer 1917.

Une tombe ou mausolée en marbre recouvert d'une pierre renfermés les / cendres / restes de la reine de Danemark. Isabelle d'Autriche - récemment transférés à Odensée (11 mai 1883).

Statue / mutilée / du sauveur se trouvant au fond de l'église / à mettre dans la catégorie des statues /

29° Grisaille De Baets, représentant l'intérieur de l'église avant 1848.

B) Dans les sacristies :

Dans la sacristie des prêtres

- 6° Grande armoire à ornements en chêne. Le dessus à portes à deux battants et le dessous à tiroirs pour les ornements et le linge d'autel - renfermant une armoire en fer à trois clefs pour la fabrique d'église.

Dans la seconde sacristie

Différentes armoires adossées le long des murs pour les tapis, coussins, habillements d'enfants de chœur, linges etc.

§ II Ameublement d'Autel

1° Chandeliers

- 1° Six chandeliers argent et Croix du même - métal - genre Louis XV pour le maitre-autel (anciens) haut 1 m. Pour les grandes fêtes.
- 2° 4 petits chandeliers (cuivre argenté) et 4 id plus petits.
- 3° Six grands chandeliers en similor pr. les jours ordinaires.
- 4° 4 petits id.
- 5° 2 chandeliers pr acolytes en argent
- 6° 2 chandeliers pr acolytes en cuivre verni
- 7° 12 chandeliers en cuivre pr les autels latéraux
- 8° 6 chandeliers petits en cimilor pour les mêmes
2 petits candelabres en platine
2 petits chandeliers en argent. Cadeau de M^{11e} D.C.

2° Meubles

- 1° une croix de procession en argent
- 2° 2 croix de procession en similor
- 3° une croix d'autel ou de crédence en bois plaqué d'argent
- 4° une croix en bois
Deux sonnettes platine
3 id. similor
- 5° Deux encensoirs en argent avec leur navette
un encensoirs en argent de Berlin »
un encensoirs en cuivre »
- 6° 1 porte missel en argent
4 porte missel en acajou
- 7° 4 vases en argent pour les chandeliers
- 8° un vase à eau bénite et goupillon (manche en argent).
id. en cuivre
- 9° Deux plats et quatre burettes en argent
2 en étain, en cuivre
- 10° Canons d'autels cadres en argent
3 » » bois doré
3 » » acajou
- 11° 2 anges adorateurs bois doré
2 » » plus petits
- 12° Petite main d'argent servant d'index.
Deux batons de bedeau surmontés de statuette de la Vierge
- 13° 8 vases à fleurs sous verre
- 14° Une trône pr la Vierge, plaqué d'argent avec pied et accessoires.
2 batons de chantres - argent et vermeil
- 15° Lampe du S. Sacrament en similor.

3° Tapis, etc.

- 1° Grand tapis de bournay, rouge à fleurs pour les solennités
 .....
- 3° marchepieds en chêne avec tapis et trois fauteuils en acajou, garnis en velours rouge
 .....
 10 chaises antiques chêne garnies en peluche rouge dont deux fauteuils.
 .....
- 4° pupitre en acajou sculpté surmonté d'un aigle
 .....
- 5° 1 missel relié en maroquin rouge fermoirs d'argent
 5 missels ordinaires
 3 livres pour les évangiles dont un à ferm. d'argent.
 .....

§ III Vases sacrés

A) Vases sacrés

Un ostensor en vermeil avec pierreries - haut 0 m. 50 c.
 un id. en argent
 un grand ciboire en argent
 2 petits ciboires argent doré
 une custode en argent
 un calice en vermeil ciselé - Don de la famille Lucas Maes 1827
 Deux calices en argent doré avec accessoires
 Deux calices en argent doré avec accessoires
 Une boîte aux S^{tes} huiles en argent pour les baptêmes
 Une vase » » » infirmes
 4 pixides et 4 vases aux S. huiles pour les administrations.

B) Reliquaires

Croix en argent renfermant la relique de la Ste Croix h. 25 c.
 Six reliquaires en argent renfermant les reliques de la Ste Vierge, de St Joseph, de S. Louis de Gonzague, de S. Hubert, de S. Adrien, de St Barbe, de Ste Antoine de Padoue (don de Mlle Rومان).

C) Ornaments sacrés

1. Couleur blanche
 1° un ornement complet : étoffe brochée d'or et couleurs (très ancien)
 3 chapes Pour les grandes solennités. voile huméral. mitre ancienne.
 .....

Pour les fêtes de 1re classe

4° Ornement complet étoffe très ancienne tissée d'argent et couleurs

.....

9° Deux chasubles anciennes broderies or et couleurs

.....

Le curé de N.D. S. Pierre

J.F. d'Hoop.

Le Président du conseil de fabrique

H. Kervyn.

Revu et controlé le 22 Mars 1885, le 9 Mars 1887, le 1 avril 1888, le 21 Février 1889, le 6 Fevrier 1890, le 5 Avril 1891, le 20 Mars 1892, le 2 Avril 1893, le 1 Avril 1894, le 22 Mars 1895, le 5 Avril 1896, le 4 Avril 1897, le 6 Mars 1898, le 30 Avril 1902, le 29 Avril 1903, le 25 Avril 1904, le 21 Avril 1905, le 7 Mai 1906, le 30 Avril 1908.

Nagezien den 20 Augusty 1915.

Rich. De Steur

Pastoor der parochie van O.L.V St Pieters

Voor den Voorzitter van de Kerkraad, afwezig.

Archief O.L.V. Kerk te Gent - St Pieters, Inventaire-mobilier, fo 1-6 v°.

— 96 —

1921, 3 JULI. — HET BESTAANDE HOOGALTAAR ZAL DOOR EEN NIEUW VERVANGEN WORDEN.

De Heer Pastoor maakt aan den kerkraad bekend dat gedenksteen ter hulde der gesneuvelden vóór het begin der novene zal afgemaakt en geplaatst zijn...

De Heer Pastoor brengt ook ter kennis van den Kerkraad dat een kostelijk nieuw marmer Hoogaltaar in de plaats van het vroeger altaar dat in het wit hout was afgewerkt, zal opgericht worden ; dit hoogaltaar wordt door gifte van milde personen aan O.L.V. ter Rive, ter gelegenheid van het jubel, ten geschenke opgedragen. Dit werk bedraagt 70.000 fr.

Gedaan in zitting van 3 Julij 1921.

Kan. Rich. De Steur, pastoor	Is. de Jonckheere
Paul d'Hoop	M. Van de Vijvere
A. Coemans	Art. Haye
	J. Piens
	G. De Stoop

Ibid., Zittingen Kerkfabriek, 1894-1943, p. 121.

— 97 —

1921, 2 OKTOBER. — INWIJDING VAN HET NIEUW
HOOGALTAAR.Den 1ste dag, Zondag 21 Oogst, ...

Den 22de Oogst werd het nieuw Marber Hoogaltaar plechtig gewijd door Mgr. Seghers, Bisschop van Gent, bijgestaan door al de Hooge Dignitarissen van het Kapittel, en in het bijzijn van al de H.H. Kerkmeesters en van duizenden geloovigen, die de kerk vervulden.

Den 28de militaire mis met aanspraak ter inhuldiging van het gedenkmaal der gesneuvelden, door Mgr. Seghers ingezegend in het bijzijn van al de daarte genoodigde burgerlijke en militaire overheden ;

Kan. R. De Steur, Pastoor.

De Raad stelt vast dat al de werken in zitting van 3^{den} Julij ll. voorgesteld met vooruitzicht op de a.s. jubelfeesten, degelijk uitgevoerd zijn, en met eenparige stemmen keurt die goed.

Gedaan in zitting van 2 October 1921.

Kan. Rich. De Steur, Pastoor	J. Piens	Paul d'Hoop
A. de Hemptinne	A. Coemans	G. De Stoop
Art. Haye	M. Van de Vijvere	

Ibid., Zittingen Kerkfabriek, 1894-1943, pp. 122-123.

— 98 —

1923, 3 JULI. — HET ORGEL WORDT HERSTELD DOOR DE
FIRMA STINCKENS

Men zal ook gansch het orgel hernieuwen, 't is te zeggen : gansch het orgelspel kuischen, de ontbrekende pijpen aanvullen en andere herstellen, en het orgel door bijkomende nieuwe spelen en een afzonderlijk pedaal volmaken. Men beslist ook een ventilateur elektriek op het orgel te plaatsen. Deze volgens het laatste nieuw systeem, komende uit het huis Meidinger (Bâle), moet gansch gedruischloos zijn.

Al deze werken werden uitgevoerd door de H.H. Stinckmans en C^o, van Strombeek bij Brussel, volgens bepaald bestek, namelijk : ...

fr. 16.420.

Door dit afgedaan werk bestaat het orgel nu uit 32 volledige spelen.

Ibid., Zittingen Kerkfabriek, 1894-1943, pp. 130-132.

